

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΡΟΣ ΕΝΑ ΚΟΙΝΟ ΟΡΑΜΑ

Πίστη και Τάξη, Έγγραφο αρ. 214

Απόδοση στα Ελληνικά:
Βασιλική Η. Σταθοκώστα

ENNOIA

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Προς Ένα Κοινό Όραμα

Πίστη και Τάξη, Έγγραφο αρ. 214

(THE CHURCH

Towards a Common Vision

Faith and Order Paper No. 214)

Απόδοση στα Ελληνικά: Βασιλική Η. Σταθοκώστα

Copyright © 2013 WCC Publications. All rights reserved. Except for brief quotations in notices or reviews, no part of this book may be reproduced in any manner without prior written permission from the publisher. Επικοινωνία: publications@wcc-coe.org.

Οι Εκδόσεις «WCC Publications» είναι ένα πρόγραμμα του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών για την έκδοση βιβλίων. Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών ιδρύθηκε το 1948 και εργάζεται για την προαγωγή της ενότητας των Χριστιανών στην πίστη, στη μαρτυρία και τη διακονία με σκοπό ένα δίκαιο και ειρηνικό κόσμο. Αποτελεί μια κοινότητα με μέλη από όλο τον κόσμο και φέρνει σε επαφή περισσότερες από 349 Προτεσταντικές, Ορθόδοξες, Αγγλικανικές και άλλες Εκκλησίες, οι οποίες εκπροσωπούν περισσότερους από 560 εκατομμύρια Χριστιανούς σε 110 χώρες. Επίσης, συνεργάζεται με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.

Τα βιβλικά παραθέματα προέρχονται από την έκδοση της Αποστολικής Διακονίας: <http://www.apostoliki-diakonia.gr/bible/bible.asp>

Cover design: GPS Publishing

Book design and typesetting: GPS Publishing

ISBN: 978-2-8254-1587-0

Ελληνική έκδοση ISBN: 978-960-6835-73-5

Printed by ENNOIA P.H., Athens 2016

World Council of Churches

150 route de Ferney, P.O. Box 2100

1211 Geneva 2, Switzerland

<http://publications.oikoumene.org>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Σημείωμα του Μεταφραστή</i>	vii
<i>Προλογικό Σημείωμα</i>	ix
<i>Πρόλογος</i>	xi
<i>Εισαγωγή</i>	1
Κεφάλαιο I - Η αποστολή του Θεού και η Ενότητα της Εκκλησίας	5
<i>A. Η Εκκλησία στο Σχέδιο του Θεού (1-4)</i>	5
<i>B. Η Αποστολή της Εκκλησίας στην Ιστορία (5-7)</i>	7
<i>Γ. Η Σπουδαιότητα της Ενότητας (8-10)</i>	8
Κεφάλαιο II - Η Εκκλησία του Τριαδικού Θεού	11
<i>A. Διακρίνοντας το Θέλημα του Θεού για την Εκκλησία (11-12)</i>	11
<i>B. Η Εκκλησία του Τριαδικού Θεού ως Κοινωνία (13-24)</i>	12
<i>Η Πρόνοια του Θεού, Πατρός, Υιού και Αγίου Πνεύματος (13-16)</i>	12
<i>Ο Προφητικός, Ιερατικός και Βασιλικός Λαός του Θεού (17-20)</i>	14
<i>Σώμα Χριστού και Ναός του Αγίου Πνεύματος (21)</i>	16
<i>Η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία (22-24)</i>	16
<i>Γ. Η Εκκλησία ως Σημείο και ως Μέσο στο Σχέδιο του Θεού για τον κόσμο (25-27)</i>	19
<i>Δ. Η Κοινωνία στην Ενότητα και τη Διαίρεση (28-30)</i>	20
<i>Ε. Η Κοινωνία των Τοπικών Εκκλησιών (31-32)</i>	22

Κεφάλαιο III - Η Εκκλησία: Αύξηση εν τη Κοινωνία	25
<i>A. Ήδη αλλά όχι ακόμη (33-36)</i>	25
<i>B. Σε Διαδικασία Ανάπτυξης στα Ουσιώδη Μυστήρια της Κοινωνίας:</i>	
<i>Πίστη, Μυστήρια, Λειτουργήματα (37-57)</i>	26
<i>Η Πίστη (38-39)</i>	27
<i>Τα Μυστήρια (40-44)</i>	29
<i>Το Λειτουργήματα στην Εκκλησία</i>	32
<i>Λειτουργήματα και Χειροτονία (45-47)</i>	32
<i>Η Δωρεά της Αυθεντίας στο Λειτουργήματα της Εκκλησίας (48-51)</i>	34
<i>Το Λειτουργήματα της Επισκοπής (52-57)</i>	36
Κεφάλαιο IV - Η Εκκλησία: εντός του Κόσμου και για τον Κόσμο	41
<i>A. Το Σχέδιο του Θεού για τη Δημιουργία: Η Βασιλεία (58-60)</i>	41
<i>B. Η Ηθική Πρόκληση του Ευαγγελίου (61-63)</i>	43
<i>Γ. Η Εκκλησία στην Κοινωνία (64-66)</i>	45
Συμπεράσματα	47
Σύντομη Ιστορική Αναδρομή:	
<i>Η Πορεία προς το Κείμενο Η Εκκλησία: Προς ένα κοινό όραμα</i>	49

Σημείωμα του Μεταφραστή

Μετά από μελέτες και κόπους δύο και πλέον δεκαετιών η Επιτροπή Πίστη και Τάξη του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών κατέληξε, με τη συνδρομή όλων των Εκκλησιών-μελών της, στην έκδοση του κειμένου *The Church: Towards a Common Vision*, Faith and Order Paper No. 214, WCC Publications, 2013. Σήμερα το κείμενο αυτό διατίθεται σε μετάφραση στα Ελληνικά από το αγγλικό πρωτότυπο.

Η μεταφραστική αυτή προσπάθεια υπήρξε καρπός της επιστημονικής ενασχόλησης και του ενδιαφέροντός μας για την Ορθόδοξη Θεολογία και την Οικουμενική Κίνηση, που είναι η ειδίκευση και το γνωστικό αντικείμενό μας στο Τμήμα Θεολογίας ΕΚΠΑ, έχοντας επίγνωση της ευθύνης, αλλά και των κινδύνων που ενέχει κάθε μεταφραστικό εγχείρημα. Ο αναγνώστης θα πρέπει να λάβει υπόψη τις

συνθήκες στις οποίες παρήχθη αυτό το κείμενο και τον σκοπό που καλείται να υπηρετήσει, ότι δηλαδή το κείμενο αποτυπώνει τα σημεία σύγκλισης μεταξύ των Εκκλησιών και των Ομολογιών που συμμετέχουν ως μέλη στην Επιτροπή Πίστη και Τάξη. Συνεπώς, δεν είναι ένα Ορθόδοξο κείμενο ούτε ένα κείμενο συμφωνίας με τους ετεροδόξους.

Δεδομένου ότι ο συντάκτης του πρωτοτύπου κειμένου συχνά δεν είναι ένας αλλά πολλοί, ότι δεν έχουν πάντα όλοι την Αγγλική ως μητρική γλώσσα και, κυρίως, ότι έχουν διαμορφωθεί τεχνικοί όροι και συγκεκριμένη ορολογία στην Οικουμενική Κίνηση, έγινε προσπάθεια για την κατά το δυνατόν ακριβέστερη εννοιολογικά απόδοσή τους στα Ελληνικά, χωρίς ωστόσο να θίγεται η πιστότητα της μετάφρασης. Επίσης, ελήφθη υπόψη η σχετική βιβλιογραφία, παλαιότερη και σύγχρονη.

Έτσι, ορισμένες λέξεις, όπως “change” που σημαίνει αλλαγή, για χάρη της καλύτερης κατανόησής της από τον ελληνόφωνο αναγνώστη επιλέχθηκε να αποδοθεί ως «ανανέωση». Ανάλογα ισχύουν και για τον όρο “diversity”, για τον οποίο υπάρχουν πολλαπλές μεταφραστικές δυνατότητες στα Ελληνικά. Μολονότι ο όρος έχει αποδοθεί στο παρελθόν ως «ποικιλία», π.χ. «η ενότης εν τη ποικιλία», επιλέχθηκε να αποδοθεί λαμβάνοντας υπόψη κάθε φορά τη συνάφεια του κειμένου (διαφορετικότητα, ποικιλία, ποικιλομορφία). Μία ακόμη αλλαγή επιλέχθηκε στην απόδοση του όρου “servant” στη συνάφεια που η Εκκλησία περιγράφεται ως “servant of the Kingdom” και η περιφραστική απόδοση δεν κρίνεται επιτυχής. Για τον λόγο αυτό αποδίδεται ως «μέσον» (αντί για υπηρέτης ή δούλος κ.τ.ό.).

Απαραίτητη κρίνεται η επισήμανση ότι η έννοια «κανονιστικός/-ή» πράγματι δεν είναι ένας δόκιμος θεολογικός όρος και γι' αυτό χρειάζεται περαιτέρω επεξήγηση. Χρησιμοποιείται σε διάφορες επισήμες, στο Δίκαιο, π.χ. σημαίνει ότι το νομικό ή ορθότερα το δικαϊκό κείμενο έχει κανονιστική ισχύ ή ότι περιέχει κανονιστικές ρυθμίσεις, κανόνες υποχρεωτικής ισχύος ή ότι θεσπίζει ρυθμίσεις κανονιστικής ισχύος. Ανάλογη έννοια έχει και στο κείμενο όταν αναφέρεται στην Αγία Γραφή ή στις Οικουμενικές Συνόδους και χρησιμοποιείται για να αποδώσει τον όρο “normative”.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζονται προς τον Σεβ. Μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσόστομο Σαββάτο, Καθηγητή στο Τμήμα Θεολογίας του ΕΚΠΑ, καθώς και προς τον Κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ, Καθηγητή Μιλτιάδη Κωνσταντίνου, οι οποίοι με προθυμία δέχτηκαν να μελετήσουν το κείμενο της μετάφρασης. Η πλούσια εμπειρία τους, τα σχόλια και οι παρατηρήσεις τους αποτέλεσαν πολύτιμη βοήθεια και συνέβαλαν τα μέγιστα στην ολοκλήρωση της προσπάθειας.

Ευχαριστίες εκφράζονται και προς το ΠΣΕ το οποίο ενθάρρυνε την έκδοση του κειμένου στα Ελληνικά.

Σήμερα, η μετάφραση προσφέρεται στην Εκκλησία, στους ειδικούς και στο αναγνωστικό κοινό με τον τίτλο «Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα» με την ευχή να βοηθήσει στη γνώση και στην κατανόηση της προσπάθειας που συντελείται στο πλαίσιο των διαχριστιανικών διαλόγων και του ΠΣΕ, καθώς και της μαρτυρίας που καταθέτει η Ορθόδοξη Εκκλησία, των δυσκολιών και του άοκνου αγώνα της για την ενότητα του χριστιανικού κόσμου.

Τέλος, γνωρίζοντας ότι καμία μεταφραστική απόδοση δεν είναι απαλλαγμένη από αδυναμίες, αναμένουμε όποιο καλοπροαίρετο σχόλιο, ώστε να ληφθεί υπόψη σε ενδεχόμενη επανέκδοσή της.

Αθήνα, 14 Σεπτεμβρίου 2016
Εορτή της Υψώσεως του Τιμίου και Ζωοποιού Σταυρού

B.H.Σ.

Προλογικό Σημείωμα

Κατά τις επισκέψεις μου στις εκκλησίες ανά τον κόσμο, βρέθηκα απέναντι σε πολλές προκλήσεις σχετικά με την ενότητα μεταξύ των εκκλησιών και εντός αυτών. Οι πολλοί οικουμενικοί διάλογοι ανάμεσα στις εκκλησίες και στις οικογένειες εκκλησιών είναι μία πραγματικότητα, η οποία συμβάλλει και στις μεταξύ τους πολυμερείς σχέσεις. Νέοι δεσμοί καθιερώνονται με αυτόν τον τρόπο. Ωστόσο, υπάρχει συγκεκριμένη και εύλογη ανυπομονησία σε πολλούς, να δουν περισσότερη δραστηριοποίηση ως προς την πρόσληψη των οικουμενικών διαλόγων και των συμφωνιών. Κάποιες από τις εκκλησίες και τις οικογένειες εκκλησιών διαπιστώνουν ότι υπάρχουν και καινούργια ζητήματα που δύνανται να προκαλέσουν διαίρεση. Επίσης, η οικουμενική κίνηση φαίνεται ότι σε ορισμένες εκκλησίες είναι αδύναμη και λιγοστεύουν σε αυτές οι εκπρόσωποι που είχαν

συμμετοχή σε προηγούμενες περιόδους. Υπάρχουν τάσεις για διάσπαση και μεγαλύτερη προσοχή σε ό,τι ενώνει τους λίγους και όχι τους πολλούς. Οπωσδήποτε, το κάλεσμα για ενότητα δεν έπαυσε εξαιτίας των νέων προκλήσεων, αλλά μάλλον το αντίθετο συμβαίνει. Ωστόσο, χρειάζεται επίσης να δούμε περισσότερες διαστάσεις αυτού του καλέσματος για ενότητα και να θυμηθούμε ότι είμαστε δεσμευμένοι και καλεσμένοι στην αγάπη (Α΄ Κορ. 13).

Στο πλαίσιο αυτό η Επιτροπή Πίστεως και Τάξης του ΠΣΕ μάς προσφέρει ένα δώρο, μια έκθεση σχετικά με την Εκκλησία: είναι ο καρπός πολλών ετών της εργασίας της πάνω στην εκκλησιολογία. Ξεκινώντας από το *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα* (1982) και τις απαντήσεις των εκκλησιών σε αυτό, το κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα κοινό όραμα* έγινε δεκτό από την Κεντρική Επιστροπή το 2012 και στάλθηκε στις εκκλησίες ώστε να ενθαρρύνει περαιτέρω τον προβληματισμό περί Εκκλησίας και για να ζητήσει τις επίσημες απαντήσεις τους στο κείμενο. Αυτή η μελέτη και η διαδικασία απαντήσεων θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο κατά τα επόμενα χρόνια για την εξέταση των επομένων βημάτων προς την ορατή ενότητα. Η εργασία επί της εκκλησιολογίας σχετίζεται με οτιδήποτε είναι η Εκκλησία και με το τι σημαίνει η αποστολή της μέσα και για τον κόσμο. Έτσι, το κείμενο *Η Εκκλησία* βασίζεται στη φύση και στην αποστολή της Εκκλησίας. Αντικατοπτρίζει τους καταστατικούς στόχους και την ταυτότητα του ΠΣΕ ως κοινωνία εκκλησιών που καλούν η μία την άλλη στον σκοπό για την ορατή ενότητα.

Η ενότητα είναι ένα δώρο ζωής και ένα δώρο αγάπης,

και όχι κάποια αρχή της ομοφωνίας ή της μονομέρειας. Έχουμε μια κλήση ως κοινωνία εκκλησιών να εκφράσουμε την ενότητα της ζωής που μας δίνεται εν Χριστώ Ιησού, μέσα από τη ζωή Του, τον σταυρό και την ανάστασή Του, ώστε αυτή η διάσπαση, η αμαρτία και το κακό να μπορέσουν να ξεπεραστούν. Διότι, όπως δηλώνει το κείμενο *Η Εκκλησία*: «Η βασιλεία του Θεού, την οποία κήρυξε ο Ιησούς αποκαλύπτοντας τον Λόγο του Θεού με τις παραβολές και εγκαινιάστηκε με τα παντοδύναμα έργα του, ιδιαίτερα με το πασχάλιο μυστήριο του θανάτου και της ανάστασής του, είναι ο τελικός προορισμός ολόκληρου τους σύμπαντος. Η Εκκλησία ήταν στο σχέδιο του Θεού, όχι ως αυτοσκοπός, αλλά για να υπηρετήσει το σχέδιο της θείας οικονομίας για τη μεταμόρφωση του κόσμου» (§ 58).

Olav Fykse Tveit

Γενικός Γραμματέας

Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών

Πρόλογος

Το κείμενο σύγκλισης *Η Εκκλησία: Προς ένα κοινό όραμα* εντάσσεται στο βιβλικό όραμα της χριστιανικής ενότητας. «Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστὶ καὶ μέλη ἔχει πολλά, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνός, πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστὶ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός· καὶ γὰρ ἓν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν» (Α΄ Κορ. 12,12-13).

Ο πρωταρχικός στόχος της Επιτροπής «Πίστες και Τάξις» είναι «να διακονήσει τις εκκλησίες καθώς προσκαλούν η μία την άλλη στην ορατή ενότητα στη μία πίστη και στη μία ευχαριστιακή κοινωνία, που εκφράζεται στη λατρεία και την κοινή ζωή εν Χριστώ μέσω της μαρτυρίας και της διακονίας στον κόσμο, και να προχωρήσουν προς αυτή την ενότητα

ώστε να πιστεύσει ο κόσμος (Καταστατικό του 2012).

Ο στόχος αυτής της αμοιβαίας κλήσης (ενν. των εκκλησιών) στην ορατή ενότητα περιλαμβάνει απαραίτητα μια κάποια κοινή αναγνώριση ως εκκλησιών εκατέρωθεν, ως αληθινών εκφράσεων αυτού που το Σύμβολο της Πίστες αποκαλεί «μία, αγία, καθολική και αποστολική Εκκλησία». Μέχρι σήμερα, στην ανώμαλη κατάσταση της εκκλησιαστικής διαίρεσης, ο προβληματισμός των εκκλησιών για τη φύση και την αποστολή της Εκκλησίας έθρεψε την υποψία ότι οι ποικίλες ομολογιακές εκκλησιολογίες δεν είναι μόνο αποκλίνουσες, αλλά και ασύμβατες. Ως εκ τούτου, η συμφωνία επί της εκκλησιολογίας έχει προ πολλού αναγνωριστεί ως ο πλέον βασικός θεολογικός στόχος κατά την αναζήτηση της χριστιανικής ενότητας. Αυτό το δεύτερο κείμενο σύγκλισης της ΠΤ έπεται του πρώτου, που ήταν το *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήμα* (1982), και των επίσημων απαντήσεων σε αυτό, οι οποίες εντόπισαν βασικά σημεία στην εκκλησιολογία που χρήζουν περαιτέρω μελέτης.¹ Έπεται, επίσης, των εκκλησιολογικών ζητημάτων που ανέκυψαν από το κείμενο μελέτης *Ένα Βάπτισμα: Προς την Κοινή Αναγνώριση (One Baptism: Towards Mutual Recognition, 2011)*.

Επί είκοσι (20) χρόνια, οι εντεταλμένοι αντιπρόσωποι των Ορθοδόξων, των Προτεσταντικών, των Αγγλικανικών, των Ευαγγελικών, των Πεντηκοστιανών Εκκλησιών, όπως και της Ρωκαιοκαθολικής

¹ Βλ. *Baptism, Eucharist & Ministry, 1982-1990: Report on the Process and Responses*, Faith and Order Paper No. 149, WCC: Geneva, 1990, 147-151.

Εκκλησίας, σε μία Παγκόσμια Διάσκεψη της ΠΤ (1993), σε τρεις συναντήσεις της ολομέλειας της ΠΤ (1996, 2004, 2009), σε δεκαοκτώ συναντήσεις της Διαρκούς Επιτροπής, καθώς και σε πολυάριθμες συνεδριάσεις συντακτικών επιτροπών, προσπάθησαν να σκιαγραφήσουν ένα παγκόσμιο, πολυμερές και οικουμενικό όραμα για τη φύση, τον σκοπό και την αποστολή της Εκκλησίας. Οι εκκλησίες ανταποκρίθηκαν με κριτική διάθεση και εποικοδομητικά, κατά τα δύο προηγούμενα στάδια, καθ' οδόν προς την έκδοση μίας κοινής έκθεσης. Η Επιτροπή ΠΤ απαντά στις εκκλησίες με το κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα*, την κοινή έκθεση –ή έκθεση σύγκλισης– επί της εκκλησιολογίας. Η σύγκλιση που επιτεύχθηκε στο κείμενο *Η Εκκλησία* εκπροσωπεί ένα εξαιρετικό οικουμενικό επίτευγμα.

Υπάρχουν τουλάχιστον δύο διαφορετικοί, ωστόσο αλληλένδετοι, στόχοι στην αποστολή του κειμένου *Η Εκκλησία* προς τις εκκλησίες για τη μελέτη του και για την επίσημη τοποθέτησή τους. Ο πρώτος είναι η ανανέωση. Ως ένα κείμενο πολυμερούς οικουμενικού διαλόγου, *Η Εκκλησία* δεν μπορεί να ταυτιστεί αποκλειστικά με οποιαδήποτε εκκλησιολογική παράδοση. Στη μακρά πορεία των ετών 1993-2012, οι θεολογικές εκφράσεις και οι εκκλησιαστικές εμπειρίες πολλών εκκλησιών συναντήθηκαν κατά τέτοιο τρόπο ώστε οι εκκλησίες που διαβάζουν αυτό το κείμενο ενδέχεται να βρεθούν αντιμέτωπες με την πρόκληση να βιώσουν την εκκλησιαστική ζωή με μεγαλύτερη πληρότητα· ορισμένες μπορεί να βρουν στο κείμενο όψεις της εκκλησιαστικής ζωής και κατανόησης που είχαν αγνοηθεί ή λησμονηθεί· άλλες μπορεί να διαπιστώσουν

ότι οι ίδιες έχουν ενισχυθεί και επιβεβαιωθεί. Καθώς οι Χριστιανοί βιώνουν σε όλη τους τη ζωή την αύξησή τους εν Χριστώ, θα δουν ότι βρίσκονται πλησιέστερα ο ένας στον άλλο και ότι ζουν μέσα στη βιβλική εικόνα του ενός σώματος: «καὶ γὰρ ἓν ἐνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δούλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν». (Α΄ Κορ. 12,13)

Ο δεύτερος στόχος είναι η θεολογική συμφωνία για την Εκκλησία. Εξίσου σημαντική με τη σύγκλιση που πέτυχε η ΠΤ με το κείμενο *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργία* ήταν και η διαδικασία των επίσημων απαντήσεων που ακολούθησαν. Οι έξι τόμοι με τις απαντήσεις που εκδόθηκαν έδειξαν τα ποικίλα επίπεδα τεκμηριωμένων συγκλίσεων ανάμεσα στις ίδιες τις εκκλησίες, για καίρια ζητήματα σχετικά με το βάπτισμα, την ευχαριστία και το λείτουργημα. Τα αποτελέσματα της εκκλησιαστικής σύγκλισης που έφερε στην επιφάνεια το κείμενο *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργία* καθ' οδόν προς τη χριστιανική ενότητα έχει γερή θεμελίωση και συνέχεια. Οι απαντήσεις στο κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα* δεν θα αξιολογήσουν μόνο τη σύγκλιση που πέτυχε η ΠΤ, αλλά θα προβληματίσουν και για το επίπεδο σύγκλισης μεταξύ των εκκλησιών στην εκκλησιολογία. Όπως ακριβώς η σύγκλιση για το βάπτισμα στις απαντήσεις επί του κειμένου *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργία* οδήγησε σε μια νέα ώθηση προς την κοινή αναγνώριση του βαπτίσματος, ανάλογη εκκλησιαστική σύγκλιση στην εκκλησιολογία θα διαδραματίσει ζωτικό ρόλο για την αμοιβαία αναγνώριση μεταξύ των εκκλησιών καθώς καλούν η μία την

άλλη στην ορατή ενότητα στη μία πίστη και στη μία ευχαριστιακή κοινωνία.

«Εκκλησιαστικές απαντήσεις» για την Επιτροπή ΠΤ είναι εκείνες που προέρχονται από τις εκκλησίες που είναι μέλη αυτής της Επιτροπής και της κοινωνίας των εκκλησιών του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών. Ακόμη, υπήρχε η ελπίδα ότι οι εκκλησίες που είναι νέες στην οικουμενική κίνηση θα δεχτούν την πρόσκληση να μελετήσουν και να σχολιάσουν το κείμενο. Η Επιτροπή καλωσορίζει και απαντήσεις από εκκλησιαστικούς οργανισμούς, όπως είναι τα εθνικά και περιφερειακά συμβούλια εκκλησιών και οι Χριστιανικές Παγκόσμιες Κοινότητες, των οποίων οι μεταξύ τους επίσημοι διάλογοι έχουν συμβάλει πολύ στη σύγκλιση που αντικατοπτρίζεται στο κείμενο *Η Εκκλησία*. Τα συγκεκριμένα ερωτήματα που θέτει η ΠΤ στις εκκλησίες, ώστε να βοηθήσει τη διαδικασία των απαντήσεων, βρίσκονται στο τέλος της Εισαγωγής του κειμένου *Η Εκκλησία*. Τα ερωτήματα προς μελέτη και σχολιασμό είναι θεολογικά, πρακτικά και ποιμαντικά. Η Επιτροπή παρακαλεί να σταλούν οι επίσημες απαντήσεις στη γραμματεία της ΠΤ του ΠΣΕ όχι αργότερα από τις 31 Δεκεμβρίου 2015.

Δεδομένου ότι η εκπόνηση αυτού του κειμένου διήρκησε δύο δεκαετίες, εκφράζουμε τις ευχαριστίες μας σε εκείνους που το επωμίστηκαν, στις προσεχές και στα θεολογικά χαρίσματα των οποίων στηρίχθηκε η προσπάθεια: στα μέλη της ΠΤ, τις εκκλησίες και τους θεολόγους που ανταποκρίθηκαν στα κείμενα *Η Φύση και ο Σκοπός της Εκκλησίας* (*The Nature and Purpose of the Church, 1998*) και *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας* (*The Nature and Mission of the Church, 2005*), τα μέλη της

γραμματείας της ΠΤ και τους προηγούμενους προέδρους και διευθυντές της Επιτροπής ΠΤ.

Canon John Gibaut
Διευθυντής της Επιτροπής
Πίστης και Τάξης

Μητροπολίτης Κωνσταντίας
και Αμμοχώστου
Δρ Βασίλειος
Πρόεδρος της Επιτροπής
Πίστης και Τάξης

Εισαγωγή

«Γενηθήτω το θέλημά Σου» είναι τα λόγια με τα οποία αμέτρητοι πιστοί από όλες τις χριστιανικές εκκλησίες προσεύχονται κάθε ημέρα. Η ίδιος ο Ιησούς προσευχήθηκε με όμοια λόγια στον κήπο της Γεθσημανή λίγο πριν από τη σύλληψή του (βλ. Ματθ. 26:39-42, Μάρκ. 14:36, Λουκ. 22:42). Στο ευαγγέλιο του Ιωάννη, επίσης, φανέρωσε το θέλημά του για την Εκκλησία όταν προσευχήθηκε στον Πατέρα να γίνουν ένα όλοι οι μαθητές του, ώστε να πιστέψει ο κόσμος (βλ. Ιω. 17:21). Γι' αυτό, η προσευχή να πραγματοποιηθεί η επιθυμία του Κυρίου προϋποθέτει απαραίτητα την ολόψυχη προσπάθεια για την αποδοχή του θελήματός του και της δωρεάς της ενότητας. Το παρόν κείμενο –*Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα*– πραγματεύεται αυτά που πολλοί θεωρούν ως τα πιο δύσκολα ζητήματα που αντιμετωπίζουν οι εκκλησίες προκειμένου να υπερβούν

τα εναπομείναντα εμπόδια και να βιώσουν τη δωρεά του Κυρίου για ενότητα: την κατανόησή μας για τη φύση της ίδιας της Εκκλησίας. Η μέγιστη σημασία αυτής της δωρεάς και του στόχου τονίζει τη σπουδαιότητα των ζητημάτων που θα αναφερθούν στις σελίδες που ακολουθούν.

Σκοπός μας είναι να προσφέρουμε ένα κείμενο σύγκλισης, που σημαίνει ένα κείμενο το οποίο, αν και δεν εκφράζει πλήρη συναίνεση σε όλα τα ζητήματα που τίγονται, αποτελεί κάτι πολύ περισσότερο από ένα απλό μέσο που θα δώσει ώθηση για περαιτέρω μελέτη. Κατά κύριο λόγο, οι σελίδες που ακολουθούν εκφράζουν το κατά πόσο οι χριστιανικές κοινότητες έχουν φτάσει στην κοινή κατανόηση της Εκκλησίας, καταδεικνύοντας την πρόοδο που έχει επιτευχθεί και επισημαίνοντας το έργο που χρειάζεται ακόμη να γίνει. Το παρόν κείμενο επεξεργάστηκε η Επιτροπή ΠΤ, της οποίας ο σκοπός, όπως και του ΠΣΕ στο σύνολό του, είναι να διακονεί τις εκκλησίες καθώς «καλούν η μία την άλλη στην ορατή ενότητα στη μία πίστη και στη μία ευχαριστιακή κοινωνία, που εκφράζεται στη λατρεία και την κοινή ζωή εν Χριστώ, μέσω της μαρτυρίας και της διακονίας στον κόσμο, και να προχωρήσουν προς την ενότητα ώστε να πιστεύσει ο κόσμος»². Μια τέτοια ορατή ενότητα βρίσκει την πληρέστερη έκφρασή της στην τέλεση της ευχαριστίας, που δοξολογεί τον Τριαδικό Θεό και δίνει τη δυνατότητα στην Εκκλησία να συμμετέχει στο σχέδιο του Θεού για τη μεταμόρφωση και τη σωτηρία του κόσμου. Η παρούσα έκθεση αξιοποιεί τις αποκρίσεις των

εκκλησιών στο έργο της ΠΤ επί της εκκλησιολογίας κατά τα τελευταία χρόνια, καθώς και παλαιότερα οικουμενικά κείμενα που αποσκοπούσαν στη σύγκλιση μέσω του κοινού προβληματισμού σχετικά με τον Λόγο του Θεού, με την ελπίδα ότι, υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, η δωρεά του Κυρίου για ενότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί πλήρως. Έτσι (ενν. η έκθεση), είναι το αποτέλεσμα του διαλόγου σε πολυμερές επίπεδο, ιδίως των απαντήσεων των εκκλησιών στο κείμενο *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας*, των προτάσεων που πρόσφερε η συνάντηση της ΠΤ κατά τη συνεδρίαση της ολομέλειας στην Κρήτη το 2009 και της συμβολής της Ορθόδοξης διάσκεψης που πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο το 2011. Επιπροσθέτως, το κείμενο υπογραμμίζει την πρόοδο που σημειώθηκε σε πολλούς διμερείς διαλόγους που ασχολήθηκαν με το θέμα «Εκκλησία» κατά τις τελευταίες δεκαετίες.³

Ελπίζουμε ότι το κείμενο η *Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα* θα διακονήσει τις εκκλησίες κατά τρεις τρόπους: (1) παρέχοντας μια σύνθεση των αποτελεσμάτων ορισμένων οικουμενικών διαλόγων σχετικών με σημαντικά εκκλησιολογικά θέματα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, (2) προσκαλώντας τους να εκτιμήσουν τα αποτελέσματα αυτού του διαλόγου – επιβεβαιώνοντας θετικά επιτεύγματα, επισημαίνοντας αδυναμίες και/ή υποδεικνύοντας σημεία που δεν έχουν λάβει τη δέουσα προσοχή και (3) δίνοντας μια ευκαιρία στις εκκλησίες να προβληματιστούν για τη δική τους αντίληψη περί του θελήματος του Κυρίου, έτσι ώστε να αυξάνονται

² L. N. Rivera-Pagán (ed.), *God in Your Grace: Official Report of the Ninth Assembly of the World Council of Churches*, Geneva, WCC, 2007, 448.

³ Αναλυτικότερα για αυτή την πορεία βλ. τη Σύνομη Ιστορική Αναδρομή στο τέλος του κειμένου.

προς την κατεύθυνση μεγαλύτερης ενότητας (βλ. Εφ. 4:12-16). Ας ελπίσουμε ότι μια τέτοια πορεία ενημέρωσης, ανταπόκρισης και ανάπτυξης, επιβεβαιώνοντας, εμπλουτίζοντας και κινητοποιώντας όλες τις εκκλησίες, θα συμβάλει ουσιαστικά και, ακόμη, θα δώσει τη δυνατότητα για μερικά αποτελεσματικά βήματα προς την πλήρη πραγμάτωση της ενότητας.

Υπάρχει συγκεκριμένη δομή σε αυτό το κείμενο, με βάση τα εκκλησιολογικά ζητήματα που μας απασχολούν. Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα ξεκινάει με ένα κεφάλαιο που διερευνά πώς η χριστιανική κοινότητα βρίσκει την καταγωγή της στο σχέδιο του Θεού για τη σωστική μεταμόρφωση του κόσμου. Η Εκκλησία είναι κατεξοχήν ιεραποστολική και η ενότητα είναι ουσιαστικά συνδεδεμένη με αυτή την ιεραποστολή. Το δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζει τα βασικά χαρακτηριστικά της κατανόησης της Εκκλησίας ως Κοινωνίας, συγκεντρώνοντας τα αποτελέσματα της πλούσιας προβληματικής που αναπτύχθηκε από κοινού για το πώς η Γραφή και η μετέπειτα παράδοση συσχετίζουν την Εκκλησία με τον Θεό, καθώς και για ορισμένες από τις συνέπειες αυτής της συσχέτισης για τη ζωή και τη δομή της Εκκλησίας. Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην ανάπτυξη της Εκκλησίας ως λαού προσκυνητών, που κινούνται προς τη βασιλεία του Θεού και, ειδικότερα, σε διάφορα δύσκολα θεολογικά ερωτήματα που δίχασαν τις εκκλησίες κατά το παρελθόν. Καταγράφει την πρόοδο προς μια μεγαλύτερη σύγκλιση πάνω σε μερικά από αυτά τα ζητήματα και διευκρινίζει σημεία για τα οποία οι εκκλησίες χρειάζεται να επιδιώξουν μεγαλύτερη σύγκλιση. Το τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσει ορισμένους

σημαντικούς τρόπους με τους οποίους η Εκκλησία σχετίζεται με τον κόσμο ως σημείο και μέσο της αγάπης του Θεού, όπως είναι το κήρυγμα για τον Χριστό σε ένα διαθρησκευτικό περιβάλλον, μαρτυρώντας τις ηθικές αξίες του Ευαγγελίου και απαντώντας στον ανθρώπινο πόνο και την ανάγκη.

Οι πολλές επίσημες απαντήσεις επί του κειμένου της ΠΤ *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργησια*, του 1982, έδειξαν ότι η διαδικασία υποδοχής, που έπεται της δημοσίευσης ενός κειμένου σύγκλισης, μπορεί να αποδειχτεί τόσο σημαντική όσο και εκείνη που οδήγησε στην παραγωγή του.⁴ Προκειμένου να διακονήσουν ως μέσο ειλικρινούς διαλόγου επί της εκκλησιολογίας, στον οποίο όλοι δύναται να συνεισφέρουν σημαντικά, οι εκκλησίες καλούνται επειγόντως όχι μόνο να αντιμετωπίσουν σοβαρά το κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα* αλλά, επίσης, να υποβάλουν την επίσημη τοποθέτησή τους στην Επιτροπή ΠΤ, λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα ερωτήματα:

- Σε ποιο βαθμό το κείμενο αυτό αντανakλά την εκκλησιολογική θεώρηση της εκκλησίας σας;
- Σε ποιο βαθμό το κείμενο αυτό προσφέρει μία βάση για την αύξηση της ενότητας μεταξύ των εκκλησιών;
- Σε τι προσαρμογές ή ανακαίνιση στη ζωή της εκκλησίας προσκαλεί αυτή η έκθεση, ώστε να δουλέψετε προς μια τέτοια κατεύθυνση;
- Κατά πόσο είναι διατεθειμένη η εκκλησία σας να καλλιεργήσει στενότερες σχέσεις στη ζωή

⁴ M. Thurian (ed.), *Churches Respond to BEM: Official Responses to the "Baptism, Eucharist and Ministry" Text*, Geneva, World Council of Churches, τόμ. I-VI, 1986-1988. Επίσης, *Baptism, Eucharist & Ministry 1982-1990: Report on the Process and Responses*, Geneva, WCC, 1990.

και τη μαρτυρία με εκείνες τις εκκλησίες που μπορούν να δουν θετικά τη θεώρηση της Εκκλησίας που περιγράφεται σε αυτή την έκθεση;

- Ποιες πτυχές της ζωής της Εκκλησίας θα ήθελε να συζητήσει περισσότερο η εκκλησία σας και ποιες συμβουλές θα μπορούσε να προσφέρει στο υπό εξέλιξη έργο της ΠΤ επί της εκκλησιολογίας;

Εκτός από αυτά τα γενικά ερωτήματα, οι αναγνώστες θα βρουν γραμμένες με πλάγια γράμματα και διάσπαρτες σε όλο το κείμενο παραγράφους σχετικά με τα ειδικά θέματα τα οποία υφίστανται ως διαιρέσεις. Αυτά τα ερωτήματα είναι για να παρακινήσουν σε σκέψη και να ενθαρρύνουν προς περαιτέρω συμφωνία μεταξύ των εκκλησιών στην πορεία προς την ενότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

Η αποστολή του Θεού και η Ενότητα της Εκκλησίας

Α. Η Εκκλησία στο Σχέδιο του Θεού

1. Η χριστιανική κατανόηση της Εκκλησίας και της αποστολής της έχει τις ρίζες της στο όραμα του σχεδίου του Θεού (ή «οικονομία») για όλη τη δημιουργία: τη «βασιλεία» που δόθηκε ως υπόσχεση και κήρυγμα εν Χριστώ Ιησού. Σύμφωνα με τη Βίβλο, ο άνδρας και η γυναίκα είναι πλασμένοι σύμφωνα με την εικόνα του Θεού (βλ. Γεν. 1:26-27), έτσι έχουν κληρονομική την ικανότητα για *κοινωνία* με τον Θεό και μεταξύ τους. Το σχέδιο του Θεού στη δημιουργία βρήκε εμπόδιο την ανθρώπινη αμαρτία και ανυπακοή (βλ. Γεν. 3-4, Ρωμ. 1:18-3:20) που έβλαψε τη σχέση ανάμεσα στον Θεό, τους ανθρώπους και τη δημιουργία. Ωστόσο ο Θεός παρέμεινε πιστός παρά την ανθρώπινη αμαρτία και το σφάλμα. Η δυναμική ιστορία της αποκατάστασης της *κοινωνίας* από τον Θεό επετεύχθη οριστικά και αμετάκλητα με την ενσάρκωση και το πασχάλιο μυστήριο του Ιησού Χριστού. Η Εκκλησία, ως το σώμα του Χριστού, ενεργεί με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, συνεχίζει τη ζωγόνο αποστολή του στο προφητικό και θεραπευτικό λειτούργημα και έτσι συμμετέχει στο έργο του Θεού για την αποκατάσταση ενός τραυματισμένου κόσμου. Η κοινωνία, της οποίας πηγή είναι η ίδια

η ζωή της Αγίας Τριάδος, είναι η δωρεά με την οποία η Εκκλησία ζει και, ταυτόχρονα, η δωρεά του Θεού να προσκαλεί την Εκκλησία για προσφορά στην πληγωμένη και διηρημένη ανθρωπότητα, ελπίζοντας στη συμφιλίωση και τη θεραπεία.

2. Στη διάρκεια της επίγειας δράσης του, «περιήγεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. Ἴδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν ...» (Ματθ. 9:35-36). Η Εκκλησία λαμβάνει εντολή για το έργο της από τη δράση και την υπόσχεση του ίδιου του Χριστού, ο οποίος όχι μόνο κήρυξε τη βασιλεία του Θεού με έργα και λόγια, αλλά και κάλεσε άνδρες και γυναίκες και τους απέστειλε, ενισχυμένους από το Άγιο Πνεύμα (Ιω. 20:19-23). Οι Πράξεις των Αποστόλων μάς λένε ότι τα τελευταία λόγια που ο Ιησούς απηύθυνε στους αποστόλους πριν την ανάληψή του στον ουρανό ήταν: «λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἐσσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1:8). Καθένα από τα τέσσερα ευαγγέλια κλείνει με μία ιεραποστολική εντολή. Ο Ματθαίος αφηγείται: «καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων· ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 28:18-20· βλ. ἐπίσης Μάρκ. 16:15, Λουκ. 24:45-49, Ιω. 20:19-21).

Αυτή η εντολή του Ιησού παραπέμπει ευθέως στο τι επιθυμούσε να είναι η Εκκλησία του ώστε να διεξάγει αυτή τη μαρτυρία. Ήταν να αποτελέσει μια κοινότητα μαρτυρίας, κηρύσσοντας τη βασιλεία την οποία στην αρχή κήρυξε ο Ιησούς, προσκαλώντας στη σώζουσα πίστη ανθρώπους από όλα τα έθνη. Ήταν να αποτελέσει μια κοινότητα λατρείας, εντάσσοντας νέα μέλη με το βάπτισμα στο όνομα της Αγίας Τριάδος. Ήταν να αποτελέσει μια κοινότητα μαθητείας στην οποία οι απόστολοι, κηρύττοντας τον Λόγο, βαπτίζοντας και τελώντας το Δείπνο του Κυρίου, θα οδηγούσαν νέους πιστούς να τηρούν όλα όσα ο ίδιος ο Ιησούς πρόσταξε.

3. Το Άγιο Πνεύμα επιφοίτησε στους μαθητές το πρωινό της Πεντηκοστής, για να τους εφοδιάσει, ώστε να ξεκινήσουν την αποστολή που τους εμπιστεύτηκε (βλ. Πράξ. 2:1-41). Το σχέδιο του Θεού να σώσει τον κόσμο (μερικές φορές αναφέρεται με τη λατινική έκφραση *missio Dei* ή «το σχέδιο του Θεού») πραγματοποιείται με την αποστολή του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Αυτή η σωτήρια δράση του Αγίου Πνεύματος είναι ουσιαστική για την επαρκή κατανόηση της Εκκλησίας. Όπως κατέδειξε η μελέτη της ΠΤ *Confessing the One Faith*: «οι Χριστιανοί πιστεύουν και ομολογούν στο Σύμβολο της Πίστεως ότι υπάρχει ένας ακατάλυτος δεσμός ανάμεσα στο έργο του Θεού εν Χριστώ Ιησού μέσω του Αγίου Πνεύματος και την *πραγματικότητα* της Εκκλησίας. Αυτή είναι η μαρτυρία των Γραφών. Η προέλευση της Εκκλησίας έχει τις ρίζες της στο σχέδιο του Τριαδικού Θεού για τη σωτηρία της ανθρωπότητας»⁵.

⁵ *Confessing the One Faith: An Ecumenical Explication of the Apostolic Faith as It Is Confessed in the Nicene-Constantinopolitan Creed (381)*, Geneva-Eugene, WCC Wipf & Stock, 2010, §216.

4. Ο Ιησούς περιέγραψε το λειτούργημά του καθώς κήρυττε τα καλά νέα στους φτωχούς, σώζοντας τους αιχμαλώτους, δίνοντας στους τυφλούς το φως, απελευθερώνοντας τους καταπιεσμένους και κηρύττοντας «ένιαυτὸν Κυρίου δεκτόν» (βλ. Λουκ. 4:18-19, που παραθέτει Ησ. 61:1-2). «Η αποστολή της Εκκλησίας απορρέει από τη φύση της Εκκλησίας ως σώματος του Χριστού, συμμετέχοντας στο λειτούργημα του Χριστού ως μεσιτεύοντα μεταξύ του Θεού και της δημιουργίας του. Στον πυρήνα του έργου της Εκκλησίας στον κόσμο είναι η διακήρυξη της βασιλείας του Θεού που εγκαινιάζεται εν Κυρίω Ιησού, του σταυρωθέντος και αναστά-ντος. Μέσα από την εσωτερική ζωή της ευχαριστια-κής λατρείας, τη δοξολογία, τις πρεσβείες, μέσω του σχεδιασμού της ιεραποστολής και του ευαγγελισμού, αλληλέγγυες οι εκκλησίες με τους φτωχούς στον καθημερινό τρόπο ζωής, μέσα από την παροχή συμβουλών ακόμη και για σύγκρουση με τις δυνά-μεις που καταπιέζουν τους ανθρώπους, προσπα-θούν να εκπληρώσουν αυτό το καθήκον τους για ευαγγελισμό»⁶.

B. Η αποστολή της Εκκλησίας στην Ιστορία

5. Λόγω αυτής της καταγωγής της, η Εκκλησία υπήρξε πάντα αφοσιωμένη στο κήρυγμα –λόγω και έργω– των καλών νέων της σωτηρίας εν Χριστώ, τελώντας τα μυστήρια, ιδίως της ευχαριστίας, και

ιδρύοντας χριστιανικές κοινότητες. Αυτή η προ-σπάθεια έχει συναντήσει μερικές φορές πικρή αντί-σταση· άλλες φορές έχει παρεμποδιστεί από τους αντιπάλους ή, ακόμη, έχει προδοθεί από την αμαρ-τωλότητα των κηρύκων της. Παρά τις δυσκολίες αυτές, το κήρυγμα έχει αποφέρει πολλούς καρπούς (βλ. Μάρκ. 4:8, 20, 26-32).

6. Μία πρόκληση για την Εκκλησία είναι ο τρό-πος του κηρύγματος του Ευαγγελίου του Χριστού κατά τρόπο που να προκαλεί την ανταπόκριση σε διαφορετικά περιβάλλοντα, γλώσσες και κουλτού-ρες ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται αυτό το κήρυγμα. Το κήρυγμα του αποστόλου Παύλου για τον Χριστό στον Άρειο Πάγο στην Αθήνα (Πράξ. 17:22-34), με αναφορές στις τοπικές πεποιθήσεις και στη φιλοσοφία, δείχνει πώς η πρώτη γενιά Χρι-στιανών επιχείρησε να διαδώσει τα καλά νέα για τον θάνατο και την ανάσταση του Ιησού, επικαλού-μενη και, όποτε χρειαζόταν, μεταμορφώνοντας, υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, την πολιτι-στική κληρονομιά των ακροατών της και λειτουρ-γώντας ως το προζύμι για την ενίσχυση της ευη-μερίας της κοινωνίας στην οποία ζούσαν. Στους αι-ώνες, οι Χριστιανοί έγιναν μάρτυρες του Ευαγγελί-ου σε συνεχώς διευρυνόμενους ορίζοντες, από την Ιερουσαλήμ μέχρι τα πέρατα της γης (βλ. Πράξ. 1:8). Συχνά η μαρτυρία τους στον Ιησού είχε ως αποτέλεσμα το μαρτύριο, αλλά οδηγούσε επίσης στην εξάπλωση της πίστης και στην εγκαθίδρυση της Εκκλησίας σε κάθε γωνιά της γης. Κάποιες φορές, η πολιτιστική και θρησκευτική κληρονομιά εκείνων στους οποίους το Ευαγγέλιο απευθυνόταν δεν τύγ-χανε του σεβασμού που της άξιζε, καθώς όσοι συμ-μετείχαν στον ευαγγελισμό υπήρξαν συνένοχοι στον

⁶ “Mission and Evangelism: An Ecumenical Affirmation”, §6, στο J. Matthey (ed.), *You Are the Light of the World: Statements on Mission by the World Council of Churches*, Geneva, WCC, 2005, 8.

επεκτατικό αποικισμό ο οποίος ληλάτησε –και εξό-
ντωσε ακόμη– λαούς που δεν ήταν σε θέση να υπε-
ρασπιστούν τον εαυτό τους από της εισβολή ισχυ-
ρότερων εθνών. Ανεξάρτητα από τέτοια τραγικά γε-
γονότα, η χάρι του Θεού, πιο ισχυρή από την αν-
θρώπινη αμαρτωλότητα, μπόρεσε να αναθρέψει
αληθινούς μαθητές και φίλους του Χριστού σε πολ-
λές χώρες και να ιδρύσει την Εκκλησία μέσα στην
μεγάλη ποικιλία πολλών πολιτισμών. Αυτή η δια-
φορετικότητα στην ενότητα της μίας χριστιανικής
κοινότητας κατανοήθηκε από ορισμένους αρχαίους
συγγραφείς ως έκφραση της ομορφιάς, την οποία η
Γραφή αποδίδει στη νύμφη του Χριστού (βλ. Εφ.
5:27 και Αποκ. 21:2)⁷. Σήμερα, πιστοί από εκκλη-
σίες που κάποτε καλωσόρισαν ιεραποστόλους έ-
χουν καταφέρει οι ίδιες να προσφέρουν βοήθεια σε
εκκλησίες από τις οποίες άκουσαν για πρώτη φορά
το Ευαγγέλιο.⁸

7. Στις μέρες μας, το κήρυγμα της βασιλείας του
Θεού συνεχίζει σε ολόκληρο τον κόσμο, σε συνθή-
κες ραγδαίων αλλαγών. Ορισμένα επιτεύγματα
είναι ιδιαίτερα προκλητικά για την ιεραποστολή της
Εκκλησίας, όπως και για την αυτοκατανόσή της.
Η διευρυνόμενη επίγνωση περί θρησκευτικού
πλουραλισμού προκαλεί τους Χριστιανούς να εμ-
βαθύνουν στον προβληματισμό τους για τη σχέση
ανάμεσα στο κήρυγμα ότι ο Ιησούς είναι ο ένας και
μοναδικός Σωτήρας του κόσμου από τη μια μεριά,
και τις πεποιθήσεις άλλων θρησκείων από την

άλλη. Η ανάπτυξη των μέσων επικοινωνίας προκα-
λεί τις εκκλησίες να αναζητήσουν νέους τρόπους
να κηρύττουν το Ευαγγέλιο, να εγκαθιδρύουν και
να διατηρούν τις χριστιανικές κοινότητες. Οι «ανα-
δύομενες εκκλησίες», οι οποίες προτείνουν ένα νέο
τρόπο ύπαρξης της Εκκλησίας, προκαλούν άλλες
εκκλησίες να βρουν πώς θα ανταποκριθούν στις ση-
μερινές ανάγκες και τα ενδιαφέροντα, με τρόπους
που θα είναι σε συμφωνία προς ό,τι παραλήφθηκε
από την αρχή. Η προέλαση μιας παγκόσμιας κοσμι-
κής κουλτούρας προκαλεί την Εκκλησία διαμορ-
φώνοντας μια κατάσταση στην οποία πολλοί
αμφισβητούν την ίδια τη δυνατότητα της πίστης,
θεωρώντας ότι η ανθρώπινη ζωή είναι από μόνη της
αυτάρκης, χωρίς καμία αναφορά στον Θεό. Σε ορι-
σμένα μέρη, η Εκκλησία αντιμετωπίζει την πρό-
κληση μιας ριζικής πτώσης της συμμετοχής ενώ
εκλαμβάνεται από πολλούς ως να μην έχει σχέση
με τη ζωή τους, οδηγώντας όσους είναι ακόμη πι-
στοί να κάνουν λόγο για την ανάγκη επαν-ευαγγε-
λισμού. Όλες οι εκκλησίες έχουν το καθήκον του
ευαγγελισμού ενώπιον αυτών των προκλήσεων,
καθώς και άλλων που μπορεί να προκύπτουν σε
συγκεκριμένα περιβάλλοντα.

Γ. Η σπουδαιότητα της ενότητας

8. Η σπουδαιότητα της χριστιανικής ενότητας για
την ιεραποστολή και τη φύση της Εκκλησίας ήταν
ήδη δεδομένη στην Καινή Διαθήκη. Στις Πράξ. 15
και Γαλ. 1-2, είναι σαφές ότι η ιεραποστολή στους
Εθνικούς γέννησε εντάσεις και απείλησε να δημι-
ουργήσει διαιρέσεις μεταξύ των Χριστιανών. Κατά

⁷ Βλ., για παράδειγμα, Augustine, “Ennarrationes in Psalmos”, 44, 24-25, στο J.P. Migne, *Patrologia Latina* 36, 509-510.

⁸ Αυτή η αμοιβαία βοήθεια θα πρέπει να διακριθεί από τον προσηλυ-
τισμό, ο οποίος λανθασμένα θεωρεί τις άλλες χριστιανικές κοινότητες
ως πρόσφορο έδαφος για μεταστροφή.

κάποιο τρόπο, η σημερινή οικουμενική κίνηση αναβιώνει την εμπειρία της πρώτης συνόδου στα Ιεροσόλυμα. Το παρόν κείμενο αποτελεί μία πρόσκληση προς τους επικεφαλής, τους θεολόγους και τους πιστούς όλων των εκκλησιών να αναζητήσουν την ενότητα για την οποία ο Ιησούς προσευχήθηκε την παραμονή, πριν προσφέρει τη ζωή του για τη σωτηρία του κόσμου (βλ. Ιω. 17:21).

9. Η ορατή ενότητα προϋποθέτει ότι οι εκκλησίες μπορούν να αναγνωρίσουν η μια στην άλλη την αυθεντική παρουσία αυτού που το Σύμβολο Νικαίας Κωνσταντινουπόλεως (381) ονομάζει «μία, αγία, καθολική, αποστολική Εκκλησία». Αυτή η αναγνώριση, με τη σειρά της, μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να εξαρτάται από αλλαγές στη διδασκαλία, την πρακτική και το λειτουργήμα μέσα σε μια κοινότητα. Αυτό αντιπροσωπεύει μια σημαντική πρόκληση για τις εκκλησίες στο ταξίδι τους προς την ενότητα.

10. Στις μέρες μας, ορισμένοι ταυτίζουν την Εκκλησία του Χριστού αποκλειστικά με τη δική τους κοινότητα, ενώ άλλοι θα αναγνώριζαν σε κοινότητες εκτός της δικής τους κάποια αληθινή, αν και ελλιπή, παρουσία στοιχείων που συγκροτούν την Εκκλησία. Άλλοι έχουν ενταχθεί σε διάφορους τύπους σχέσεων διαθήκης, οι οποίες ορισμένες φορές συμπεριλαμβάνουν την από κοινού συμμετοχή στη λατρεία.⁹ Ορισμένοι πιστεύουν ότι η Εκκλησία του Χριστού

βρίσκεται σε όλες τις κοινότητες που παρουσιάζουν μια πειστική αξίωση ότι είναι χριστιανικές, ενώ άλλες υποστηρίζουν ότι η εκκλησία του Χριστού είναι αόρατη και δεν μπορεί να προσδιοριστεί επαρκώς κατά τη διάρκεια αυτής της επίγειας ιεραποδημίας.

Βασικά ζητήματα καθ' οδόν προς την ενότητα

Από την εποχή της Δήλωσης του Τορόντο το 1950, το ΠΣΕ απηύθυνε πρόσκληση στις εκκλησίες «να αναγνωρίσουν ότι το αποτελείν μέλος της Εκκλησίας του Χριστού είναι περιεκτικότερον»¹⁰ παρά το αποτελείν μέλος της ίδιας αυτών Εκκλησίας»¹¹. Επιπλέον, η σχέση μεταξύ των εκκλησιών και των μελών τους ενισχύεται πολύ και αναπτύσσεται μέσω της οικουμενικής συνάντησης. Ωστόσο, οι διαφορές σε κάποια βασικά ερωτήματα παραμένουν και χρειάζεται να αντιμετωπιστούν από κοινού: «Με ποιό τρόπο μπορούμε να προσδιορίσουμε την Εκκλησία την οποία το Σύμβολο ονομάζει μία, αγία, καθολική και αποστολική»; «Ποιο είναι το θέλημα του Θεού για την ενότητα της Εκκλησίας»; «Τι χρειάζεται να κάνουμε για να εφαρμόσουμε το θέλημα του Θεού στην πράξη»; Αυτό το κείμενο έχει γραφτεί για να βοηθήσει τις εκκλησίες

⁹ Βλ. την έκθεση του διαλόγου Αγγλικανών και Λουθηρανών “Growth in Communion” στο J. Gros, FSC, T.F. Best και L.F. Fuchs, SA (eds.), *Growth in Agreement III: International Dialogue Texts and Agreed Statements, 1998-2005*, Geneva-Grand Rapids, WCC Eerdmans, 2007, 375-425, η οποία αναφέρεται σε σημαντικές συμφωνίες Αγγλικανών και Λουθηρανών σε τοπικό επίπεδο (Meissen, Reuilly, Waterloo, etc.).

¹⁰ Σ.τ.Μ.: Η συγκεκριμένη λέξη έχει χρησιμοποιηθεί παλαιότερα για να αποδώσει την αγγλική “inclusive” και έτσι συναντάται στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία έως σήμερα. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν αποδίδει πλήρως το νόημα της αγγλικής λέξης που χρησιμοποιείται στο πρωτότυπο κείμενο (βλ. “inclusive”).

¹¹ Σ.τ.Μ.: χρησιμοποιείται στο σημείο αυτό η απόδοση του σχετικού κειμένου από τα Αγγλικά στα Ελληνικά από τον Μ. Πρωτοπρεσβύτερο π. Γεώργιο Τσέτση στο έργο του *Οικουμενικά Ανάλεκτα: Συμβολή στην Ιστορία του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών*, εκδ. Τέρτιος, Κατερίνη 1987, σ. 21. Ωστόσο, κρίνεται αναγκαία μια διαφορετική μεταφραστική απόδοση στο μέλλον, με στόχο την ακριβέστερη απόδοση του νοήματος του κειμένου.

καθώς προβληματίζονται για τέτοια ζητήματα, αναζητούνται κοινές απαντήσεις.¹²

¹² Γι' αυτό, το παρόν κείμενο ελπίζει να αξιοποιήσει περαιτέρω την έκθεση περί ενότητας της Γενικής Συνέλευσης του Παγκοσμίου Συμβουλίου στο Πόρτο Αλλέγκρε με τίτλο «Κεκλημένοι εις Μίαν Εκκλησία», του οποίου ο υπότιτλος είναι «Πρόσκληση προς τις Εκκλησίες να ανανεώσουν τη δέσμευσή τους για την αναζήτηση της ενότητας και την καλλιέργεια του διαλόγου μεταξύ τους» στο *Growth in Agreement III*, 606-610.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

Η Εκκλησία του Τριαδικού Θεού

Α. Διακρίνοντας το Θέλημα του Θεού για την Εκκλησία

11. Κοινή πεποίθηση όλων των Χριστιανών αποτελεί ότι η Αγία Γραφή αποτελεί μία κανονιστική αρχή, ως εκ τούτου η βιβλική μαρτυρία παρέχει μια αναντικατάστατη πηγή για την επίτευξη μίας μεγαλύτερης συμφωνίας για την Εκκλησία. Μολονότι η Αγία Γραφή δεν παρέχει μια συστηματική εκκλησιολογία, προσφέρει μαρτυρίες για την πίστη των πρώτων κοινοτήτων, τη λατρεία και την τάξη, τις μορφές διακονίας και τις θέσεις ευθύνης και ηγεσίας, αλλά και εικόνες και μεταφορές που αποσκοπούν στο να εκφραστεί η ταυτότητα της Εκκλησίας. Μεταγενέστερη ερμηνεία μέσα στην Εκκλησία, που επεδίωκε πάντοτε να είναι πιστή στη βιβλική διδασκαλία, είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή επιπλέον πλούτου σε εκκλησιολογικές θεωρήσεις στην πορεία της ιστορίας. Το Άγιο Πνεύμα που καθοδήγησε τις αρχαίες κοινότητες να παράγουν τα εμπνευσμένα βιβλικά κείμενα συνεχίζει, από γενιά σε γενιά, να καθοδηγεί τους μετέπειτα πιστούς του Ιησού καθώς αυτοί αγωνίζονται να είναι πιστοί στο Ευαγγέλιο. Αυτή η πραγματικότητα γίνεται αντιληπτή ως «ζώσα Παράδοση» της Εκκλησίας.¹³ Η

¹³ Όπως τόνισε η τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη της ΙΠΓ στην έκθεσή της «Γραφή, Παράδοση και Παραδόσεις», «Παράδοση σημαίνει το

σπουδαιότητα της Παράδοσης αναγνωρίζεται από τις περισσότερες κοινότητες, ωστόσο ποικίλλουν οι αξιολογήσεις για τον τρόπο που η αυθεντία της σχετίζεται με εκείνη της Αγίας Γραφής.

12. Μια μεγάλη ποικιλία εκκλησιολογικών θεωρήσεων βρίσκεται στα διάφορα βιβλία της Καινής Διαθήκης και στην ακόλουθη Παράδοση. Ο κανόνας της Καινής Διαθήκης, αγκαλιάζοντας αυτή την ποικιλία, μαρτυρεί τη συμφωνία της με την ενότητα της Εκκλησίας. Ωστόσο, δεν αρνείται ότι υπάρχουν όρια στη δικαιολόγηση της διαφορετικότητας.¹⁴ Η θεμιτή διαφορετικότητα δεν είναι τυχαία στη ζωή της χριστιανικής κοινότητας, αλλά μάλλον αποτελεί μία πτυχή της καθολικότητάς της, μια ιδιότητα που αντανακλά το γεγονός ότι αποτελεί μέρος του σχεδίου του Πατέρα, ότι η σωτηρία εν Χριστώ θα πραγματοποιηθεί με την ενσάρκωση και έτσι «θα λάβει σάρκα» στους διάφορους λαούς στους οποίους κηρύσσεται το Ευαγγέλιο. Μια ικανοποιητική προσέγγιση του μυστηρίου της Εκκλησίας απαιτεί τη χρήση και την αλληλεπίδραση ενός ευρέως φάσματος εικόνων και ιδεών (λαός του Θεού, σώμα Χριστού, ναός του Αγίου Πνεύματος, άμπελος, ποίμνιο, νύμφη, οικεία, στρατιώτες, φίλοι κ.ο.κ.). Το παρόν κείμενο επιδιώκει να αξιοποιήσει τον πλούτο

αυτό της βιβλικής μαρτυρίας μαζί με στοιχεία από την Παράδοση.

B. Η Εκκλησία του Τριαδικού Θεού ως Κοινωνία

Η Πρόνοια του Θεού, του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος

13. Η Εκκλησία καλείται στην ύπαρξη από τον Θεό, ο οποίος «ούτω γὰρ ἠγάπησεν τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ’ ἔχη ζωὴν αἰώνιον» (Ιω. 3:16) και έστειλε το Άγιο Πνεύμα να οδηγήσει τους πιστούς στην αλήθεια, θυμίζοντάς τους όλα όσα δίδαξε ο Ιησούς (πρβλ. Ιω. 14:26). Στην Εκκλησία, μέσω του Αγίου Πνεύματος, οι πιστοί ενώνονται με τον Ιησού Χριστό και ως εκ τούτου συμμετέχουν στη ζώσα σχέση με τον Πατέρα ο οποίος μιλάει σε αυτούς και τους καλεί να ανταποκριθούν με αξιοπιστία. Η βιβλική έννοια της *κοινωνίας* κατέστη κεντρική στο οικουμενικό αίτημα για την κοινή κατανόηση της ζωής και της ενότητας της Εκκλησίας. Αυτό το αίτημα προϋποθέτει ότι η κοινωνία δεν είναι απλά η ενότητα των εκκλησιών που υπάρχουν στην παρούσα μορφή τους. Το ουσιαστικό *κοινωνία* (κοινότητα, συμμετοχή, φιλία και αδελφότητα, μοίρασμα), το οποίο προέρχεται από το ρήμα «έχω κάτι κοινό», «μοιράζομαι», «συμμετέχω», «λαμβάνω μέρος σε κάτι», «δρω μαζί», παρουσιάζεται σε χωρία που διηγούνται το μοίρασμα του Κυριακού Δείπνου (πρβλ. Α΄ Κορ. 10:16-17), τη συμφιλίωση του Παύλου με τον Πέτρο, του Ιακώβου και του Ιωάννη (πρβλ. Γαλ. 2:7-10), τη λογεία

ίδιο το Ευαγγέλιο, που παραδίδεται από γενιά σε γενιά μέσα στην Εκκλησία και από την Εκκλησία, ο ίδιος ο Χριστός που είναι παρόν στη ζωή της Εκκλησίας. Με τον όρο παράδοση δηλώνεται η διαδικασία μεταφοράς. Ο όρος *παραδόσεις* χρησιμοποιείται ... για να δηλώσει τόσο την ποικιλία μορφών έκφρασης όσο και αυτό που ονομάζουμε ομολογιακές παραδόσεις ...». P.C. Roger & L. Vischer (eds.), *The Fourth World Conference on Faith and Order: Montreal 1963*, London, SCM Press, 1964, 50. Βλ. επίσης *A Treasure in Earthen Vessels: An Instrument for an Ecumenical Reflection on Hermeneutics*, Geneva, WCC, 1998, §§14-37, σσ. 14-26.

¹⁴ Το ζήτημα αυτό θα συζητηθεί παρακάτω στις §§28-30.

για τους πένητες (πρβλ. Ρωμ. 15:26, Β΄ Κορ. 7:3-4) και την εμπειρία και τη μαρτυρία της Εκκλησίας (πρβλ. Πράξ. 2:42-45). Ως θεόδομητη κοινωνία, η Εκκλησία ανήκει στον Θεό και δεν υπάρχει για τον εαυτό της. Από τη φύση της είναι ιεραποστολική, κεκλημένη και απεσταλμένη να μαρτυρήσει στη ζωή της την κοινωνία στην οποία αποσκοπεί ο Θεός και αφορά σε ολόκληρη την ανθρωπότητα και σε ολόκληρη τη δημιουργία της βασιλείας του.

14. Η Εκκλησία βρίσκεται στο επίκεντρο του Ευαγγελίου και θεμελιώνεται σε αυτό, στο κήρυγμα του ενσαρκωμένου Λόγου, του Ιησού Χριστού, Υιού του Πατέρα. Πρόκειται για γεγονός που αντικατοπτρίζεται στη διαβεβαίωση της Καινής Διαθήκης, «ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα» (Α΄ Πέτρ. 1:23). Με το κήρυγμα του Ευαγγελίου (πρβλ. Ρωμ. 10:14-18) και με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος (πρβλ. Α΄ Κορ. 12:3), οι άνθρωποι προσέρχονται στην πίστη που σώζει και με τα μυστήρια ενσωματώνονται στο σώμα του Κυρίου (πρβλ. Εφ. 1:23). Ορισμένες κοινότητες, ακολουθώντας αυτή τη διδασκαλία, ονομάζουν την Εκκλησία *creatura evangelii* ή «creature of the Gospel», δηλαδή δημιούργημα του Ευαγγελίου.¹⁵ Μία καθοριστική πτυχή της ζωής της Εκκλησίας είναι

να αποτελεί μία κοινότητα που ακούει και κηρύσσει τον λόγο του Θεού. Η Εκκλησία αντλεί ζωή από το Ευαγγέλιο και ανακαλύπτει εκ νέου προς τα πού κατευθύνεται.

15. Η απάντηση της Μαρίας, Μητέρας του Θεού (Θεοτόκος), στο μήνυμα του αγγέλου κατά τον Ευαγγελισμό «γένειτό μοι κατά τὸ ῥῆμά σου» (Λουκ. 1:38) αποτελεί σύμβολο της Εκκλησίας και πρότυπο για την Εκκλησία και τον κάθε Χριστιανό. Η μελέτη της ΠΤ «Εκκλησία και Κόσμος» (*Church and World*, 1990) σημειώνει ότι η Μαρία αποτελεί «σπουδαίο πρότυπο για όλους εκείνους που προσπαθούν να καταλάβουν τη ζωή της χριστιανικής κοινότητας σε όλες της τις διαστάσεις» σε ό,τι αυτή παραλαμβάνει και ανταποκρίνεται στο θέλημα του Λόγου του Θεού (Λουκ. 1:26-38) μοιράζεται τη χαρά του χαρμόσυνου αγγέλματος με την Ελισάβετ (Λουκ. 1:46-55)· προσεύχεται, υποφέρει και αγωνίζεται να αντιληφθεί τα γεγονότα της γέννησης και της παιδικής ηλικίας του Ιησού (Ματθ. 2:13-23· Λουκ. 2:19, 41-51)· προσπαθεί να κατανοήσει πλήρως τις συνέπειες της μαθητείας (Μάρκ. 3:31-35· Λουκ. 18:19-20)· στέκεται πλάι του κάτω από τον σταυρό και συνοδεύει τη σορό του στον τάφο (Ματθ. 27:55-61, Ιω. 19:25-27) και αναμένει μαζί με τους μαθητές και λαμβάνει μαζί με αυτούς το Άγιο Πνεύμα κατά την Πεντηκοστή (Πράξ. 1:12-14· 2:1-4)¹⁶.

¹⁵ Βλ. το σημείο «The Church as “Creature of the Gospel”» στον διάλογο μεταξύ Λουθηρανών και Ρωμαιοκαθολικών, “Church and Justification” στο J. Gros, FSC, H. Meyer and W. G. Rusch, (eds.), *Growth in Agreement II: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1982-1998*, Geneva-Grand Rapids, WCC-Eerdmans, 2000, 495-498, που αναφέρεται στη χρήση αυτής της έκφρασης από τον Μαρτίνο Λούθηρο στο *WA 2*, 430, 6-7: “*Ecclesia enim creatura est evangelii*”. Ορισμένοι διμερείς διάλογοι έχουν χρησιμοποιήσει το λατινικό *creatura verbi* για να εκφράσουν την ίδια ιδέα:

βλ. το σημείο “Two Conceptions of the Church” (§§94-113), το οποίο περιγράφει την Εκκλησία ως “*creatura verbi*” και “*sacrament of grace*” στον διάλογο μεταξύ Μετερρυθμισμένων και Ρωμαιοκαθολικών, “Towards a Common Understanding of the Church”, στο *Growth in Agreement II*, 801-805. Βλ. επίσης την έκθεση “Called to Be the One Church”, βλ. υποσ. 1, ό.π.

¹⁶ Βλ. την έκθεση της Πίστεως και Τάξης *Church and World: The Unity of the Church and the Renewal of Human Community*, Geneva, WCC,

16. Ο Χριστός προσευχήθηκε στον Πατέρα να πέμψει το Πνεύμα πάνω στους μαθητές του, να τους καθοδηγήσει στην αλήθεια (Ιω. 15:26, 16:13), και είναι το Πνεύμα το οποίο όχι μόνο χορηγεί πίστη και άλλα χαρίσματα πάνω στους πιστούς ξεχωριστά στον καθένα αλλά, επίσης, εφοδιάζει την Εκκλησία με ουσιαστικές δωρεές, αρετές και τάξη. Το Άγιο Πνεύμα θρέφει και ζωοποιεί το σώμα του Χριστού μέσω της ζώσας φωνής του Ευαγγελίου που κηρύσσεται, μέσω της μυστηριακής κοινωνίας, κυρίως της Ευχαριστίας, και μέσω των μυστηρίων της διακονίας.

Ο Προφητικός, Ιερατικός και Βασιλικός Λαός του Θεού

17. Κατά την κλήση του Αβραάμ, ο Θεός εξέλεξε ο ίδιος έναν λαό άγιο. Οι προφήτες συχνά μνημόνευαν αυτή την εκλογή και την αποστολή τους με την εξής δυνατή διατύπωση: «θα είμαι Θεός τους κι αυτοί θα είναι λαός μου» (Ιερ. 31:33· Εζεκ. 37:27: 27, που αντανakλάται στο Β΄ Κορ. 6:16· Εβρ. 8:10). Η διαθήκη με τον Ισραήλ σφράγισε μία καθοριστική στιγμή στην αποκάλυψη του σχεδίου για τη σωτηρία. Οι Χριστιανοί πιστεύουν ότι στη διακονία, τον θάνατο και την ανάσταση του Ιησού και στην πέμψη του Αγίου Πνεύματος, ο Θεός σύναψε μια καινούργια διαθήκη με σκοπό την ένωση όλων των ανθρώπων με τον ίδιο και μεταξύ τους. Υπάρχει μία αυθεντική καινοτομία στη διαθήκη που σύναψε ο Χριστός, ωστόσο, η Εκκλησία εξακολουθεί,

στο σχέδιο του Θεού, να είναι βαθιά συνδεδεμένη με τον λαό της πρώτης διαθήκης, στον οποίο ο Θεός θα παραμένει για πάντα πιστός (πρβλ. Ρωμ. 11:11-36).

18. Στην Παλαιά Διαθήκη, ο λαός του Ισραήλ πορεύεται προς την εκπλήρωση της διαθήκης ότι στον Αβραάμ όλα τα έθνη της γης θα είναι ευλογημένα. Όλοι όσοι στρέφονται στον Χριστό βρίσκουν την εκπλήρωση της υπόσχεσης σε αυτόν, όταν με τον σταυρό, έριξε το τείχος που χώριζε τους Ιουδαίους από τους Εθνικούς (πρβλ. Εφ. 2:14). Η Εκκλησία είναι «γένος έκλεκτόν, βασιλείον ιεράτευμα, έθνος άγιον, λαός εις περιποίησιν» (Α΄ Πέτρ. 2:9-10). Μαζί με την αναγνώριση της μοναδικής ιεροσύνης του Ιησού Χριστού, του οποίου η θυσία εγκαθιδρύει την καινούργια διαθήκη (πρβλ. Εβρ. 9:15), οι πιστοί καλούνται να εκφράσουν με τη ζωή τους το γεγονός ότι ονομάστηκαν «βασιλείο ιεράτευμα», προσφέροντας τους εαυτούς τους ως «θυσίαν ζώσαν, άγιαν, εύαρεστον τῷ Θεῷ» (Ρωμ. 12:1). Κάθε Χριστιανός λαμβάνει δωρεές από το Άγιο Πνεύμα με σκοπό τη συγκρότηση της Εκκλησίας και τη συμμετοχή του/της στο έργο του Χριστού. Αυτές οι δωρεές δίνονται για το κοινό καλό (πρβλ. Α΄ Κορ. 12:7· Εφ. 4:11-13) και θέτουν υποχρεώσεις για υπευθυνότητα και για αμοιβαία λογοδοσία σε κάθε άτομο και τοπική κοινότητα και στην Εκκλησία ως σύνολο σε κάθε επίπεδο της ζωής της. Ενισχυμένοι από το Άγιο Πνεύμα, οι Χριστιανοί καλούνται να βιώσουν τη μαθητεία τους σε μια ποικιλία μορφών διακονίας.

19. Όλος ο λαός του Θεού καλείται να είναι προφητικός λαός, να είναι φορέας της μαρτυρίας του λόγου του Θεού· ιερατικός λαός, να προσφέρει τη θυσία μιας ζωής που βιώνεται μέσα στη μαθητεία:

1990, 64. Βλ. επίσης την έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής Αγγλικανών και Ρωμαιοκαθολικών, "Mary: Grace and Hope in Christ", *Growth in Agreement III*, 82-112, καθώς και την έκθεση του Groupe des Dombe, *Mary in the Plan of God and in the Communion of Saints* (1997-1990), Mahwah, N.J., Pauline Press, 2002.

και βασιλικός λαός που διακονεί ως όργανο για την εγκαθίδρυση της βασιλείας του Θεού. Όλα τα μέλη της Εκκλησίας έχουν αυτή την κλήση. Καλώντας και στέλλοντας τους δώδεκα μαθητές, ο Ιησούς έθεσε τα θεμέλια για την ηγεσία της κοινότητας των μαθητών του κατά το συνεχές κήρυγμά τους για τη βασιλεία. Σταθεροί στο παράδειγμά του, από τους πρώτους αιώνες ορισμένοι πιστοί εξελέγησαν υπό την καθοδήγηση του Πνεύματος και έλαβαν ειδική εξουσία και ευθύνη. Οι χειροτονημένοι λειτουργοί «συναθροίζονται και συγκροτούν το Σώμα του Χριστού, κηρύττοντας και διδάσκοντας τον Λόγο του Θεού, τελώντας τα μυστήρια και καθοδηγώντας τη ζωή της κοινότητας κατά λατρεία της, την αποστολή της και το προνοιακό της λειτούργημα»¹⁷. Όλα τα μέλη του σώματος, χειροτονημένοι και λαϊκοί, είναι τα σχετιζόμενα μεταξύ τους μέλη του βασιλείου ιερατεύματος του Θεού. Οι χειροτονημένοι λειτουργοί υπενθυμίζουν στην κοινότητα την εξάρτησή της από τον Ιησού Χριστό, που είναι η πηγή της ενότητας και της αποστολής της, ακριβώς όπως αντιλαμβάνονται ότι το λειτούργημά τους εξαρτάται από εκείνον. Ταυτόχρονα, μπορούν να εκπληρώσουν την κλήση τους μόνο μέσα από την Εκκλησία και για την Εκκλησία· έχουν ανάγκη από την αναγνώρισή της, την υποστήριξη και την ενθάρρυνσή της.

20. Υπάρχει ευρεία συμφωνία μεταξύ των εκκλησιών από διαφορετικές παραδόσεις σχετικά με τον ζωτικό ρόλο του λειτούργηματος. Αυτή εκφράστηκε κατά τρόπο περιεκτικό στο κείμενο της Πίστης

¹⁷ *Baptism, Eucharist and Ministry*, Geneva, WCC, 1982, κεφάλαιο περί Λειτουργήματος, §13.

και Τάξης, *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτούργημα* (1982), που δήλωνε ότι «η Εκκλησία δεν υπήρξε ποτέ δίχως πρόσωπα που κατείχαν συγκεκριμένη αυθεντία και ευθύνη», σημειώνοντας ότι «ο Ιησούς επέλεξε και έστειλε τους μαθητές να γίνουν μάρτυρες της βασιλείας του»¹⁸. Η αποστολή που εμπιστευτήκε ο Ιησούς στους έντεκα στο Ματθ. 28 συνεπάγεται «ένα λειτούργημα λόγου, μυστηρίου και εποπτείας που δόθηκε από τον Χριστό στην Εκκλησία, να διεξάγεται από ορισμένα από τα μέλη της για το καλό όλων. Αυτή η τριπλή λειτουργία του χαρίσματος ενισχύει την Εκκλησία για την αποστολή της στον κόσμο»¹⁹. Κοινές εκθέσεις καθιστούν σαφές ότι η γενική ιεροσύνη όλου του λαού του Θεού (πρβλ. Α΄ Πέτρ. 2:9) και η ειδική ιεροσύνη είναι δύο σημαντικές πτυχές τις εκκλησίας και δεν θα πρέπει να θεωρούνται ως αμοιβαία αποκλίνοσες δυνατότητες. Ταυτόχρονα, οι εκκλησίες διαφοροποιούνται σε ό,τι αφορά στο ποιος μπορεί να

¹⁸ Ο.π., κεφάλαιο περί Λειτουργήματος, §9.

¹⁹ Διάλογος μεταξύ Μετερρυθμισμένων και Ρωμαιοκαθολικών, “Towards a Common Understanding of the Church”, §132, in *Growth in Agreement II*, 810. Βλ. επίσης την έκθεση του Λουθηρικού-Ρωμαιοκαθολικού διαλόγου “Ministry in the Church”, §17, στο H. Meyer and L. Vischer (eds.), *Growth in Agreement: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level*, Ramsey-Genève, Paulist-WCC, 1984, 252-253: «Η Καινή Διαθήκη δείχνει πώς μέσα από τα πολλά λειτούργηματα προέκυψε ένα ιδιαίτερο λείτοϋργημα που έγινε κατανοητό ως βασικό στη διαδοχή των αποστόλων που απεστάλησαν από τον Χριστό. Ένα τέτοιο ιδιαίτερο λείτοϋργημα αποδείχθηκε αναγκαίο για χάρη της διοίκησης μέσα στις κοινότητες. Γι’ αυτό, θα μπορούσε κάποιος να πει ότι σύμφωνα με την Καινή Διαθήκη το ‘ιδιαίτερο λείτοϋργημα’ που εγκαινίασε ο Ιησούς Χριστός με την κλήση και αποστολή των αποστόλων ‘υπήρξε ουσιαστικό τότε – παραμένει ουσιαστικό σε όλες τις εποχές και τις περιστάσεις’. Η έκθεση του Διαλόγου Μεθοδιστών και Ρωμαιοκαθολικών “Towards a Statement on the Church”, βεβαιώνει ότι «η εκκλησία χρειάζεται πάντοτε ένα θεόδοτο λείτοϋργημα», πρβλ. *Growth in Agreement II*, 588, §29.

λαμβάνει τις τελικές αποφάσεις για την κοινότητα, για ορισμένους αυτό το καθήκον ανήκει αποκλειστικά στον κλήρο, ενώ άλλες βλέπουν ότι και οι λαϊκοί έχουν ρόλο σε τέτοιες αποφάσεις.

Σώμα Χριστού και Ναός του Αγίου Πνεύματος

21. Ο Χριστός είναι η σταθερή κεφαλή του σώματος του που είναι η Εκκλησία, οδηγώντας, εξαγνίζοντας και θεραπεύοντας αυτή (πρβλ. Εφ. 5:26). Ταυτόχρονα, ο Χριστός είναι ενωμένος μαζί της, δίνοντας ζωή στο σύνολό της εν Αγίω Πνεύματι (Ρωμ. 12:5· Α΄ Κορ. 12:12). Η πίστη στον Χριστό είναι θεμελιώδης για να αποτελεί κάποιος μέλος του σώματος (Ρωμ. 10:9). Κατά την αντίληψη των περισσοτέρων παραδόσεων, είναι επίσης μέσω των τυπικών ή των μυστηρίων εισαγωγής που οι άνθρωποι γίνονται μέλη του Χριστού και μέσω του Κυριακού Δείπνου η συμμετοχή τους στο σώμα του (πρβλ. Α΄ Κορ. 10:16) ανανεώνεται ξανά και ξανά. Το Άγιο Πνεύμα μοιράζει πολλαπλές δωρεές στα μέλη και φανερώνει την ενότητά τους για την αύξηση του σώματος (πρβλ. Ρωμ. 12:4-8· Α΄ Κορ. 12:4-30). Ανακαινίζει τις καρδιές τους, τους εφοδιάζει και τους καλεί στα καλά έργα,²⁰ έτσι τους διεκολύνει να διακονήσουν τον Κύριο διευρύνοντας τη βασιλεία (ενν. του Θεού) στον κόσμο. Γι' αυτό η εικόνα του «σώματος του Κυρίου», μολονότι ρητά και πρωταρχικά αναφέρεται στην Εκκλησία του Χριστού, επίσης και ακόμη περισσότερο συνεπάγεται τη σχέση με το Άγιο Πνεύμα, όπως μαρτυρείται

σε ολόκληρη την Καινή Διαθήκη. Ένα ζωντανό παράδειγμα αποτελεί η κάθοδος των πύρινων γλωσσών στους μαθητές που ήταν συγκεντρωμένοι στο υπερώο το πρωί της Πεντηκοστής (πρβλ. Πράξ. 2:1-4). Με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος οι πιστοί αναπτύχθηκαν «εις ναόν ἅγιον ἐν Κυρίῳ» (Εφ. 2,21-22), σε «οἶκο πνευματικό» (Α΄ Πέτρ. 2:5). Πλήρεις από το Άγιο Πνεύμα, καλούνται να ζήσουν μια ζωή ἄξια του κλήσης τους στη λατρεία, τη μαρτυρία και τη διακονία, πρόθυμοι να διατηρήσουν την ενότητα του Αγίου Πνεύματος «ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» (πρβλ. Εφ. 4:1-3). Το Άγιο Πνεύμα ζωοποιεί και εφοδιάζει την Εκκλησία να δραματίσει τον ρόλο της να διακηρύξει και να επιφέρει αυτή τη γενική μεταμόρφωση για την οποία «πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει» (πρβλ. Ρωμ. 8:22-23).

Η Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική Εκκλησία

22. Από τον καιρό της Β΄ Οικουμενικής Συνόδου, που έγινε στην Κωνσταντινούπολη το 381, οι περισσότεροι χριστιανοί συμπεριέλαβαν στις λειτουργίες τους το Σύμβολο που ομολογεί ότι η Εκκλησία είναι μία, αγία, καθολική και αποστολική. Αυτά τα χαρακτηριστικά, που δεν είναι ξεχωριστά το ένα από το άλλο αλλά το ένα συμπληρώνει το άλλο και είναι αλληλοσυνδεδεμένα, είναι οι δωρεές του Θεού στην Εκκλησία, την οποία όλοι οι πιστοί, με όλες τις ανθρώπινες αδυναμίες τους, καλούνται συνεχώς να πραγματώνουν.

- Η Εκκλησία είναι μία επειδή ο Θεός είναι ένας (βλ. Ιω. 17:11· Α΄ Τιμ. 2:5). Συνεπώς, η αποστολική πίστη είναι μία, η καινή εν Χριστώ ζωή είναι μία, η ελπίδα για την Εκκλησία είναι

²⁰ Πρβλ. την κοινή διακήρυξη Λουθηρανών και Ρωμαιοκαθολικών *Joint Declaration on the Doctrine of Justification*, Grand Rapids, Eerdmans, 2000, §15.

μία.²¹ Ο Ιησούς προσευχήθηκε να είναι όλοι οι μαθητές του ένα για να πιστέψει ο κόσμος (βλ. Ιω. 17:20-21) και έπεμψε το Πνεύμα να τους κάνει ένα σώμα (πρβλ. Α΄ Κορ. 12:12-13). Οι διαιρέσεις που παραμένουν μέσα και ανάμεσα στις εκκλησίες έρχονται σε αντίθεση με αυτό το ενιαίο «αυτές πρέπει να ξεπεραστούν μέσα από τις δωρεές του Πνεύματος, της πίστης, της ελπίδας και της αγάπης, έτσι ώστε αυτή η διαίρεση και ο αποκλεισμός να μην έχουν τον τελευταίο λόγο»²². Ακόμη, σε αντίθεση με όλες τις διαιρέσεις, όλες οι εκκλησίες αντιλαμβάνονται για τον εαυτό τους ότι θεμελιώνονται πάνω στο ένα Ευαγγέλιο (πρβλ. Γαλ. 1:5-9) και ότι είναι ενωμένες σε πολλά χαρακτηριστικά της ζωής τους (πρβλ. Εφ. 4:4-7).

- Η Εκκλησία είναι αγία επειδή ο Θεός είναι άγιος (πρβλ. Ησ. 6:3· Λευ. 11:44-45). Ο Ιησούς «ηγάπησε την εκκλησίαν και έαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ρήματι ... μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ρυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾗ ἀγία καὶ ἄμωμος (Εφ. 5:26-27). Η ουσιώδης αγιότητα της Εκκλησίας μαρτυρείται σε κάθε γενιά από άγιους άνδρες και γυναίκες και από άγια λόγια και πράξεις που κηρύττει και ενεργεί η Εκκλησία στο όνομα του Θεού του Πανάγιου. Ωστόσο, η αμαρτία, η οποία εναντιώνεται σε αυτή την αγιότητα και αντιτάσσεται στην πραγματική φύση και κλήση της Εκκλησίας, έχει επανειλημμένα αλλοιώσει αρνητικά

τις ζωές των πιστών. Γι' αυτό τον λόγο, ως αγία η Εκκλησία μεριμνά για τη συνεχή κλήση των ανθρώπων να μετανοήσουν, να ανακαινιστούν και να μεταμορφωθούν.

- Η Εκκλησία είναι καθολική, επειδή είναι άφθογνη η καλοσύνη του Θεού «ὄς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α΄ Τιμ. 2:4). Μέσω της δύναμης του Θεού που χαρίζει ζωή, η αποστολή της Εκκλησίας μετακινεί όλα τα εμπόδια και κηρύττει το Ευαγγέλιο σε όλους τους λαούς. Εκεί που είναι παρόν το όλο μυστήριο του Χριστού, εκεί είναι και η καθολική Εκκλησία (πρβλ. Ιγνάτιος Αντιοχείας, *Επιστολή προς Σμυρναίους*, 6), όπως και στην τέλεση της ευχαριστίας. Η ουσιώδης καθολικότητα της Εκκλησίας τίθεται σε κίνδυνο όταν πολιτιστικές και άλλες διαφορές αφήνονται να αναπτύσσονται και να προκαλούν διαίρεση. Οι Χριστιανοί καλούνται να μετακινήσουν όλα τα εμπόδια προς την πραγμάτωση αυτής της πληρότητας της αλήθειας και της ζωής που θεμελιώνεται πάνω στην Εκκλησία με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος.
- Η Εκκλησία είναι αποστολική επειδή ο Πατέρας έστειλε τον Υιό να την ιδρύσει. Ο Υιός, με τη σειρά του, επέλεξε και έστειλε τους αποστόλους και τους προφήτες, ενισχυμένους με τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος κατά την Πεντηκοστή, να διακονούν ως θεμέλιό της και να επιβλέπουν την αποστολή της (βλ. Εφ. 2:20· Αποκ. 21:14 και Κλήμεντος Ρώμης, *Επιστολή προς Κορινθίους* 42). Η χριστιανική κοινότητα καλείται να είναι συνεχώς πιστή σε

²¹ Πρβλ. "Called to Be the One Church", §5, στο *Growth in Agreement III*, 607.

²² Ο.π.

αυτές τις αποστολικές απαρχές· η απιστία στη λατρεία, τη μαρτυρία ή τη διακονία αντιτίθεται στην αποστολικότητα της Εκκλησίας. Η αποστολική διαδοχή στο λειτούργημα, υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, αποσκοπεί στο να υπηρετεί την αποστολικότητα της Εκκλησίας.²³

23. Υπό το φως των προηγούμενων παραγράφων (13-22), είναι σαφές ότι η Εκκλησία δεν είναι πρωτίστως η συνάρθρωση των πιστών ως ατόμων μεταξύ τους. Η Εκκλησία είναι κατ' εξοχήν η κοινωνία χάρη στον Τριαδικό Θεό και, ταυτόχρονα, μία κοινωνία της οποίας τα μέλη λαμβάνουν μέρος όλοι μαζί στη ζωή και την αποστολή του Θεού (Β' Πέτρ. 1:4), ο οποίος, ως Τριάδα, είναι η πηγή και το κέντρο κάθε κοινότητας. Γι' αυτό η Εκκλησία είναι ταυτόχρονα και θεία και ανθρώπινη πραγματικότητα.

24. Ενώ αποτελεί κοινή παραδοχή ότι η Εκκλησία είναι τόπος συνάντησης ανάμεσα στο θείο και το ανθρώπινο, οι εκκλησίες, παρ' όλα αυτά, έχουν διαφορετικές εναισθησίες ή ακόμη και αντιτιθέμενες πεποιθήσεις για τον τρόπο με τον οποίο η δράση του Αγίου Πνεύματος στην Εκκλησία σχετίζεται με τις θεσμικές δομές ή την τάξη του λειτουργήματος. Ορισμένοι αντιλαμβάνονται συγκεκριμένες ουσιαστικές πτυχές της τάξης της Εκκλησίας ως βούληση του Χριστού και αποδέχονται την ίδρυσή τους από τον ίδιο τον Χριστό σε όλες τις εποχές· γι' αυτό, πιστοί στο Ευαγγέλιο, οι Χριστιανοί δεν έχουν εξουσία να

αλλάξουν ριζικά αυτή τη θεία εγκαθιδρυμένη δομή. Ορισμένοι βεβαιώνουν ότι η τάξη στην Εκκλησία σύμφωνα με την κλήση του Θεού μπορεί να λάβει περισσότερες από μία μορφές, ενώ άλλοι βεβαιώνουν ότι καμία θεσμική τάξη δεν μπορεί να αποδοθεί στη βούληση του Θεού. Άλλοι υποστηρίζουν ότι η πιστότητα στο Ευαγγέλιο μπορεί κατά καιρούς να απαιτεί διακοπή της θεσμικής συνέχειας, ενώ άλλοι επιμένουν ότι μία τέτοια πιστότητα μπορεί να επιτευχθεί με την επίλυση των διαφορών χωρίς διακοπές που οδηγούν στη διαίρεση.

Πώς η Συνέχεια και η Ανανέωση στην Εκκλησία σχετίζονται με τη βούληση του Θεού

Μέσα από την υπομονετική συνάντησή τους, με πνεύμα αμοιβαίου σεβασμού και προσοχής, πολλές εκκλησίες έχουν καταφέρει να κατανοήσουν βαθύτερα αυτές τις διαφορετικές εναισθησίες και πεποιθήσεις σχετικά με τη συνέχεια και την ανανέωση στην Εκκλησία. Με βάση αυτή τη βαθύτερη κατανόηση, γίνεται σαφές ότι η ίδια πρόθεση –υπακοή στη βούληση του Θεού για την τάξη της Εκκλησίας– δύναται, σε μεριστές, να εμπνεύσει δέσμευση για συνέχιση και, σε άλλες, δέσμευση για ανανέωση. Καλούμε τις εκκλησίες να αναγνωρίσουν και να τιμήσουν τη δέσμευση της καθεμιάς να αναζητά τη βούληση του Θεού για την τάξη της Εκκλησίας. Περαιτέρω, τις καλούμε να σκεφτούν μαζί σχετικά με τα κριτήρια τα οποία χρησιμοποιούνται σε διάφορες εκκλησίες για τη θεώρηση ζητημάτων αναφορικά προς τη συνέχιση και την ανανέωση. Έως πιο σημείο τέτοια κριτήρια επιδέχονται ανάπτυξη, υπό το φως της επιτακτικής κλήσης του Χριστού για συμφιλίωση (πρβλ. Ματθ. 5, 23-24); Μήπως ήρθε η στιγμή για μια νέα προσέγγιση;

²³ Η έκθεση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών “Called to Be the One Church” §§3-7, προσφέρει ανάλογη ερμηνεία της διαβεβαίωσης του Συμβόλου ότι η Εκκλησία είναι «μία, αγία, καθολική και αποστολική». Βλ. *Growth in Agreement III*, 607.

Γ. Η Εκκλησία ως Σημείο και ως Μέσο²⁴ στο Σχέδιο του Θεού για τον Κόσμο

25. Το σχέδιο του Θεού είναι να συνάξει την ανθρωπότητα και όλη τη δημιουργία σε κοινωνία που θα αναγνωρίζει τον Χριστό ως Κύριο (πρβλ. Εφ. 1:10). Η Εκκλησία, ως αντανάκλαση της κοινωνίας του Τριαδικού Θεού, έχει προορισμό να διακονήσει αυτό τον σκοπό και καλείται να φανερώσει το έλεος του Θεού στους ανθρώπους, βοηθώντας τους να επιτύχουν τον σκοπό για τον οποίο δημιουργήθηκαν και στον οποίο η χαρά τους τελικά βρίσκεται: να δοξολογούν τον Θεό μαζί με όλες τις ουράνιες δυνάμεις. Αυτή η αποστολή της Εκκλησίας εκπληρώνεται από τα μέλη της μέσα από τη μαρτυρία της ζωής τους, και, όταν είναι δυνατό, μέσα από το κήρυγμα των χαρμόσυνων μηνυμάτων του Ιησού Χριστού. Η αποστολή της Εκκλησίας είναι να διακονήσει αυτό τον σκοπό. Από τη στιγμή που ο Θεός επιθυμεί να σωθούν όλοι οι άνθρωποι και να φτάσουν στη γνώση της αλήθειας (Α΄ Τιμ. 2:4), οι Χριστιανοί γνωρίζουν ότι ο Θεός φτάνει σε εκείνους, που δεν είναι σαφώς μέλη της Εκκλησίας, με τρόπους που ενδέχεται να μην είναι άμεσα ορατοί στα ανθρώπινα μάτια. Με σεβασμό για τα στοιχεία της αλήθειας και της καλοσύνης που μπορεί να βρίσκονται σε άλλες θρησκείες και ανάμεσα σε κείνους που δεν έχουν θρησκεία, η αποστολή της Εκκλησίας παραμένει ως πρόσκληση, μέσω της μαρτυρίας και της ομολογίας, να φτάσουν όλοι οι

άνδρες και οι γυναίκες να γνωρίσουν και να αγαπήσουν τον Ιησού Χριστό.

26. Μερικά χωρία της Καινής Διαθήκης χρησιμοποιούν τον όρο *μυστήριο* για να μιλήσουν τόσο για το σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία εν Χριστώ (πρβλ. Εφ. 1:9· 3:4-6) όσο και για τη στενή σχέση ανάμεσα στον Χριστό και την Εκκλησία (πρβλ. Εφ. 5:32· Κολ. 1:24-28). Αυτό υποδηλώνει ότι η Εκκλησία βρίσκεται σε μια πνευματική, υπερβατική κατάσταση η οποία δεν μπορεί να γίνει κατανοητή απλά κοιτάζοντας την ορατή φανέρωσή της. Η επίγεια και η πνευματική διάσταση της Εκκλησίας δεν μπορούν να διαχωριστούν. Οι οργανωτικές δομές της χριστιανικής κοινότητας χρειάζεται να κατανοηθούν και να εκτιμηθούν, καλώς ή κακώς, υπό το φως των δωρεών του Θεού για την εν Χριστώ σωτηρία, που τελείται στη λειτουργία. Η Εκκλησία, ενσωματώνοντας στη δική της ζωή το μυστήριο της σωτηρίας και της μεταμόρφωσης της ανθρωπότητας, συμμετέχει στην αποστολή του Χριστού για τη συμφιλίωση όλων των πραγμάτων στον Θεό και του ενός με τον άλλο μέσω του Χριστού (πρβλ. Β΄ Κορ. 5:18-21· Ρωμ. 8:18-25).

27. Ενώ υπάρχει ευρεία συμφωνία ότι ο Θεός ίδρυσε την Εκκλησία ως το κατεξοχήν μέσο για την επιτέλεση του παγκοσμίου σχεδίου του για τη σωτηρία, μερικές κοινότητες πιστεύουν ότι αυτό μπορεί να εκφραστεί καταλλήλως όταν γίνεται λόγος για την «Εκκλησία ως μυστήριο», ενώ άλλες δεν χρησιμοποιούν τέτοιους όρους ή τους απορρίπτουν εντελώς. Εκείνοι που χρησιμοποιούν την έκφραση η «Εκκλησία ως μυστήριο» το κάνουν επειδή αντιλαμβάνονται την Εκκλησία ως δυναμικό σημείο και μέσο (μερικές φορές περιγράφεται με τη λέξη

²⁴ Σ.τ.Μ.: Η αγγλική λέξη που χρησιμοποιείται στο κείμενο είναι *Servant*, δηλ. υπηρέτης. Αντί αυτής και με σκοπό να γίνει το νόημα της φράσης ευκολότερα αντιληπτό στον ελληνόφωνο Ορθόδοξο αναγνώστη επιλέγεται η λέξη «μέσο».

όργανο) της κοινωνίας των ανθρώπων μεταξύ τους μέσω της κοινωνίας τους με τον Τριαδικό Θεό.²⁵ Όσοι αποφεύγουν να χρησιμοποιούν αυτή την έκφραση πιστεύουν ότι η χρήση της θα μπορούσε να συσκοτίσει τη διάκριση ανάμεσα στην Εκκλησία ως σύνολο και στο κάθε μυστήριο χωριστά και ότι μπορεί να οδηγήσει κάποιον στο να παραβλέψει την αμαρτωλότητα που εξακολουθεί να είναι παρούσα μεταξύ μελών της κοινότητας. Όλοι συμφωνούν ότι ο Θεός είναι ο συντάκτης της σωτηρίας· διαφορές εμφανίζονται αναφορικά προς τους τρόπους με τους οποίους οι διάφορες κοινότητες αντιλαμβάνονται τη φύση και τον ρόλο της Εκκλησίας και τις τελετές της σε αυτή τη σωτηριώδη δραστηριότητα.

Η έκφραση «η Εκκλησία ως μυστήριο»

Όσοι χρησιμοποιούν την έκφραση «η Εκκλησία ως μυστήριο» δεν αρνούνται τον μοναδικό «μυστηριακό» χαρακτήρα των μυστηρίων ούτε αρνούνται τις ανθρώπινες

αδυναμίες των λειτουργών. Όσοι απορρίπτουν αυτή την έκφραση, από την άλλη μεριά, δεν αρνούνται ότι η Εκκλησία είναι μια δυναμική ένδειξη της παρουσίας και της δράσης του Θεού. Θα μπορούσε αυτό, συνεπώς, να θεωρηθεί ως ερώτημα όπου θεμιτές διαφορές στη διατύπωση είναι συμβατές και αμοιβαία αποδεκτές;

Δ. Κοινωνία στην Ενότητα και τη Διαφορετικότητα

28. Η θεμιτή διαφορετικότητα στη ζωή της κοινότητας είναι δωρεά από τον Κύριο. Το Άγιο Πνεύμα χορηγεί μια ποικιλία από χαρίσματα στους πιστούς για το κοινό καλό (πρβλ. Α΄ Κορ. 12:4-7). Οι μαθητές καλούνται να είναι πλήρως ενωμένοι (πρβλ. Πράξ. 2:44-47· 4:32-37), ενώ σέβονται και εμπλουτίζονται από τις διαφορές τους (Α΄ Κορ. 12:14-26). Πολιτιστικοί και ιστορικοί παράγοντες συμβάλλουν στην πλούσια ποικιλομορφία μέσα στην Εκκλησία. Το Ευαγγέλιο χρειάζεται να κηρυχθεί σε γλώσσες, με σύμβολα και εικόνες που σχετίζονται με συγκεκριμένες χρονικές στιγμές και συνάψεις, ώστε να βιώνεται αυθεντικά σε κάθε εποχή και τόπο. Η θεμιτή ποικιλομορφία τίθεται σε κίνδυνο όποτε οι Χριστιανοί θεωρούν τις δικές τους και μόνο πολιτιστικές εκφράσεις του Ευαγγελίου ως τις μόνες αυθεντικές, και τις επιβάλλουν στους Χριστιανούς άλλων πολιτιστικών παραδόσεων.

29. Ταυτόχρονα, η ενότητα δεν θα πρέπει να ατονίσει. Με την κοινή πίστη στον Χριστό, που εκφράζεται στο κήρυγμα του Λόγου, την τέλεση των μυστηρίων και τη βίωση της διακονίας και της μαρτυρίας, κάθε τοπική εκκλησία είναι σε κοινωνία με

²⁵ Για παράδειγμα, οι Καθολικοί επίσκοποι στη Β΄ Βατικάνεια Σύνοδο δήλωσαν ότι «η Εκκλησία, εν Χριστώ, είναι κατά τη φύση του μυστηρίου – ένα σημείο και όργανο, που σημαίνει, την κοινωνία με τον Θεό και την ενότητα μεταξύ όλων των ανθρώπων» (πρβλ. Δογματική Διάταξη περί της Εκκλησίας, *Lumen Gentium*, αρ. 1, όπου η λέξη *όργανο* αποσκοπεί να αποδώσει με θετικό τρόπο τη «δυναμική» της Εκκλησίας». Άλλοι Χριστιανοί, που επιμένουν στη μυστηριακή φύση της Εκκλησίας, βρίσκουν ακατάλληλη τη χρήση της λέξης *όργανο* όταν αναφέρεται στη χριστιανική κοινότητα. Η μάλλον ευρεία αποδοχή της ιδέας ότι η Εκκλησία είναι ένα «σημείο» μαρτυρείται στην έκθεση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών “The Holy Spirit and the Catholicity of the Church” από την Δ΄ Γενική Συνέλευση του ΠΣΕ που πραγματοποιήθηκε στην Ουνάλα το 1968 και ανέφερε: «Η Εκκλησία είναι ειλικρινής όταν κάνει λόγο για τον εαυτό της ως σημείο της επερχόμενης ενότητας της ανθρωπότητας». Πρβλ. N. Goodall (ed.), *The Uppsala Report*, Geneva, WCC, 1968, 17. Για τη Δογματική Διάταξη περί της Εκκλησίας *Lumen Gentium* βλ. <http://www.vatican.va>.

τις τοπικές εκκλησίες παντού και πάντα. Ένα ποιμαντικό λειτούργημα για τη διακονία της ενότητας και του σεβασμού της διαφορετικότητας αποτελεί ένα από τα σημαντικά μέσα που έχουν δοθεί στην Εκκλησία προς βοήθεια εκείνων που έχουν διαφορετικά χαρίσματα και προοπτικές, να παραμείνουν υπεύθυνοι ο ένας απέναντι στον άλλο.

30. Ζητήματα που αφορούν στην ενότητα και τη διαφορετικότητα/ποικιλομορφία υπήρξαν πρωταρχικής σημασίας από τότε που η Εκκλησία διέκρινε, με τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος, ότι οι Εθνικοί μπορούν να γίνουν δεκτοί από την κοινότητα (πρβλ. Πράξ. 15:1-29· 10:1-11:18). Η επιστολή που έστειλε η σύνοδος των Ιεροσολύμων στους Χριστιανούς της Αντιόχειας περιέχει ό,τι θα μπορούσε να ονομαστεί βασικό κριτήριο για την ενότητα και τη διαφορετικότητα: «ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βῆρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων» (Πράξ. 15:28). Αργότερα, οι Οικουμενικές Σύνοδοι παρείχαν και άλλα παραδείγματα τέτοιων «ουσιωδών», όπως τότε, κατά την Α΄ Οικουμενική Σύνοδο (Νίκαια, 325), οι επίσκοποι διδάξαν με σαφήνεια ότι η κοινωνία στην πίστη απαιτεί την κατάφαση στη θεότητα του Χριστού. Σε πιο πρόσφατες εποχές, οι εκκλησίες συγκεντρώθηκαν για να διατυπώσουν σταθερές εκκλησιαστικές διδασκαλίες οι οποίες εκφράζουν τις συνέπειες ενός τέτοιου θεμελιώδους δόγματος, όπως στην περίπτωση της καταδίκης του απαρτχάιντ από πολλές χριστιανικές κοινότητες.²⁶ Υπάρχουν όρια στη θεμιτή ποικιλομορφία/διαφορετικότητα· όταν υπερβαίνει

τα αποδεκτά όρια μπορεί να είναι καταστροφική για τη δωρεά της ενότητας. Μέσα στην Εκκλησία, αιρέσεις και σχίσματα, μαζί με πολιτικές συγκρούσεις και εκφράσεις μίσους, υπήρξαν απειλή για τη δωρεά της κοινωνίας του Θεού. Οι Χριστιανοί καλούνται όχι μόνο να εργαστούν ακούραστα για την υπέρβαση των διαιρέσεων και των αιρέσεων, αλλά και για τη διατήρηση και την αποθησαύριση των θεμιτών διαφορών τους στη λειτουργία, τα έθιμα και το δίκαιο και να προωθήσουν τις θεμιτές διαφοροποιήσεις στην πνευματικότητα, στη θεολογική μέθοδο και τη διατύπωση κατά τέτοιο τρόπο ώστε να συμβάλλουν στην ενότητα και καθολικότητα της Εκκλησίας ως όλον.²⁷

on Confessional Integrity”, στο *In Christ a New Community: The Proceedings of the Sixth Assembly of the Lutheran World Federation: Dar-es-Salaam, Tanzania, June 13-25, 1977*, Geneva, Lutheran World Federation, 1977, 179-180, 210-212. “Resolution on Racism and South Africa”, στο *Ottawa 82: Proceedings of the 21st General Council of the World Alliance of Reformed Churches (Presbyterian and Congregational) Held at Ottawa, Canada, August 17-27, 1982*, Geneva, Offices of the Alliance, 1983, 176-180. The Belhar Confession, <http://www.ureca.org.za/documents/The%20Belhar%20Confession.pdf>.

²⁷ Βλ. την έκθεση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών “The Unity of the Church as Kooinonia: Gift and Calling”: «Ποικιλομορφίες που βασίζονται σε θεολογικές παραδόσεις, διάφορες πολιτιστικές, εθνικές ή ιστορικές επαφές είναι εγγενείς στη φύση της κοινωνίας εντούτοις υπάρχουν όρια στην ποικιλομορφία. Η ποικιλομορφία είναι αθέμιτη όταν, για παράδειγμα, καθιστά αδύνατη την κοινή ομολογία του Ιησού Χριστού ως Θεού και Σωτήρα το ίδιο χτες, σήμερα και πάντα (Εβρ. 13:8) ... Στην κοινωνία οι ποικιλομορφίες συγκλίνουν και φτάνουν σε αρμονία ως δωρεές του Αγίου Πνεύματος, συνεισφέροντας στον πλούτο και την πληρότητα της εκκλησίας του Θεού» στο M. Kinnamon (ed.), *Signs of the Spirit: Official Report Seventh Assembly*, Geneva-Grand Rapids, WCC-Eerdmans, 1991, 173. Η θεμιτή διαφορετικότητα/ποικιλομορφία συζητιέται συχνά στους διεθνείς διμερείς διαλόγους. Ο διάλογος Αγγλικανών και Ορθόδοξων, για παράδειγμα, καταγράφει για την ευρεία ποικιλομορφία στη ζωή των τοπικών εκκλησιών: «Για όσο η μαρτυρία τους στη μία πίστη δεν επηρεάζεται, μια τέτοια ποικιλομορφία θεωρείται όχι ως ατέλεια ή αιτία διαίρεσης αλλά ως σημείο

²⁶ “World Council of Churches’ Consultation with Member-Churches in South Africa - Cottesloe, Johannesburg, 7-14 December, 1960”, στο *The Ecumenical Review*, XIII(2), January 1961, 244-250; “Statement

Θεμιτή και Αθέμιτη Διαφορετικότητα

Ο οικουμενικός διάλογος κατά την αναζήτηση της ενότητας για την οποία προσευχήθηκε ο Χριστός υπήρξε σε μεγάλο βαθμό μία προσπάθεια – από αντιπροσώπους από διάφορες χριστιανικές εκκλησίες – να διακρίνει, με τη βοήθεια του Αγίου Πνεύματος, τι είναι αναγκαίο για την ενότητα, σύμφωνα με το θέλημα του Θεού, και τι είναι σωστά κατανοητό ως θεμιτή διαφορετικότητα. Μολονότι όλες οι εκκλησίες έχουν τις δικές τους διαδικασίες για να διακρίνουν τη θεμιτή από την αθέμιτη διαφορετικότητα, είναι σαφές ότι δύο πράγματα λείπουν: α) κοινά κριτήρια ή μέσα διάκρισης, και β) αμοιβαία αναγνωρισμένες δομές που χρειάζονται για να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που θα επιφέρει αποτέλεσμα. Όλες οι εκκλησίες επιδιώκουν να ακολουθήσουν το θέλημα του Κυρίου, ωστόσο συνεχίζουν να διαφωνούν για μερικές πτυχές της πίστης και τάξης και, επιπλέον, για το αν τέτοιες διαφορές είναι διαιρετικές για την Εκκλησία ή, αντίθετα, μέρος της θεμιτής/ δικαιολογημένης διαφορετικότητας. Προσκαλούμε τις εκκλησίες να σκεφτούν: ποια θετικά βήματα μπορούν να γίνουν για να καταστήσουν την κοινή διάκριση δυνατή;

Ε. Η Κοινωνία των Τοπικών Εκκλησιών

31. Η εκκλησιολογία της κοινωνίας παρέχει ένα βοηθητικό πλαίσιο για τη θεώρηση της σχέσης

της πληρότητας του ενός Πνεύματος που χαρίζει στον καθένα ανάλογα με την επιθυμία του». *The Church of the Triune God: The Cyprus Statement Agreed by the International Commission for Anglican-Orthodox Dialogue 2006*, London, Anglican Communion Office, 2006, 91. Βλ. επίσης: Lutheran-Roman Catholic Dialogue, *Facing Unity* (1984), §§5-7, 27-30, και κυρίως 31-34, στο *Growth in Agreement II* 445-446, 449-450 Anglican-Roman Catholic International Commission, *The Gift of Authority*, §§26-31, στο *Growth in Agreement III*, 68-69; Methodist-Roman Catholic Dialogue, *Speaking the Truth in Love*, §50, στο *Growth in Agreement III*, 154.

ανάμεσα στην τοπική και την παγκόσμια Εκκλησία. Οι περισσότεροι Χριστιανοί θα μπορούσαν να συμφωνήσουν ότι η τοπική εκκλησία είναι «μια κοινωνία βαπτισμένων πιστών στην οποία κηρύσσεται ο λόγος του Θεού, ομολογείται η αποστολική πίστη, τελούνται τα μυστήρια, μαρτυρείται το λυτρωτικό έργο του Χριστού για τον κόσμο, και ασκείται το λειτουργήμα της επισκοπής από τους επισκόπους και άλλους λειτουργούς για τη διακονία της κοινότητας»²⁸. Ο πολιτισμός, η γλώσσα και η κοινή ιστορία, όλα εντάσσονται στην ίδια τη δομή της τοπικής εκκλησίας. Ταυτόχρονα, η χριστιανική κοινότητα σε κάθε τόπο μοιράζεται μαζί με όλες τις άλλες τοπικές κοινότητες όλα όσα είναι ουσιαστικά για τη ζωή της κοινότητας. Κάθε τοπική εκκλησία περιέχει μέσα της την πληρότητα αυτού που είναι η Εκκλησία. Είναι πλήρης Εκκλησία, αλλά δεν είναι η όλη Εκκλησία. Γι' αυτό, η τοπική εκκλησία δεν θα πρέπει να θεωρείται ως απομονωμένη αλλά σε δυναμική σχέση με τις άλλες τοπικές εκκλησίες. Από την αρχή η κοινωνία μεταξύ των τοπικών εκκλησιών διατηρούταν με τις λογείες, την ανταλλαγή επιστολών, επισκέψεων, την ευχαριστιακή σύναξη και απτές εκφράσεις αλληλεγγύης (πρβλ. Α΄ Κορ. 16· Β΄ Κορ. 8:1-9· Γαλ. 2:1-10). Από καιρό σε καιρό, κατά τους πρώτους αιώνες, οι τοπικές εκκλησίες συνέρχονταν για διαβούλευση. Όλοι αυτοί ήταν τρόποι για την ανάπτυξη της αμοιβαιότητας και τη διατήρηση της κοινωνίας. Έτσι, αυτή η κοινωνία

²⁸ Πρβλ. την έκθεση του Μεικτής Ομάδας Εργασίας του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας "The Church: Local and Universal", §15, in *Growth in Agreement II*, 866. Ο όρος «τοπικό» δεν θα πρέπει να συγγέται με το «ομολογιακό» σε αυτή την περιγραφή.

τοπικών εκκλησιών δεν είναι προαιρετική επιλογή. Η παγκόσμια Εκκλησία είναι η κοινωνία όλων των τοπικών εκκλησιών ενωμένων στην πίστη και τη λατρεία ανά τον κόσμο.²⁹ Δεν είναι κυρίως το άθροισμα, η ομοσπονδία ή η παράθεση τοπικών εκκλησιών, αλλά όλες μαζί είναι η ίδια Εκκλησία παρούσα και δρώσα στον κόσμο. Η καθολικότητα, όπως περιγράφεται στη βαπτισματική κατήχηση του Κυρίλλου Ιεροσολύμων, αναφέρεται όχι απλά σε γεωγραφική έκταση αλλά επίσης στην πολλαπλότητα των τοπικών εκκλησιών και τη συμμετοχή τους στην πληρότητα της πίστης και της ζωής που τις ενώνει σε μία *κοινωνία*.³⁰

32. Μέσα σε αυτή την κοινή κατανόηση της κοινωνίας των τοπικών εκκλησιών εντός της παγκόσμιας Εκκλησίας, ανακύπτουν διαφορές, όχι μόνο για τη γεωγραφική έκταση της κοινότητας που προσδιορίζεται από την έκφραση «τοπική εκκλησία» αλλά και σχετικά με τον ρόλο των επισκόπων. Μερικές εκκλησίες είναι πεπεισμένες ότι ο επίσκοπος, ως διάδοχος των αποστόλων, είναι βασικός για τη δομή και την πραγματικότητα της τοπικής εκκλησίας. Γι' αυτό, υπό μία αυστηρή έννοια, η τοπική εκκλησία είναι μια μητρόπολη, που αποτελείται από

έναν αριθμό ενοριών. Για άλλους, έχοντας αναπτύξει ποικίλες μορφές αυτο-κατανόησης, η έκφραση «τοπική εκκλησία» είναι λιγότερο συνηθισμένη και όχι καθορισμένη σε σχέση με το λειτουργήμα του επισκόπου. Για μερικές από αυτές τις εκκλησίες, η τοπική εκκλησία είναι απλά η σύναξη των πιστών που συναντιούνται σε ένα τόπο για να ακούσουν τον Λόγο και να τελέσουν τα Μυστήρια. Τόσο για αυτές (ενν. τις εκκλησίες) που βλέπουν τον θεσμό του επισκόπου ως ουσιώδη όσο και για εκείνες που διαφωνούν, η έκφραση «τοπική εκκλησία» έχει επίσης χρησιμοποιηθεί σε αναφορά προς μία περιφερειακή διαμόρφωση εκκλησιών, που συγκεντρώνονται σε μία συνοδική δομή υπό έναν πρόεδρο. Τέλος, δεν υπάρχει ακόμη συμφωνία για το πώς τα επίπεδα της εκκλησιαστικής τάξης, το τοπικό, το περιφερειακό και το παγκόσμιο, σχετίζονται το ένα με το άλλο, μολονότι πολύτιμα βήματα που έχουν γίνει για την επίτευξη σύγκλισης για αυτές τις σχέσεις μπορεί κανείς να βρει στους πολυμερείς και τις διμερείς διαλόγους.³¹

²⁹ Πρβλ. τις δηλώσεις περί ενότητας των Γενικών Συνελεύσεων του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών στο Νέο Δελχί, την Ουψάλα και το Ναϊρόμπι στο W. A. Visser 't Hooft (ed.), *The New Delhi Report: The Third Assembly of the World Council of Churches 1961*, London, SCM, 1962, 116-134N. Goodall (ed.), *The Uppsala Report 1968: Official Report of the Fourth Assembly of the World Council of Churches*, Geneva, WCC, 1968, 11-19 και D.M. Paton (ed.), *Breaking Barriers Nairobi 1975: The Official Report of the Fifth Assembly of the World Council of Churches*, London-Grand Rapids, SPCK-Eerdmans, 1976, 59-69.

³⁰ Κύριλλος Ιεροσολύμων, *Κατήχησις 18*, στο J.P. Migne, *Patrologia Graeca* 33, 1044.

³¹ Ένα καλό παράδειγμα σε επίπεδο πολυμερούς διαλόγου είναι η έκθεση της Μεικτής Ομάδας Εργασίας του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας "The Church: Local and Universal", στην <http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-commissions>. Πρβλ. επίσης *Growth in Agreement II*, 862-875. Από τους διμερείς διαλόγους βλ. "Ecclesial Communion – Communion of Churches" των Λουθηρανών με τους Ρωμαιοκαθολικούς "Church and Justification", στο *Growth in Agreement II*, 505-512· ιδιαίτερα την έκθεση του διαλόγου Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών "Ecclesiological and Canonical Consequences of the Sacramental Nature of the Church: Ecclesial Communion, Conciliarity and Authority" (2007) στην: http://www.pcf.va/romancuria/pontifical_councils/chrstuni/ch_orthodox_docs/re_pc_chrstuni_doc_20071013_documento-ravenna_en.html.

Η σχέση μεταξύ τοπικής και παγκόσμιας Εκκλησίας

Πολλές εκκλησίες μπορούν να εγκολπωθούν μια κοινή κατανόηση της θεμελιώδους σχέσης και κοινωνίας των τοπικών εκκλησιών με την παγκόσμια Εκκλησία. Έχουν κοινή αντίληψη ότι η παρουσία του Χριστού, με τη θέληση του Πατρός και τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος, φανερώνεται αληθινά στην τοπική εκκλησία (είναι «πλήρης Εκκλησία»), και ότι αυτή η σημαντική παρουσία του Χριστού ωθεί την τοπική εκκλησία στο να είναι σε κοινωνία με την παγκόσμια Εκκλησία (δεν είναι «η όλη Εκκλησία»). Όπου βρίσκεται αυτή η βασική συμφωνία, η έκφραση «τοπική εκκλησία» μπορεί να χρησιμοποιηθεί, ωστόσο, με ποικίλους τρόπους. Στην κοινή μας αναζήτηση για εγγύτερη ενότητα, προσκαλούμε τις εκκλησίες να επιδιώξουν πιο επακριβή αμοιβαία κατανόηση και συμφωνία σε αυτό του τομέα: ποια είναι η κατάλληλη σχέση μεταξύ των διαφόρων επιπέδων ζωής μιας πλήρως ενωμένης Εκκλησίας και ποια συγκεκριμένα λειτουργήματα ηγεσίας χρειάζεται να διακονήσουν και να ενθαρρύνουν αυτές τις σχέσεις;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

Η Εκκλησία: Αύξηση εν τη Κοινωνία

Α. Ήδη αλλά όχι ακόμη

33. Η Εκκλησία είναι μια εσχατολογική πραγματικότητα, που ήδη προσβλέπει στη βασιλεία, αλλά δεν βλέπει ακόμη την ολοκλήρωση της πραγματοποίησής της. Το Άγιο Πνεύμα είναι ο κύριος παράγοντας για την εγκαθίδρυση της βασιλείας και την καθοδήγηση της Εκκλησίας, ώστε να μπορεί να διακονεί το έργο του Θεού σε αυτή την πορεία. Μόνο καθώς βλέπουμε το παρόν υπό το φως της δράσης του Αγίου Πνεύματος, που καθοδηγεί την όλη πορεία της ιστορίας της σωτηρίας προς την τελική ανακεφαλαίωσή της εν Χριστώ προς δόξα του Πατρός, τότε αρχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε κάτι από το μυστήριο της Εκκλησίας.

34. Από τη μια πλευρά, καθώς η κοινωνία των πιστών συγκροτείται στην προσωπική σχέση με τον Θεό, η Εκκλησία είναι ήδη η εσχατολογική κοινότητα που επιθυμεί ο Θεός. Ορατά και απτά σημεία που εκφράζουν ότι αυτή η καινούργια ζωή της κοινότητας έχει αληθινά πραγματωθεί είναι: η αποδοχή και η διάδοση της πίστης των αποστόλων, το βάπτισμα, η κλάση και το μοίρασμα του άρτου της ευχαριστίας, η προσευχή με και για τον άλλο και για τις ανάγκες του κόσμου, η διακονία του άλλου με αγάπη, η συμμετοχή στις χαρές και τις λύπες του άλλου, η προσφορά υλικής βοήθειας, η διακήρυξη

και η μαρτυρία των χαρμόσυνων νέων στην ιεραποστολή και η εργασία από κοινού για τη δικαιοσύνη και την ειρήνη. Από την άλλη μεριά, ως ιστορική πραγματικότητα η Εκκλησία απαρτίζεται από ανθρώπους που υπόκεινται στις συνθήκες του κόσμου. Μία τέτοια συνθήκη είναι η αλλαγή,³² είτε θετική υπό την έννοια της αύξησης και της ανάπτυξης είτε αρνητική υπό την έννοια της παρακμής και της φθοράς. Άλλες συνθήκες σχετίζονται με πολιτιστικούς και ιστορικούς παράγοντες που μπορεί να έχουν είτε θετικό είτε αρνητικό αντίκτυπο στην πίστη, τη ζωή και τη μαρτυρία της Εκκλησίας.

35. Ως κοινότητα προσκυνητών η Εκκλησία έρχεται αντιμέτωπη με την πραγματικότητα της αμαρτίας. Ο οικουμενικός διάλογος έχει δείξει ότι υπάρχουν βαθιές, κοινά αποδεκτές πεποιθήσεις, που βρίσκονται πίσω από ό,τι φαίνεται μερικές φορές να είναι αντικρουόμενες απόψεις, αναφορικά προς τη σχέση ανάμεσα στην αγιότητα της Εκκλησίας και την ανθρώπινη αμαρτία. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο οι Χριστιανοί διατυπώνουν αυτές τις κοινές πεποιθήσεις. Για ορισμένους, η παράδοσή τους βεβαιώνει ότι η Εκκλησία είναι αναμάρτητη από τη στιγμή που είναι το σώμα του αναμάρτητου Χριστού, δεν μπορεί να αμαρτάνει. Άλλοι θεωρούν ότι αρμόζει να αναφέρονται στην Εκκλησία ως αμαρτάνουσα, από τη στιγμή που η αμαρτία ενδέχεται να γίνει συστημική και να επηρεάσει τον θεσμό της ίδιας της Εκκλησίας και, μολονότι η αμαρτία είναι σε αντίθεση προς την

αληθινή ταυτότητα της Εκκλησίας, είναι παρ' όλα αυτά πραγματικότητα. Οι διαφορετικοί τρόποι με τους οποίους διάφορες κοινότητες αντιλαμβάνονται την αμαρτία, είτε πρωτίστως ως ηθική ατέλεια είτε κυρίως ως διάσπαση σχέσης, καθώς και το εάν και με ποιο τρόπο η αμαρτία μπορεί να είναι συστημική, μπορεί επίσης να έχουν αντίκτυπο σε αυτό το ερώτημα.

36. Η Εκκλησία είναι το σώμα του Χριστού. Σύμφωνα με την υπόσχεσή του, οι πύλες του άδη δεν θα την κατανικήσουν (πρβλ. Μαθ. 16:18). Η νίκη του Χριστού επί της αμαρτίας είναι πλήρης και μη αναστρέψιμη και με την υπόσχεση και τη χάρη του Χριστού οι Χριστιανοί πιστεύουν ότι η Εκκλησία θα μοιράζεται τους καρπούς αυτής της νίκης. Επίσης, όλοι συνειδητοποιούν ότι, στον παρόντα αιώνα, οι πιστοί είναι ευάλωτοι στη δύναμη της αμαρτίας, τόσο ατομικά όσο και συλλογικά. Όλες οι εκκλησίες γνωρίζουν το γεγονός της αμαρτίας μεταξύ των πιστών και τις συχνά οδυνηρές επιπτώσεις της. Όλοι αναγνωρίζουν τη διαρκή ανάγκη των Χριστιανών για αυτοκριτική, μεταμέλεια, μεταστροφή (*μετανοια*), συμφιλίωση και ανακαίνιση. Αγιότητα και αμαρτία συνδέονται με τη ζωή της Εκκλησίας με διαφορετικούς και άνισους τρόπους. Η αγιότητα εκφράζει την ταυτότητα της Εκκλησίας σύμφωνα με τη βούληση του Θεού, ενώ η αμαρτία βρίσκεται σε αντίθεση προς αυτή την ταυτότητα (πρβλ. Ρωμ. 6:1-11).

Β. Σε Διαδικασία Αύξησης στα Ουσιώδη Μυστήρια της Κοινωνίας: Πίστη, Μυστήρια, Λειτουργήματα

37. Το ταξίδι προς την πλήρη πραγμάτωση της θείας δωρεάς της κοινωνίας προϋποθέτει ότι οι χριστιανικές κοινότητες συμφωνούν σχετικά με βασικές

³² Αυτή η συνθήκη της αλλαγής δεν αποσκοπεί στο να επισκιάσει το διαχρονικό νόημα του Ιησού Χριστού και του Ευαγγελίου του: «Ιησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Εβρ. 13:8).

πτυχές της ζωής της Εκκλησίας. «Τα ουσιώδη στοιχεία που προϋποτίθενται για την πλήρη κοινωνία μέσα σε μια ορατά ενωμένη εκκλησία –που είναι ο στόχος της οικουμενικής κίνησης– είναι η κοινωνία στην πληρότητα της αποστολικής πίστης, στη μυστηριακή ζωή, σε ένα μόνο και αμοιβαία αναγνωρισμένο λειτούργημα, στις δομές σχέσεων συμφιλίωσης και λήψης αποφάσεων, καθώς και στην κοινή μαρτυρία και διακονία στον κόσμο»³³. Αυτά

³³ Από το “The Church: Local and Universal” (1990), §25, στο *Growth in Agreement II*, 868. Οι παράγραφοι 10-11 και 28-32 του κειμένου δείχνουν με παραθέματα και υποσημειώσεις το γεγονός ότι ο τρόπος που παρουσιάζει την κοινωνία έχει προκύψει από ένα ευρύ φάσμα οικουμενικών διαλόγων στους οποίους περιλαμβάνονται Αγγλικοί, Λουθηρανοί, Μεθοδιστές, Ορθόδοξοι, Μετερρυθμισμένοι και Ρωμαιοκαθολικοί, καθώς και διάφορες εκθέσεις περί ενότητας που υιοθετήθηκαν από ορισμένες Γενικές Συνελεύσεις του ΠΣΕ (πρβλ. υποσ. 16, κεφ. 1). Η έκθεση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών “The Unity of the Churches *Koinonia: Gift and Calling*”, τονίζει το στοιχείο του λειτουργήματος προσθέτοντας τη λέξη *συμφιλιώνονται* στο *αναγνωρίζονται* [M. Kinnamon (ed.), *Signs of the Spirit: Official Report Seventh Assembly*, Geneva, WCC, 1991, 173]. Παρόμοιες συνθέσεις των βασικών συστατικών της κοινωνίας εμφανίζονται στο κείμενο του διαλόγου Λουθηρανών και Ρωμαιοκαθολικών με τίτλο “Facing Unity” στο *Growth in Agreement II*, 456-477, το οποίο παρουσιάζει την εκκλησία ως κοινωνία/κοινότητα πίστης, μυστηρίων και διακονίας. Ανάλογα και το κείμενο του διαλόγου Μεθοδιστών και Ρωμαιοκαθολικών με τίτλο “The Apostolic Tradition” στο *Growth in Agreement II*, 610-613, το οποίο περιγράφει το ζωντανό σώμα της εκκλησίας με όρους πίστης, λατρείας και λειτουργήματος. Οι κλασικές εκθέσεις περί ενότητας από τις Γενικές Συνελεύσεις του ΠΣΕ στο Νέο Δελχί (1960), το Ναϊρόμπι (1975), την Καμπέρα (1990) και το Πόρτο Αλέγκρε (2005) επίσης παρουσιάζουν τα βασικά στοιχεία της ενότητας, όπως δηλώνουν τα ακόλουθα παραθέματα από την τελευταία: «Οι εκκλησίες μας βεβαιώνουν ότι η ενότητα για την οποία προσευχόμαστε, ελπίζουμε και εργαζόμαστε είναι ‘μία κοινωνία που δίνεται και εκφράζεται στην κοινή ομολογία της αποστολικής πίστης, στην κοινή μυστηριακή ζωή στην οποία εισερχόμαστε με το ένα βάπτισμα και γιορτάζουμε μαζί στη μία ευχαριστιακή κοινωνία. Είναι η κοινή ζωή εντός της οποίας τα μέλη και οι λειτουργοί αναγνωρίζουν ο ένας τον άλλο και συμφιλιώνονται μεταξύ τους είναι η κοινή μαρτυρία που μαρτυρείται στο ευαγγέλιο της χάρις του Θεού σε όλους τους ανθρώπους και που διακονεί όλη τη δημιουργία’.

τα χαρακτηριστικά προσφέρονται ως αναγκαίο πλαίσιο για τη διατήρηση της ενότητας στη θεμιτή διαφορετικότητα. Επιπλέον, η ανάπτυξη των εκκλησιών με κατεύθυνση προς την ενότητα της μίας Εκκλησίας συνδέεται στενά με την κλήση τους για την προαγωγή της ενότητας ολόκληρης της ανθρωπότητας και της δημιουργίας, δεδομένου ότι ο Χριστός, που είναι η κεφαλή της Εκκλησίας, είναι ο ένας στον οποίο όλοι θα συμφιλιωθούμε. Ο διάλογος, όπως εκείνος που συνόδεψε τη συγγραφή και την αποδοχή του κειμένου *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα*, ήδη έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο σε ό,τι αφορά στη σύγκλιση σχετικά με αυτά τα ουσιώδη στοιχεία της κοινωνίας, μολονότι λιγότερο στο λείτουργημα από ό,τι στα άλλα δύο. Σκοπός του παρόντος κειμένου δεν είναι να επαναλάβει αυτά τα επιτεύγματα του παρελθόντος αλλά, κυρίως, να τα συνοψίσει με συντομία και να καταδείξει μερικά από τα περαιτέρω βήματα που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια.

Η Πίστη

38. Σχετικά με το πρώτο από αυτά τα στοιχεία, υπάρχει ευρεία συμφωνία ότι η Εκκλησία καλείται να διακηρύξει, σε κάθε γενιά, την πίστη που έχει δοθεί μια για πάντα στον λαό του Θεού («επαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείση τοῖς ἁγίοις πίστευ», Ιουδ. 1:3) και να παραμείνει σταθερή στη διδασκαλία που παραδόθηκε για πρώτη φορά από τους αποστόλους. Η πίστη εμπνέεται από τον Λόγο του

Μια τέτοια *κοινωνία* αναμένεται να εκφραστεί σε κάθε τόπο, και μέσω της συμφιλιοτικής σχέσης των εκκλησιών σε διαφορετικούς τόπους», στο “Called to Be the One Church”, §2, *Growth in Agreement III*, 606-607.

Θεού, πληρώνεται από τη χάρη του Αγίου Πνεύματος, πιστοποιείται στην Αγία Γραφή και μεταδίδεται μέσω της ζωντανής παράδοσης της Εκκλησίας. Ομολογείται στη λατρεία, τη ζωή, τη διακονία και την ιεραποστολή. Ενώ πρέπει να ερμηνεύεται στη συνάφεια μεταβαλλόμενων εποχών και περιοχών, αυτές οι ερμηνείες πρέπει να παραμένουν σε συνέχεια με την αρχική μαρτυρία και με την πιστή εξήγησή της μέσα στους αιώνες. Η πίστη πρέπει να βιώνεται με δυναμική ανταπόκριση προς τις αλλαγές σε κάθε εποχή και τόπο. Μιλάει στις προσωπικές και τις κοινωνικές καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των καταστάσεων αδικίας, της απειλής της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της υποβάθμισης της δημιουργίας.

39. Ο οικουμενικός διάλογος έχει δείξει ότι, σε πολλά κεντρικά σημεία της χριστιανικής διδασκαλίας, υπάρχει μεγάλη συμφωνία που ενώνει ήδη τους πιστούς.³⁴ Το 1991, το κείμενο μελέτης *Confessing the One Faith* πέτυχε να αποδείξει την ουσιαστική συμφωνία που υπάρχει μεταξύ των Χριστιανών για το νόημα του Συμβόλου Νικαίας που ομολογείται κατά τις λειτουργίες των περισσότερων εκκλησιών. Επιλέον, εξήγησε πώς η πίστη του Συμβόλου θεμελιώνεται στην Αγία Γραφή, μαρτυρείται στο οικουμενικό σύμβολο και πρέπει να ομολογηθεί εκ νέου λαμβάνοντας υπόψη τις προκλήσεις του σύγχρονου κόσμου. Ο σκοπός ήταν όχι μόνο η βοήθεια προς τις εκκλησίες να αναγνωρίσουν την πιστότητα σε αυτή

την πίστη που έχουν οι ίδιες και οι άλλες, αλλά και η παροχή ενός αξιόπιστου οικουμενικού εργαλείου για τη διακήρυξη της πίστης σήμερα. Το 1998, η μελέτη *A Treasure in Earthen Vessels* διερεύνησε τη συνεχή ερμηνεία της Αγίας Γραφής και της Παράδοσης κατά τη μετάδοση της πίστης, σημειώνοντας: «Το Άγιο Πνεύμα εμπνέει και οδηγεί τις εκκλησίες, να ξανασκεφτούν και να επανερμηνεύσουν η καθεμιά την παράδοσή τους συζητώντας μεταξύ τους, έχοντας πάντα ως στόχο να ενσαρκώσουν τη μία Παράδοση στην ενότητα της Εκκλησίας του Θεού»³⁵. Ενώ σε γενικές γραμμές οι εκκλησίες συμφωνούν για τη σπουδαιότητα της Παράδοσης στη δημιουργία και κατά συνέπεια στην ερμηνεία της Αγίας Γραφής, πολύ πρόσφατα ο διάλογος προσπάθησε να κατανοήσει με ποιο τρόπο η χριστιανική κοινότητα καταπιάνεται με αυτή την ερμηνεία. Πολλοί διμερείς διάλογοι έχουν αναγνωρίσει ότι η εκκλησιαστική ερμηνεία του σύγχρονου μηνύματος του Λόγου του Θεού προϋποθέτει την εμπειρία της πίστης ολόκληρου του λαού, τις απόψεις των θεολόγων, καθώς και τη διορατικότητα του χειροτονημένου ιερατείου.³⁶

³⁵ *A Treasure in Earthen Vessels*, Geneva, WCC, 1998, §32. Προηγούμενος, η μελέτη *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα*, στο κεφάλαιο για το Λειτουργήματα §34, σημειώνει: «Η αποστολική παράδοση στην Εκκλησία σημαίνει συνέχεια των σταθερών χαρακτηριστικών της Εκκλησίας των αποστόλων: μαρτυρία της αποστολικής πίστης, κήρυγμα και νέα ερμηνεία του Ευαγγελίου, τέλεση του βαπτίσματος και της ευχαριστίας, μεταβίβαση των λειτουργικών ευθυνών, κοινωνία στην προσευχή, την αγάπη, τη χαρά και την οδύνη, διακονία στους ασθενείς και τους ενδεείς, ενότητα μεταξύ των τοπικών Εκκλησιών και μοίρασμα των δωρεών τις οποίες ο Κύριος έχει χορηγήσει στον καθένα» στο *Baptism, Eucharist, Ministry*, Geneva, WCC, 1982.

³⁶ Βλ. για παράδειγμα την έκθεση του διαλόγου Λουθηρανών και Ορθοδόξων «Scripture and Tradition» στο *Growth in Agreement II*, 224-225. Βλ. επίσης την έκθεση του διαλόγου Μεθοδιστών και Ρωμαιοκαθολικών «The Word of Life», §§62-72, που περιγράφει τους παράγοντες

³⁴ Βλ. για παράδειγμα τα κεφάλαια «Fundamentals of Our Common Faith: Jesus Christ and the Holy Trinity» και «Salvation, Justification, Sanctification» στο Walter Kasper, *Harvesting the Fruits: Basic Aspects of Christian Faith in Dialogue*, London-New York, Continuum, 2009, 10-47, τα οποία υπολογίζουν τη σύγκλιση σε αυτά τα ζητήματα ανάμεσα τους Αγγλικανούς, Λουθηρανούς, Μεθοδιστές, Μετερρυθμισμένους και Ρωμαιοκαθολικούς.

Σήμερα, η πρόκληση για τις εκκλησίες είναι να συμφωνήσουν στον τρόπο με τον οποίο αυτοί οι παράγοντες θα λειτουργήσουν μαζί.

Τα Μυστήρια

40. Σε ό,τι αφορά στα μυστήρια, οι εκκλησίες αποδέχτηκαν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο με τον οποίο το *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα* (1982) περιέγραψε το νόημα και την τέλεση του βαπτίσματος και της ευχαριστίας.³⁷ Αυτό το κείμενο άνοιξε επίσης δρόμους για την επίτευξη περαιτέρω σύγκλισης σε όσα απέμειναν ως τα σημαντικότερα άλυστα ζητήματα: ποιος μπορεί να βαπτιστεί, η παρουσία του Χριστού στην ευχαριστία και η σχέση της ευχαριστίας με τη θυσία του Χριστού στον σταυρό. Ταυτόχρονα, ενώ υπάρχει ένα σύντομο σχόλιο πάνω στο χρίσμα (chrismation) κατά την ανατολική κατανόηση ή το χρίσμα (confirmation) κατά τη δυτική κατανόηση, το *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα* δεν αναφέρεται σε άλλα λειτουργικά τυπικά που τελούνται σε πολλές

της διάκρισης (“Agents of Discernment”) στο *Growth in Agreement I*, 632-634· την έκθεση του διαλόγου Αγγλικανών και Ρωμαιοκαθολικών “Gift of Authority” στο *Growth in Agreement III*, 60-81· την έκθεση του διαλόγου “Disciples” και Ρωμαιοκαθολικών “Receiving and Handing on the Faith: The Mission and Responsibility of the Church” στο *Growth in Agreement III*, 121-137· την έκθεση του διαλόγου Μεθοδιστών και Ρωμαιοκαθολικών “Speaking the Truth in Love: Teaching Authority among Catholics and Methodists” στο *Growth in Agreement III*, 138-176· και την έκθεση του διαλόγου Μεταρρυθμισμένων και Αρχαίων Ανατολικών “Report” (2001), §§22-28, που περιγράφει την «Παράδοση και Αγία Γραφή» (“Tradition and Holy Scripture”) και τον «Ρόλο του Θεολόγου στη Χριστιανική Κοινότητα» (“The Role of the Theologian in the Christian Community”) στο *Growth in Agreement III*, 43-44.

³⁷ Πρβλ. *Baptism, Eucharist and Ministry, 1982-1990: Report on the Process and Responses*, Geneva, WCC, 1990, 39, 55-56.

κοινότητες και εκλαμβάνονται από ορισμένους ως μυστήρια, ούτε σχεδιάστηκε για να λάβει υπόψη τη θεώρηση εκείνων των κοινοτήτων που δηλώνουν ότι η κλήση τους δεν συμπεριλαμβάνει τα τυπικά του βαπτίσματος και της ευχαριστίας, μολονότι διαβεβαιώνουν ότι μετέχουν στη μυστηριακή ζωή της Εκκλησίας.

41. Η όλο και μεγαλύτερη σύγκλιση ανάμεσα στις εκκλησίες σε ό,τι αφορά στον τρόπο που κατανοούν το βάπτισμα μπορεί να συνοψιστεί ως εξής.³⁸ Μέσω του Βαπτίσματος με νερό στο όνομα του Τριαδικού Θεού, του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος, οι Χριστιανοί ενώνονται με τον Χριστό και μεταξύ τους μέσα στην Εκκλησία σε κάθε εποχή και τόπο. Το βάπτισμα είναι μύηση και εορτασμός της καινούργιας ζωής εν Χριστώ και της μετοχής στο βάπτισμά του, τη ζωή, τον θάνατο και την ανάσταση (πρβλ. Ματθ. 3:13-17, Ρωμ. 6:3-5). Είναι το «λουτρό παλιγγενεσίας και ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου» (Τίτ. 3:5) που ενσωματώνει τους πιστούς στο σώμα του Χριστού και τους διευκολύνει να μετέχουν στη βασιλεία του Θεού και στη ζωή του κόσμου που θα έρθει (πρβλ. Εφ. 2:6). Το βάπτισμα περιλαμβάνει την εξομολόγηση της αμαρτίας, τη μεταστροφή της καρδιάς, τη συγχώρηση, την κάθαρση και τον αγιασμό. Καθαγιάζει τον πιστό ως μέλος σε ένα «γένος ἐκλεκτόν, βασιλείον

³⁸ Αυτή η παράγραφος εκτιμά το υλικό του οποίου έγινε επεξεργασία υπό τον υπότιτλο “II. The Meaning of Baptism” στο *Baptism, Eucharist and Ministry*, στο κεφάλαιο για το Βάπτισμα, §§ 2-7. Πολύ σχετικές διαβεβαιώσεις από τέσσερις διεθνείς διμερείς διαλόγους βρίσκονται στο “Common Understanding of Baptism” του W. Kasper, *Harvesting the Fruits*, 164-168, καθώς επίσης και στη μελέτη της Πίστης και Τάξης με τίτλο *One Baptism: Towards Mutual Recognition*, Geneva, WCC, 2011.

ιεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν» (Α΄ Πέτρ. 2:9). Γι' αυτό το βάπτισμα είναι βασικός δεσμός ενότητας. Μερικές εκκλησίες αντιλαμβάνονται τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος ως δοσμένη με έναν ιδιαίτερο τρόπο μέσω του χρίσματος (chrismation, confirmation), το οποίο θεωρούν ως ένα από τα μυστήρια χριστιανικής μύησης. Η γενική συμφωνία για το βάπτισμα έχει οδηγήσει ορισμένες (ενν. εκκλησίες) που συμμετέχουν στην οικουμενική κίνηση να απευθύνουν κάλεσμα για αμοιβαία αναγνώριση του βαπτίσματος.³⁹

42. Υπάρχει μια δυναμική και βαθιά σχέση ανάμεσα στο βάπτισμα και την ευχαριστία. Η κοινωνία μέσα στην οποία εισέρχεται ο νεοφώτιστος Χριστιανός εκφράζεται με μεγαλύτερη πληρότητα και τρέφεται στην ευχαριστία, η οποία επιβεβαιώνει τη βαπτισματική πίστη και δίνει χάρη στους πιστούς που ζουν έξω από το πλαίσιο της χριστιανικής κλήσης. Η πρόοδος στη συμφωνία για την αντίληψη περί ευχαριστίας καταγράφεται στον οικουμενικό διάλογο και μπορεί να συνοψιστεί ως εξής.⁴⁰ Το Δείπνο του Κυρίου είναι η τελετή στην οποία, συγκεντρωμένοι γύρω από την τράπεζά του, οι Χριστιανοί λαμβάνουν το σώμα και το αίμα του Χριστού. Είναι μία διακήρυξη του Ευαγγελίου, μία δοξολογία προς

τον Πατέρα για όλα όσα με τελειότητα έφτιαξε στη δημιουργία· λύτρωση και αγιασμός (δοξολογία)· ανάμνηση του θανάτου και της ανάστασης του Ιησού Χριστού και όλων όσων τελειώθηκαν μια για πάντα πάνω στον Σταυρό (ανάμνησις)· επίκληση του Αγίου Πνεύματος για τη μεταβολή των δύο στοιχείων, του άρτου και του οίνου, και των ίδιων των συμμετεχόντων (επίκλησις). Η μεσιτεία πραγματοποιείται για τις ανάγκες της Εκκλησίας και του κόσμου, η κοινωνία των πιστών βαθαίνει ξανά ως προσδοκία και πρόγευση της βασιλείας που θα έρθει, ωθώντας τους να βγουν έξω και να συμμετάσχουν στην αποστολή του Χριστού για την εγκαινίαση αυτής της βασιλείας ακόμη και τώρα. Ο άγιος Παύλος τονίζει τη σχέση ανάμεσα στο Δείπνο του Κυρίου και την ίδια τη ζωή του Χριστού (Α΄ Κορ. 10:16-17, 11:17-33).

43. Ακριβώς όπως η ομολογία της πίστης και το βάπτισμα δεν νοούνται αποκομμένα από τη ζωή της διακονίας και της μαρτυρίας, έτσι και η ευχαριστία προϋποθέτει τη συμφιλίωση και το μοίρασμα από όλους όσους είναι αδελφοί και αδελφές στη μία οικογένεια του Θεού. «Οι Χριστιανοί καλούνται στην ευχαριστία να βρίσκονται σε αλληλεγγύη με τους απόκληρους και να γίνονται σημεία της αγάπης του Χριστού, ο οποίος έζησε και θυσίασε τον εαυτό του υπέρ πάντων και τώρα προσφέρεται ο ίδιος στην ευχαριστία ... Η ευχαριστία εισάγει στον παρόντα αιώνα μια καινούργια πραγματικότητα που μεταμορφώνει τους Χριστιανούς στην εικόνα του Χριστού και έτσι τους καθιστά ικανούς μάρτυρές του»⁴¹. Η λειτουργική αναγέννηση σε μερικές εκκλησίες μπορεί

³⁹ Παράδειγμα μια τέτοιας αμοιβαίας αναγνώρισης του βαπτίσματος ήταν εκείνη που επετεύχθη με τις έντεκα από τις δεκαέξι κοινότητες που είναι μέλη του Συμβουλίου Χριστιανικών Εκκλησιών στη Γερμανία, στις 29 Απριλίου 2007. Βλ. http://www.ekd.de/english/mutual_recognition_of_baptism.html.

⁴⁰ Η σύνοψη αυτή αξιοποιεί το κεφάλαιο για την Ευχαριστία "II. The Meaning of the Eucharist" στο *Baptism, Eucharist and Ministry*, §§2-26. Για τα διαφορετικά επίπεδα σύγκλισης ανάμεσα στους Αγγλικανούς, Λουθηρανούς, Μεθοδιστές, Μετερρυθμισμένους και Ρωμαιοκαθολικούς βλ. "The Eucharist", στο Kasper, *Harvesting the Fruits*, 168-190.

⁴¹ Βλ. *Baptism, Eucharist and Ministry*, §§24 και 26.

να θεωρηθεί κατά ένα μέρος ως αποδοχή της σύγκλισης που σημειώθηκε στον οικουμενικό διάλογο σχετικά με τα μυστήρια.

44. Διαφορετικές χριστιανικές παραδόσεις παρουσιάζουν αποκλίσεις για το εάν το βάπτισμα, η ευχαριστία και άλλες λειτουργικές πράξεις (rites) θα έπρεπε να ονομάζονται «μυστήρια» (*sacraments*) ή «τελετές» (*ordinances*). Η λέξη «μυστήριο» (*sacrament*: χρησιμοποιείται για τη μετάφραση της ελληνικής λέξης *μυστήριον*) υποδηλώνει ότι το λυτρωτικό έργο του Θεού κοινωνείται στη λειτουργική αυτή πράξη, ενώ ο όρος «τελετή» (*ordinance*) τονίζει ότι η λειτουργική αυτή πράξη τελείται ως υπακοή στον λόγο και το παράδειγμα του Χριστού.⁴² Αυτές οι δύο θέσεις συχνά θεωρήθηκαν ως αντίθετες μεταξύ τους. Ωστόσο, όπως καταδεικνύει η μελέτη της Πίστεως και Τάξης *One Baptism*, «οι περισσότερες παραδόσεις, είτε χρησιμοποιούν τον όρο «μυστήριο» είτε τον όρο «τελετή», επιβεβαιώνουν ότι αυτές οι πράξεις λειτουργούν και ως μέσα (*instrumental*) (ο Θεός τις χρησιμοποιεί για να φέρει μία καινούργια πραγματικότητα), και ως εκφράσεις (*expressive*) (μίας ήδη υπάρχουσας πραγματικότητας). Ορισμένες παραδόσεις τονίζουν τη διάσταση του μέσου ... Άλλες τονίζουν τη διάσταση της έκφρασης»⁴³. Μήπως τότε αυτή η διαφορά έχει να κάνει με το πού δίνεται η έμφαση και όχι με δογματική διαφωνία; Αυτές οι λειτουργικές πράξεις εκφράζουν τόσο την πτυχή του «μέσου» όσο και τη

«χαρισματική» πτυχή της Εκκλησίας. Είναι ορατές, δυναμικές πράξεις, που ιδρύθηκαν από τον Χριστό και, ταυτόχρονα, τελεσφορούν με τη δράση του Αγίου Πνεύματος, το οποίο μέσω αυτών εφοδιάζει εκείνους που λαμβάνουν τα μυστήρια με μία ποικιλία από δωρεές για την οικοδόμηση της Εκκλησίας και της αποστολής της μέσα και για τον κόσμο.

Μυστήρια και Τελετές

Υπό το φως των συγκλίσεων στο Βάπτισμα και την Ευχαριστία, καθώς και του ευρύτερου προβληματισμού για τις ιστορικές ρίζες και την πιθανή συμβατότητα των εκφράσεων «μυστήριο» και «τελετή», οι εκκλησίες καλούνται να διερευνήσουν κατά πόσο είναι σε θέση να καταλήξουν σε ευρύτερη συμφωνία σχετικά με εκείνη τη διάσταση της ζωής της Εκκλησίας που περιλαμβάνει αυτές τις λειτουργικές πράξεις. Μια τέτοια σύγκλιση θα μπορούσε να οδηγήσει στο να εξετάσουν και μερικά συμπληρωματικά ερωτήματα. Οι περισσότερες εκκλησίες τελούν άλλες λειτουργικές πράξεις ή μυστήρια, όπως είναι το χρίσμα κατά την Ανατολική και τη Δυτική παράδοση, οι γάμοι και οι χειροτονίες στο πλαίσιο των λειτουργιών τους και πολλές ακόμη έχουν λειτουργικές πράξεις για τη συγχώρηση των αμαρτιών και την ευλογία των ασθενών: δεν θα μπορούσε ο αριθμός και το εκκλησιαστικό status αυτών των μυστηρίων ή τελετών να συζητηθεί στους οικουμενικούς διαλόγους; Επίσης, προσκαλούμε τις εκκλησίες να εξετάσουν εάν μπορούν τώρα να πετύχουν μεγαλύτερη σύγκλιση για το ποιος μπορεί να λάβει το βάπτισμα και ποιος μπορεί να ηγείται των λειτουργικών ακολουθιών στην Εκκλησία. Επιπλέον, υπάρχουν τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί πληρέστερη αμοιβαία κατανόηση μεταξύ των εκκλησιών που τελούν αυτές τις λειτουργικές πράξεις και εκείνων των χριστιανικών κοινοτήτων που πιστεύουν ότι

⁴² Ο λατινικός όρος *sacramentum* δηλώνει τον όρκο που ένας νεοσύλλεκτος έδινε κατά την είσοδό του στη στρατιωτική θητεία και χρησιμοποιήθηκε από τον πρώτο μεγάλο θεολόγο που έγραψε στα Λατινικά, τον Τερτυλλιανό (160-220), σε αναφορά προς το βάπτισμα.

⁴³ *One Baptism: Towards Mutual Recognition*, §30.

η μετοχή στη ζωή του Χριστού δεν απαιτεί την τέλεση των μυστηρίων ή άλλων λειτουργικών πράξεων;

Το Λειτουργήμα στην Εκκλησία

Λειτουργήμα και Χειροτονία

45. Όλες οι εκκλησίες βεβαιώνουν τη βιβλική διδασκαλία ότι, αντίθετα προς τους πολλούς ιερείς της Παλαιάς Διαθήκης (πρβλ. Εβρ. 7:23), ο Ιησούς, ο μέγας αρχιερέας μας (πρβλ. Εβρ. 8:10), πρόσφερε τη λυτρωτική θυσία του «εφάπαξ και για όλους» (πρβλ. Εβρ. 7:27, 9:12, 9:26, 10:10, 12-14). Διαφέρουν σε ό,τι αφορά στις συνέπειες που προκύπτουν από αυτά τα κείμενα. Το *Βάπτισμα*, *Ευχαριστία* και *Λειτουργήμα* σημειώνει ότι οι χειροτονημένοι λειτουργοί «μπορούν κανονικά να αποκαλούνται ιερείς, επειδή εκπληρώνουν μια ιδιαίτερη ιερατική διακονία ενισχύοντας και οικοδομώντας τη βασιλική και προφητική ιεροσύνη των πιστών μέσω του λόγου και των μυστηρίων, μέσω των μεσιτικών προσευχών τους, καθώς και μέσω της ποιμαντικής καθοδήγησης της κοινότητας»⁴⁴. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, ορισμένες εκκλησίες υποστηρίζουν πως το λειτουργήμα που δίνεται με τη χειροτονία βρίσκεται σε ιδιαίτερη σχέση με τη μοναδική ιεροσύνη του Χριστού, η οποία απέχει από τη βασιλική ιεροσύνη –ακόμη και αν συνδέεται προς αυτή– που περιγράφεται στην Α΄ Πέτρ. 2:9. Αυτές οι εκκλησίες πιστεύουν ότι κάποια πρόσωπα ορίζονται για μια συγκεκριμένη ιερατική λειτουργία μέσω του μυστηρίου της χειροτονίας.⁴⁵ Άλλες

δεν θεωρούν τους χειροτονημένους λειτουργούς ως «ιερείς» ούτε αντιλαμβάνονται την ιεροσύνη με όρους μυστηρίου. Οι Χριστιανοί διαφωνούν επίσης και για τον παραδοσιακό περιορισμό της χειροτονίας στο λειτουργήμα του λόγου και του μυστηρίου μόνον στους άνδρες.

Το λειτουργήμα των χειροτονημένων

Ο οικουμενικός διάλογος έχει δείξει επανειλημμένα ότι ζητήματα που συνδέονται με το λειτουργήμα των χειροτονημένων αποτελούν προκλητικά εμπόδια στο μονοπάτι προς την ενότητα. Εάν διαφωνίες όπως αυτές που σχετίζονται με την ιεροσύνη των χειροτονημένων εμποδίζουν την πλήρη ενότητα, άμεση προτεραιότητα για τις εκκλησίες θα πρέπει να συνεχίσει να είναι η ανεύρεση τρόπων για να τις υπερβούν.

46. Δεν υπάρχει ένα και μοναδικό μοντέλο λειτουργήματος στην Καινή Διαθήκη, μολονότι όλες οι εκκλησίες στρέφονται στην Αγία Γραφή στην προσπάθειά τους να ακολουθήσουν το θέλημα του Κυρίου σχετικά με το πώς το λειτουργήμα των χειροτονημένων θα πρέπει να γίνει κατανοητό, να ρυθμίζεται και να ασκείται. Κατά καιρούς, το Άγιο Πνεύμα έχει οδηγήσει την Εκκλησία να προσαρμόσει τα λειτουργήματά της στις τρέχουσες ανάγκες (πρβλ. Πράξ. 6:1-6). Διάφορες μορφές λειτουργήματος έχουν ευλογηθεί με τις δωρεές του Αγίου Πνεύματος. Οι πρώτοι συγγραφείς, όπως ο Ιγνάτιος Αντιοχείας, επέμεναν στο λειτουργήμα των τριών

⁴⁴ *Baptism, Eucharist and Ministry*, Κεφάλαιο για το Λειτουργήμα, §17.

⁴⁵ Βλ. τον διάλογο Αγγλικανών και Ρωμαιοκαθολικών “Ministry and Ordination” και “Elucidation”, στο *Growth in Agreement I*, 78-87, καθώς

και τον διάλογο Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών “The Sacrament of Order in the Sacramental Structure of the Church” στο *Growth in Agreement II*, 671-679.

βαθμών, του επισκόπου, του πρεσβυτέρου και του διακόνου.⁴⁶ Αυτό το μοντέλο των τριών σχετιζόμενων λειτουργημάτων μπορεί να ειπωθεί ότι έχει ρίζες στην Καινή Διαθήκη. Εντέλει, έγινε το γενικά αποδεκτό μοντέλο και ακόμη θεωρείται από πολλές εκκλησίες σήμερα ως το ισχύον (normative) πρότυπο. Μερικές εκκλησίες, από την εποχή της Μεταρρύθμισης, έχουν υιοθετήσει διαφορετικά μοντέλα λειτουργήματος.⁴⁷ Μεταξύ των πολλών μέσων για τη διατήρηση της αποστολικότητας της Εκκλησίας, όπως είναι ο κανόνας της Αγίας Γραφής, το δόγμα και η λειτουργική τάξη, σημαντικό ρόλο έχει διαδραματίσει το λειτούργημα των χειροτονημένων. Η διαδοχή στο λειτούργημα αποσκοπεί στο να διακηύσει την αποστολική διαδοχή στην Εκκλησία.

47. Σχεδόν όλες οι χριστιανικές κοινότητες σήμερα έχουν μια επίσημη μορφή λειτουργήματος. Συχνά, αυτή η μορφή παρουσιάζεται διαφοροποιημένη και αντανακλά, περισσότερο ή λιγότερο απόλυτα, τους τρεις βαθμούς του λειτουργήματος του επισκόπου - πρεσβυτέρου - διακόνου. Ωστόσο, οι εκκλησίες ακόμη δίστανται για το εάν το «ιστορικό επισκοπάτο» (που σημαίνει τους επισκόπους που χειροτονούνται κατά την αποστολική διαδοχή από τις πρώτες γενιές της Εκκλησίας), ή η αποστολική διαδοχή του λειτουργήματος της χειροτονίας γενικότερα,

είναι κάτι που ήθελε ο Χριστός για την κοινότητά του. Ορισμένοι πιστεύουν ότι οι τρεις βαθμοί του λειτουργήματος του επισκόπου, του πρεσβυτέρου και του διακόνου είναι ένα σημείο της διαρκούς πίστης στο Ευαγγέλιο και ότι είναι ζωτικής σημασίας για την αποστολική συνέχεια της Εκκλησίας στο σύνολό της.⁴⁸ Αντίθετα, άλλοι δεν αντιλαμβάνονται ότι η πιστότητα στο Ευαγγέλιο συνδέεται στενά με τη διαδοχή στη λειτούργημα, ενώ άλλοι είναι επιφυλακτικοί απέναντι στο ιστορικό επισκοπάτο επειδή το θεωρούν εύαλωτο σε αυθαιρεσίες και γι' αυτό δυνητικά επιβλαβές για την ευημερία της κοινότητας. Το *Baptism, Eucharist and Ministry*, από την πλευρά του, έδωσε μόνο τη διαβεβαίωση ότι οι τρεις βαθμοί του λειτουργήματος «μπορεί να διακονήσουν σήμερα ως έκφραση της ενότητας που επιδιώκουμε και επίσης ως ένα μέσο για την επίτευξή της»⁴⁹.

Οι τρεις βαθμοί του λειτουργήματος

Με δεδομένο τα σημεία της αυξανόμενης συμφωνίας για

⁴⁶ Βλ. την Επιστολή του Ιγνατίου Αντιοχείας *Προς Μαγνησίεις* 6 και 13, *Επιστολή προς Τραλλιανούς* 71, *Επιστολή προς Φιλαδέλφεις* 4, *Επιστολή προς Σμυρναίους* 8.

⁴⁷ Δύο εμπνευσμένες εκτιμήσεις αυτών των επιτευγμάτων της Μεταρρύθμισης είναι το κείμενο του διαλόγου Μεταρρυθμισμένων και Ρωμαιοκαθολικών "Towards a Common Understanding of the Church", §§12-63, με τίτλο "Toward a Reconciliation of Memories", στο *GAIL*, 781-795 και του διαλόγου Λουθηρανών και Ρωμαιοκαθολικών *The Apostolicity of the Church*, Minneapolis 2006, §§65-164, σσ. 40-71.

⁴⁸ Σε αυτό το σημείο, το κείμενο Λουθηρανών και Ρωμαιοκαθολικών "Church and Justification" (1993), §185, δηλώνει τα εξής: «Δεν υπάρχει αντίθεση ανάμεσα στο δόγμα της δικαίωσης και την ιδέα περί του λειτουργήματος των χειροτονημένων που ιδρύθηκε από τον Θεό και είναι απαραίτητο για την εκκλησία» (*Growth in Agreement II*, 529). Ωστόσο, μερικές παραγράφους παρακάτω, το ίδιο κείμενο συμπληρώνει: «Η διαφορά ανάμεσα στις απόψεις των Ρωμαιοκαθολικών και των Λουθηρανών για τη θεολογική και εκκλησιολογική αξιολόγηση του επισκοπάτου, επομένως, δεν είναι τόσο ριζική ώστε μια λουθηρανική απόρριψη ή ακόμη και αδιαφορία προς το λειτούργημα να έρθει σε αντίθεση προς τον ρωμαιοκαθολικό ισχυρισμό για την εκκλησιαστική αναγκαιότητά του. Το ζήτημα αφορά μάλλον σε μια σαφή διαβάθμιση κατά την αξιολόγηση του λειτουργήματος, η οποία μπορεί να είναι και έχει περιγραφεί από την πλευρά των Ρωμαιοκαθολικών με όρους όπως 'απαραίτητο' ή 'αναγκάσιο' και από την πλευρά των Λουθηρανών ως 'σημαντικό', 'ουσιαστικό' και ως εκ τούτου 'επιθυμητό'» [§197; (*Growth in Agreement II*, 532)].

⁴⁹ *Baptism, Eucharist and Ministry*, κεφάλαιο για το Λειτούργημα, §22.

τη θέση του λειτουργήματος των χειροτονημένων στην Εκκλησία, καταλήγουμε στο να ρωτήσουμε εάν οι εκκλησίες μπορούν να φτάσουν σε μια συμφωνία (consensus) για το εάν ή όχι οι τρεις βαθμοί του λειτουργήματος ανήκουν στη βούληση του Θεού για την Εκκλησία κατά την πραγμάτωση της ενότητάς της που επιθυμεί ο Θεός.

Η Δωρεά της Αυθεντίας στο Λειτουργήμα της Εκκλησίας

48. Σύνολη η αυθεντία στην Εκκλησία προέρχεται από τον Κύριο και κεφαλή της, τον Ιησού Χριστό, του οποίου η αυθεντία, αποδιδόμενη με τη λέξη *εξουσία* (ισχύς, εξουσιοδοτημένη αρχή, ηθική αρχή, επιρροή· κατά λέξη «ἐξ + ἐστίν», «εκ της υπάρξεως κάποιου») στην Καινή Διαθήκη, ασκούνταν κατά τη διδασκαλία του (πρβλ. Ματθ. 5:2, Λουκ. 5:3), την τέλεση θαυμάτων (πρβλ. Μαρκ. 1:30-34, Ματθ. 14:35-36), τους εξορκισμούς του (πρβλ. Μαρκ. 1:27, Λουκ. 4:35-36), την άφεση των αμαρτιών (Μαρκ. 2:10, Λουκ. 5:4) και την καθοδήγηση των μαθητών του στους δρόμους της σωτηρίας (πρβλ. Ματθ. 16:24). Το λειτουργήμα του Ιησού χαρακτηριζόταν στο σύνολό του από την εξουσία (Μαρκ. 1:27, Λουκ. 4:36), το οποίο ετέθη στη διακονία της ανθρωπότητας. Έχοντας λάβει «πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς» (Ματθ. 28:18), ο Ιησούς μοίρασε την εξουσία του στους αποστόλους (πρβλ. Ιω. 20:22). Οι διάδοχοί του στο λειτουργήμα της *επισκοπής* ασκούσαν την εξουσία κατά το κήρυγμα του Ευαγγελίου, την τέλεση των μυστηρίων, κυρίως την ευχαριστία, καθώς και την ποιμαντική καθοδήγηση των πιστών.⁵⁰

49. Η ιδιαίτερη φύση της εξουσίας στην Εκκλησία μπορεί να γίνει κατανοητή και να ασκηθεί σωστά μόνο υπό το φως της εξουσίας της κεφαλής της, του ενός που σταυρώθηκε, που «ἐαυτὸν ἐκένωσε» και «ἐταπείνωσεν ἐαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιππ. 2:7-8). Αυτή η εξουσία γίνεται κατανοητή στο πλαίσιο της εσαχτολογικής υπόσχεσης του Ιησού να οδηγήσει την Εκκλησία στην πληρότητα της βασιλείας των ουρανών. Γι' αυτό, η εξουσία της Εκκλησίας είναι διαφορετική από εκείνη του κόσμου. Όταν οι μαθητές προσπάθησαν να ασκήσουν εξουσία ο ένας πάνω στον άλλο, ο Ιησούς τους διόρθωσε, λέγοντας ότι ήρθε όχι για να υπηρετηθεί αλλά για να υπηρετήσει και για να προσφέρει τη ζωή του για τους άλλους (πρβλ. Μάρκ. 10:41-45, Λουκ. 22:25). Η εξουσία στην Εκκλησία πρέπει να γίνεται κατανοητή ως ταπεινή διακονία, που θρέφει και οικοδομεί την *κοινωνία* της Εκκλησίας στην πίστη, τη ζωή και τη μαρτυρία· συγκεκριμενοποιείται και εκφράζεται στην πράξη του Ιησού να πλύνει τα πόδια των μαθητών (πρβλ. Ιω. 13:1-17). Είναι μια *διακονία* αγάπης, δίχως διάθεση κυριαρχίας ή εξαναγκασμού.

50. Γι' αυτό, η αυθεντία στην Εκκλησία, στις διάφορες μορφές και τα επίπεδά της, πρέπει να διακρίνεται από την απλή δύναμη ή εξουσία. Αυτή η αυθεντία προέρχεται από τον Θεό Πατέρα μέσω του Υιού με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος· ως τέτοια

της με την Εκκλησία αποτελεί παράφραση της περιγραφής που προσφέρεται στην έκθεση του διαλόγου Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών από τη συνάντησή στη Ραβέννα (2007) σχετικά με τις «Εκκλησιολογικές και Κανονικές Συνέπειες της Μυστηριακής Φύσεως της Εκκλησίας: Εκκλησιαστική Κοινωνία, Συνοδικότης και Αυθεντία» §12, ό.π. κεφ. II, σημ. 18.

⁵⁰ Αυτή η βασική περιγραφή της εξουσίας του Ιησού και το μοίρασμα

αντανακλά την αγιότητα του Θεού. Οι πηγές της αυθεντίας που αναγνωρίζονται σε διαφορετικό βαθμό από τις εκκλησίες, όπως η Αγία Γραφή, η Παράδοση, η λατρεία, τα συμβούλια και οι σύνοδοι, επίσης αντανακλούν την αγιότητα του Τριαδικού Θεού. Αυτή η αυθεντία αναγνωρίζεται όποτε εκφράζεται η αλήθεια που οδηγεί στην αγιότητα και η αγιότητα του Θεού προφέρεται «ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων» (Ψαλμ. 8:2· πρβλ. Ματθ. 21:26). Αγιότητα σημαίνει μεγαλύτερη αυθεντικότητα στη σχέση με τον Θεό, με τους άλλους και με ολόκληρη την κτίση. Στην πορεία της ιστορίας, η Εκκλησία έχει αναγνωρίσει συγκεκριμένη αυθεντία στους βίους των αγίων, στη μαρτυρία του μοναχισμού και σε ποικίλους τρόπους σύμφωνα με τους οποίους αυτές οι κοινότητες των πιστών έχουν ζήσει και εκφράσει την αλήθεια του ευαγγελίου. Αντίστοιχα, ένα συγκεκριμένο είδος αυθεντίας μπορεί να αναγνωριστεί ότι έχουν οι οικουμενικοί διάλογοι και οι κοινές εκθέσεις που αυτοί παράγουν, όταν αντικατοπτρίζουν την κοινή αναζήτηση και την ανακάλυψη της αλήθειας στην αγάπη (πρβλ. Εφ. 4:15), όταν παροτρύνουν τους πιστούς να δουν το θέλημα του Κυρίου για την εκκλησιαστική κοινωνία, καθώς και όταν προσκαλούν σε διαρκή *μετάνοια* και αγιότητα της ζωής.

51. Η αυθεντία την οποία ο Ιησούς Χριστός, η μία κεφαλή της Εκκλησίας, μοιράζει σε εκείνους που υπηρετούν το λειτουργήμα να ηγούνται δεν είναι ούτε μόνον προσωπική, ούτε ανατίθεται μόνον από την κοινότητα. Είναι δωρεά του Αγίου Πνεύματος που προορίζεται για τη *διακονία* της Εκκλησίας στην αγάπη. Η άσκησή της προϋποθέτει τη συμμετοχή ολόκληρης της κοινότητας, της οποίας

η αίσθηση της πίστης (*sensus fidei*) συμβάλλει στη συνολική κατανόηση του Λόγου του Θεού. Επίσης, η αποδοχή της ηγεσίας, καθώς και της διδασκαλίας των χειροτονημένων λειτουργών, από την κοινότητα μαρτυρεί για την αυθεντικότητα αυτής της ηγεσίας. Μια σχέση αμοιβαίας αγάπης και διαλόγου ενώνει εκείνους που ασκούν εξουσία και εκείνους που υποτάσσονται σε αυτή. Ως μέσο για την καθοδήγηση της χριστιανικής κοινότητας στην πίστη, τη λατρεία και τη διακονία με την *εξουσία* του σταυρωθέντος και αναστάντος Κυρίου, η άσκηση της εξουσίας μπορεί να καλεί σε υπακοή, αλλά μια τέτοια κλήση αποβλέπει σε αποδοχή της και σε εκούσια συνεργασία, καθώς και σε συγκατάθεση, αφού ο στόχος της είναι να βοηθήσει τους πιστούς στην ανάπτυξη της ωρίμανσης εν Χριστώ (πρβλ. Εφ. 4:11-16)⁵¹. Η «αίσθηση» για το αυθεντικό νόημα του Ευαγγελίου, που είναι κοινή σε όλο τον λαό του Θεού, οι απόψεις εκείνων που είναι αποσιωπημένοι με ένα συγκεκριμένο τρόπο στις βιβλικές και θεολογικές σπουδές, καθώς και η καθοδήγηση εκείνων που είναι αφιερωμένοι ειδικά στο λειτουργήμα της επισκοπής, όλοι συνεργάζονται προκειμένου να διακρίνουν το θέλημα του Θεού για την κοινότητα. Η διαδικασία λήψης αποφάσεων στην Εκκλησία επιδιώκει και εξασφαλίζει τη συμφωνία όλων και εξαρτάται από την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, που διακρίνεται στην προσεκτική ακρόαση του Λόγου του Θεού και του ενός από τον άλλο. Μέσα από τη διαδικασία της ενεργητικής αποδοχής κατά την πάροδο του χρόνου, το Άγιο

⁵¹ Πρβλ. «Εκκλησιολογικές και Κανονικές Συνέπειες της Μυστηριακής Φύσεως της Εκκλησίας: Εκκλησιαστική Κοινωνία, Συνοδικότης και Αυθεντία» §12, ό.π. κεφ. II, σημ. 18.

Πνεύμα διευκρινίζει πιθανές ασάφειες στις αποφάσεις. Η οικουμενική κίνηση έχει καταφέρει ώστε η έγκυρη διδασκαλία ορισμένων χριστιανών ηγετών να έχει κάποια επίδραση και πέρα από τα όρια των κοινοτήτων τους ακόμη και τώρα στη σημερινή κατάσταση της διαίρεσης. Παράδειγμα αποτελούν ο ηγετικός ρόλος του Αρχιεπισκόπου Desmond Tutu στη διακήρυξη ότι «το απαρτχάιντ ήταν πολύ ισχυρό για να νικηθεί από μια διηρημένη Εκκλησία»⁵², οι πρωτοβουλίες του Οικουμενικού Πατριάρχη Βαρθολομαίου να ενώσει τους χριστιανούς ηγέτες για τον σκοπό της οικολογίας, οι προσπάθειες του Πάπα Ιωάννη Παύλου Β΄ και του Βενέδικτου ΙΣΤ΄ να προσκαλέσουν ηγέτες από άλλα θρησκευόμενα να προσευχηθούν μαζί για την προώθηση της ειρήνης, καθώς και η επιρροή του αδελφού Roger Schutz που ενέπνευσε αμέτρητους χριστιανούς πιστούς, κυρίως νέους, να προσευχηθούν όλοι μαζί στον Τριαδικό Θεό.

Η Αυθεντία στην Εκκλησία και η άσκησή της

Σημαντικά βήματα προς τη σύγκλιση για την κατανόηση και την άσκηση της αυθεντίας καταγράφονται σε διάφορους διμερείς διαλόγους.⁵³ Ωστόσο, διαφορές συνεχίζουν να υφίστανται μεταξύ των εκκλησιών σε ό,τι αφορά στη

βαρύτητα που αποδίδεται στις διαφορετικές πηγές αυθεντίας, όπως σε ποιο βαθμό και με τι τρόπους η Εκκλησία έχει τα μέσα να φτάσει σε μια έκφραση της πίστης της που να έχει κανονιστική ισχύ, καθώς και στον ρόλο των χειροτονημένων λειτουργών για την παροχή μιας έγκυρης ερμηνείας της αποκάλυψης. Εντούτοις, όλες οι εκκλησίες νοιάζονται για το κήρυγμα του Ευαγγελίου, την ερμηνεία και τη βίωσή του στον κόσμο με ταπεινοφροσύνη, αλλά με αδιαμφισβήτητη αυθεντία. Δεν θα μπορούσε η αναζήτηση της οικουμενικής σύγκλισης για το ποια αυθεντία αναγνωρίζεται και ασκείται να διαδραματίσει δημιουργικό ρόλο στην ιεραποστολική προσπάθεια των εκκλησιών;

Το Λειτουργήμα της Επισκοπής

52. Η Εκκλησία, που είναι το σώμα του Χριστού και ο εσχατολογικός λαός του Θεού, οικοδομείται από το Άγιο Πνεύμα μέσω μιας ποικιλίας χαρισμάτων ή λειτουργημάτων. Αυτή η ποικιλία καλεί για ένα λειτουργήμα συντονισμού ώστε αυτές οι δωρεές να μπορούν να εμπλουτίσουν ολόκληρη την Εκκλησία, την ενότητα και την αποστολή της.⁵⁴ Η πιστή άσκηση του λειτουργήματος της επισκοπής υπό το Ευαγγέλιο από πρόσωπα επιλεγμένα και κατάλληλα για ένα τέτοιο λειτουργήμα είναι προϋπόθεση θεμελιώδους σημασίας για τη ζωή και την αποστολή της Εκκλησίας. Η συγκεκριμένη ανάπτυξη των δομών της επισκοπής παρουσιάζει ποικιλία σε διαφορετικές εποχές και τόπους· ωστόσο όλες οι κοινότητες είτε διοικούμενες επισκοπικά είτε όχι εξακολουθούσαν να διαπιστώνουν την ανάγκη για το λειτουργήμα της επισκοπής. Σε κάθε

⁵² Desmond Tutu, “Towards Koinonia in Faith, Life and Witness” στο T. Best and G. Gassmann (eds.), *On the Way to Fuller Koinonia*, Geneva, WCC, 1994, 96-97.

⁵³ Για παράδειγμα βλ. την έκθεση του διαλόγου Αγγλικανών και Ρωμαιοκαθολικών “Authority in the Church” (1976) στο *Growth in Agreement I*, 88-105. “Authority in the Church II” στο *Growth in Agreement I*, 106-18. “The Gift of Authority” (1998), στο *Growth in Agreement III*, 60-81. Επίσης, στις §§83-84 του κειμένου από τον διάλογο Μεθοδιστών και Ρωμαιοκαθολικών “Speaking the Truth in Love: Teaching Authority among Catholics and Methodists” στο *Growth in Agreement III*, 163-164.

⁵⁴ Πρβλ. *Baptism, Eucharist and Ministry*, κεφάλαιο για το Λειτουργήμα, §23.

περίπτωση η *επισκοπή* έχει ως διακονία τη διατήρηση της συνέχειας στην αποστολική πίστη και την ενότητα στη ζωή. Εκτός από το κήρυγμα του Λόγου και την τέλεση των Μυστηρίων, πρωταρχικός σκοπός αυτού του λειτουργήματος είναι η πιστότητα στη διαφύλαξη και την παράδοση της αποκεκαλυμμένης αλήθειας, η διατήρηση των τοπικών εκκλησιασμάτων σε κοινωνία, η παροχή αμοιβαίας υποστήριξης και η καθοδήγηση στη μαρτυρία του Ευαγγελίου. Μια τέτοια καθοδήγηση περιλαμβάνει την εποπτεία των διαφόρων χριστιανικών οργανώσεων διακονίας που είναι αφιερωμένες στη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής και την ανακούφιση του πόνου, πτυχές της *διακονίας* της Εκκλησίας στον κόσμο στον οποίο θα αναφερθούμε στο επόμενο κεφάλαιο. Όλες αυτές οι λειτουργίες, που συνοψίζονται στον όρο *επισκοπή* ή *εποπτεία*, ασκούνται από πρόσωπα που συνδέονται με τους πιστούς των δικών τους κοινοτήτων, καθώς επίσης και με εκείνους που ασκούν ένα τέτοιο λειτουργήμα σε άλλες τοπικές κοινότητες. Αυτό σημαίνει η επιβεβαίωση ότι το λειτουργήμα της επισκοπής, όπως και όλα τα λειτουργήματα στην Εκκλησία, χρειάζεται να ασκούνται προσωπικά, συλλογικά και με κοινοτικούς τρόπους.⁵⁵ Αυτοί οι τρόποι άσκησης

⁵⁵ Ήδη κατά το Α΄ Συνέδριο της Πίστεως και Τάξης στη Λωζάννη το 1927, σημειώθηκε η ταξινόμηση των εκκλησιών σε συστήματα «επισκοπικά», «πρεσβυτεριανικά» και «κογκρεγκεσιοναλικά» και οι αξίες που διέπουν αυτά τα τρία συστήματα «πιστεύεται από πολλούς ότι είναι ουσιαστικές για την ευταξία στην Εκκλησία» στο H.N. Bate (ed.), *Faith and Order Proceedings of the World Conference: Lausanne, August 3-21, 1927*, London, Student Christian Movement, 1927, 379. Πενήντα πέντε χρόνια αργότερα, το *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα*, στο κεφάλαιο περί του Λειτουργήματος, το σχόλιο στην §26, παραθέτει αυτό το κείμενο της Λωζάννης για να αιτιολογήσει την κατάφασή του ότι το λειτουργήμα των χειροτονημένων θα πρέπει να ασκείται με τρόπους που είναι προσωπικοί, συλλογικοί και κοινοτικοί.

έχουν ευκρινώς περιγραφεί στο *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργήματα* ως εξής: «Είναι κατά τρόπο προσωπικό (*personal*), επειδή η παρουσία του Χριστού ανάμεσα στον λαό του μπορεί να καταδειχτεί πιο αποτελεσματικά από ένα πρόσωπο που είναι χειροτονημένο να κηρύττει το Ευαγγέλιο και να προσκαλεί την κοινότητα να διακονεί τον Κύριο στην ενότητα, στη ζωή και τη μαρτυρία. Επίσης, θα πρέπει να ασκείται με τρόπο *συλλογικό*, καθώς υπάρχει αναγκαιότητα για ένα σώμα χειροτονημένων λειτουργών που μετέχουν στο κοινό καθήκον να εκπροσωπούν τα ενδιαφέροντα της κοινότητας. Τέλος, η στενή σχέση ανάμεσα στο λειτουργήμα των χειροτονημένων και την κοινότητα θα πρέπει να εκφράζεται σε μια *κοινοτική* διάσταση, όπου η άσκηση του λειτουργήματος των χειροτονημένων έχει τις ρίζες του στη ζωή της κοινότητας και προϋποθέτει την ουσιαστική συμμετοχή της κοινότητας στην ανακάλυψη της βούλησης του Θεού και της καθοδήγησης του Αγίου Πνεύματος»⁵⁶.

53. Μια τέτοια άσκηση της επισκοπής αντανακλά εκείνη την ιδιότητα της Εκκλησίας, η οποία θα μπορούσε να αποδοθεί με τον όρο «συνοδικότητα» (“synodality” ή “conciliarity”). Η λέξη *σύνοδος* προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις *συν* (μαζί) και *οδός* (δρόμος) που οι δυο τους σημαίνουν «πορευόμαστε μαζί». Η συνοδικότητα (“synodality” ή “conciliarity”) σημαίνει ότι «κάθε μέλος του Σώματος του Χριστού, με τη δύναμη του βαπτίσματος, έχει τον δικό του/της χώρο και αρμοδιότητα» στην κοινωνία της εκκλησίας.⁵⁷ Με την καθοδήγηση του Αγίου

⁵⁶ *Baptism, Eucharist and Ministry*, §26.

⁵⁷ Βλ. Το κείμενο του Διεθνούς Διαλόγου Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών “Ecclesial Communion, Conciliarity and Authority” §5, το

Πνεύματος, ολόκληρη η Εκκλησία είναι συνοδική, σε όλα τα επίπεδα της εκκλησιαστικής ζωής: τοπικό, περιφερειακό και παγκόσμιο. Η ιδιότητα της συνοδικότητας αντανακλά το μυστήριο της τριαδικής ζωής του Θεού, και οι δομές της Εκκλησίας εκφράζουν αυτή την ιδιότητα ώστε να πραγματώνεται η ζωή της κοινότητας ως κοινωνίας. Στην τοπική ευχαριστιακή κοινωνία, αυτή η ιδιότητα βιώνεται στη βαθιά ενότητα στην αγάπη και την αλήθεια ανάμεσα στα μέλη και τον προεστώτα λειτουργό. Σε κρίσιμες καταστάσεις οι σύνοδοι συνέρχονται για να διακρίνουν την αποστολική πίστη, απαντώντας σε κινδύνους σχετικά με δογματικά ή ηθικά ζητήματα ή αιρέσεις, εμπιστευόμενες την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, το οποίο ο Ιησούς υποσχέθηκε να στείλει μετά την επιστροφή του στον Πατέρα (πρβλ. Ιω. 16:7, 12-14). Οι Οικουμενικές Σύνοδοι έλαβαν τη χαρά της συμμετοχής κεφαλών από ολόκληρη την Εκκλησία· οι αποφάσεις τους έγιναν δεκτές από όλους ως αναγνώριση της σπουδαίας διακονίας που πρόσφεραν στην ενίσχυση και τη διατήρηση της κοινωνίας της Εκκλησίας στο σύνολό της.⁵⁸ Προς το παρόν, οι εκκλησίες έχουν διαφορετικές θεωρήσεις

και πρακτικές σχετικά με τη συμμετοχή και τον ρόλο των λαϊκών στις συνόδους.

Η Αυθεντία των Οικουμενικών Συνόδων

Ενώ οι περισσότερες εκκλησίες δέχονται τους δογματικούς όρους των πρώτων Οικουμενικών Συνόδων, ότι εκφράζουν τη διδασκαλία της Καινής Διαθήκης, ορισμένες υποστηρίζουν ότι όλες οι μετα-βιβλικές δογματικές αποφάσεις είναι ανοιχτές σε αναθεώρηση, ενώ άλλες θεωρούν ορισμένους δογματικούς όρους ότι έχουν κανονιστική ισχύ και, κατά συνέπεια, είναι αμετάβλητες εκφράσεις της πίστης. Ο οικουμενικός διάλογος έχει καταστήσει δυνατή μια κοινή εκτίμηση σε ό,τι αφορά στη δεσμευτικότητα (normativity) της διδασκαλίας των αρχαίων Οικουμενικών Συνόδων;

54. Κάθε φορά που συγκεντρώνεται η Εκκλησία για να γνωμοδοτήσει και να λάβει σημαντικές αποφάσεις, υπάρχει ανάγκη κάποιος να συγκαλέσει και να προεδρεύσει της σύναξης, για χάρη της τάξης και για τη διευκόλυνση της πορείας της προαγωγής, της διάκρισης και της διατύπωσης της συναίνεσης. Όσοι προεδρεύουν οφείλουν να είναι πάντοτε στην υπηρεσία εκείνων των οποίων προΐστανται για την οικοδομή της Εκκλησίας του Θεού στην αγάπη και την αλήθεια. Είναι το καθήκον όσων προΐστανται να σέβονται την ακεραιότητα των τοπικών εκκλησιών, να δίνουν φωνή σε όσους δεν έχουν και να διατηρούν την ενότητα στην ποικιλία.

55. Η λέξη *προτείο* αναφέρεται στο έθιμο και τη συνήθεια, ήδη αναγνωρισμένη από τις πρώτες

οποίο σημειώνει ότι η συνοδικότητα ως “synodality” μπορεί να εκληφθεί ως συνώνυμο της “conciliarity”.

⁵⁸ «Οικουμενική» μπορεί να είναι μία σύνοδος όταν εκπροσωπεί όλο τον χριστιανικό κόσμο. Η πρώτη τέτοια σύνοδος είναι η παγκοσμίως αναγνωρισμένη της Νίκαιας του 325 που συγκλήθηκε για να επιβεβαιώσει την κατάφαση στη θεότητα του Χριστού σε απάντηση στη νέα διδασκαλία του Αρείου, ο οποίος αρνούσαν την ισότητα του Υιού με τον Πατέρα. Οι εκκλησίες διαφέρουν σχετικά με το πόσες τέτοιες σύνοδοι έχουν πραγματοποιηθεί. Για τις Οικουμενικές Συνόδους και την αυθεντία τους, βλ., για παράδειγμα, το κείμενο του διαλόγου Λουθηρανών και Ορθοδόξων “Authority in and of the Church: The Ecumenical Councils” (1993) στο *Growth in Agreement III*, 12-14· το υποκεφάλαιο του διαλόγου μεταξύ των “Disciples” και των Ρωμαιοκαθολικών “Councils and the Declaration of the Faith” “Receiving and Handing

on the Faith: The Mission and Responsibility of the Church” στο *Growth in Agreement II*, 125-127. Πρβλ. επίσης, *Councils and the Ecumenical Movement*, Geneva, WCC, 1968.

οικουμενικές συνόδους ως μία αρχαία πρακτική, κατά την οποία οι επίσκοποι Αλεξανδρείας, Ρώμης και Αντιοχείας, και αργότερα Ιεροσολύμων και Κωνσταντινουπόλεως, ασκούσαν ως πρόσωπα ένα λειτουργήμα επισκοπής επί μιας περιοχής κατά πολύ ευρύτερης απ' ό,τι των δικών τους εκκλησιαστικών επαρχιών. Αυτή η αρχιερατική εποπτεία δεν θεωρήθηκε ότι αντιτίθεται στη συνοδικότητα, η οποία εκφράζει περισσότερο τη συλλογική διακονία της ενότητας. Στην ιστορία, το πρωτείο έχει ασκηθεί σε ποικίλες μορφές και επίπεδα. Σύμφωνα με τον κανόνα 34 των Αποστολικών Κανόνων, που εκφράζουν την αυτοσυνειδησία της Εκκλησίας κατά τους πρώτους αιώνες και διατηρούν ακόμη περίοπτη θέση για πολλούς –ωστόσο όχι για όλους– Χριστιανούς σήμερα, οι πρώτοι ανάμεσα στους επισκόπους σε κάθε έθνος δύνανται να λαμβάνουν κάποια απόφαση σε συμφωνία με άλλους επισκόπους αλλά οι τελευταίοι (δηλ. οι άλλοι επίσκοποι) δεν μπορούν να λαμβάνουν καμιά σημαντική απόφαση δίχως τη σύμφωνη γνώμη των πρώτων.⁵⁹ Ακόμη και στους πρώτους αιώνες, τα διάφορα λειτουργήματα του πρωτείου δέχονταν κατά καιρούς πλήγματα εξαιτίας του ανταγωνισμού μεταξύ των εκκλησιαστικών ηγετών. Το πρωτείο της λήψης αποφάσεων (δικαιοδοσία) και της αυθεντίας της διδασκαλίας, που εκτεινόταν σε όλο τον λαό του Θεού, σταδιακά το διεκδίκησε ο Επίσκοπος Ρώμης βασιζόμενος στη σχέση της συγκεκριμένης τοπικής εκκλησίας με τους αποστόλους Πέτρο και Παύλο. Ενώ αναγνωρίστηκε από πολλές εκκλησίες κατά τους πρώτους αιώνες, ο ουσιαστικός ρόλος και ο τρόπος άσκησής

του αποτέλεσαν ζητήματα έντονης διαμάχης. Πρόσφατα, η οικουμενική κίνηση έχει βοηθήσει στη δημιουργία ενός πιο διαλλακτικού κλίματος στο οποίο γίνεται συζήτηση για ένα λειτουργήμα διακονίας για την ενότητα ολόκληρης της Εκκλησίας.

56. Εν μέρει λόγω της προόδου που ήδη σημειώνεται στους διμερείς και πολυμερείς διαλόγους, το 5^ο Παγκόσμιο Συνέδριο της Πίστεως και Τάξης έθεσε το ερώτημα «ενός παγκοσμίου λειτουργήματος για τη χριστιανική ενότητα»⁶⁰. Στην εγκύκλιο *Ut Unum Sint*, ο Πάπας Ιωάννης Παύλος Β΄ παρέθεσε αυτό το κείμενο όταν προσκάλισε τους χριστιανούς προκαθημένους και τους θεολόγους τους να «ξεκινήσουν έναν υπομονετικό και αδελφικό διάλογο» μαζί του σχετικά με το συγκεκριμένο λειτουργήμα.⁶¹ Στη συζήτηση που ακολούθησε, παρά τις διαρκείς εστίες διαφωνίας, ορισμένα μέλη από κάποιες εκκλησίες εξέφρασαν την προθυμία τους να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο ένα τέτοιο λειτουργήμα θα μπορούσε να ενισχύσει την ενότητα

⁶⁰ §31.2 της “Report of Section II: Confessing the One Faith to God’s Glory” στο T.F. Best and G. Gassmann (eds.), *On the Way to Fuller Koinonia*, Geneva, WCC, 1994, 243.

⁶¹ John Paul II, *Ut Unum Sint*, London, Catholic Truth Society, 1995, §96. Μία έκθεση με τίτλο “Petrine Ministry” παρουσιάζει μια σύνθεση και μια ανάλυση διαφόρων οικουμενικών διαλόγων, οι οποίοι, έως το 2001, ασχολήθηκαν με το ζήτημα του λειτουργήματος του πρωτείου, καθώς επίσης και με τις απαντήσεις στην πρόσκληση του Ιωάννη Παύλου για διάλογο σχετικά με αυτό το λειτουργήμα. Οι συντάκτες ομαδοποίησαν τα κεντρικά ζητήματα σε τέσσερις κατηγορίες: αγιογραφικά επιχειρήματα, *De iure divino*, (εάν ένα τέτοιο λειτουργήμα μπορεί να δικαιολογηθεί ως θέλημα του Θεού), παγκόσμια δικαιοδοσία (η άσκηση εξουσίας ή ισχύος εντός της Εκκλησίας) και παπικό πρωτείο. Αυτή η προκαταρκτική έκθεση μπορεί να βρεθεί στο *Information Service*, N. 109 (2002/I-II), 29-42, και δείχνει ότι η εκτίμηση περί ενός «πετρίνιου λειτουργήματος» διαφέρει σημαντικά ανάλογα με την ιδιαιτέρη παράδοση στην οποία ανήκει μία χριστιανική κοινότητα.

⁵⁹ Για τον κανόνα βλ. <http://www.newadvent.org/fathers/3820.htm>.

των τοπικών εκκλησιών σε όλο τον κόσμο και να προωθήσει, χωρίς να θέσει σε κίνδυνο, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μαρτυρίας τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι πρόκειται για ένα λεπτό ζήτημα για την οικουμενική κίνηση, είναι σημαντικό να γίνει διάκριση ανάμεσα στη φύση ενός λειτουργήματος του πρωτείου και των άλλων ιδιαίτερων τρόπων με τους οποίους αυτό έχει ασκηθεί κατά το παρελθόν ή ασκείται σήμερα. Όλοι θα συμφωνούσαμε ότι ένα τέτοιο προσωπικό λειτουργήμα πρωτείου θα πρέπει να ασκείται με κοινοτικούς και συλλογικούς τρόπους.

57. Απομένει να γίνει πολλή δουλειά ακόμη για να επιτευχθεί σύγκλιση σε αυτό το ζήτημα. Προς το παρόν, οι Χριστιανοί δεν συμφωνούν ότι είναι απαραίτητο ή επιθυμητό ένα παγκόσμιο λειτουργήμα πρωτείου, μολονότι ορισμένοι διμερείς διάλογοι έχουν αναγνωρίσει την αξία ενός λειτουργήματος στη διακονία της ενότητας ολόκληρης της χριστιανικής κοινότητας ή έστω ότι ένα τέτοιο λειτουργήμα μπορεί να εντάσσεται στο θέλημα του Χριστού για την Εκκλησία του.⁶² Η έλλειψη συμφωνίας δεν διαπιστώνεται απλά μεταξύ συγκεκριμένων οικογενειών εκκλησιών αλλά υπάρχει και μέσα στους κόλπους ορισμένων εκκλησιών. Υπήρξε σημαντική οικουμενική συζήτηση για τη μαρτυρία της Καινής Διαθήκης σχετικά με το λειτουργήμα για τη διακονία της ευρύτερης ενότητας της Εκκλησίας, όπως εκείνα του αγίου Πέτρου ή του αγίου Παύλου.

Ωστόσο, εξακολουθούν οι διαφορές για τη σπουδαιότητα των λειτουργημάτων τους και για το τι ενδέχεται να σημαίνουν σε αναφορά προς την πιθανή πρόθεση του Θεού για κάποια μορφή λειτουργήματος στη διακονία για την ενότητα και την αποστολή της Εκκλησίας στο σύνολό της.

Ένα Παγκόσμιο Λειτουργήμα Ενότητας

Εάν, σύμφωνα με το θέλημα του Χριστού, ξεπεραστούν οι διαφορές που υπάρχουν, πώς θα μπορούσε να γίνει κατανητό ένα λειτουργήμα που να προωθεί και να προάγει την ενότητα της Εκκλησίας σε παγκόσμιο επίπεδο και πώς θα μπορούσε να ασκηθεί;

⁶² Βλ. την έκθεση του διαλόγου Αγγλικανών και Ρωμαιοκαθολικών "The Gift of Authority" στο *Growth in Agreement III*, 60-81, καθώς και το κείμενο του διαλόγου Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών «Εκκλησιολογικές και Κανονικές Συνέπειες της Μυστηριακής Φύσεως της Εκκλησίας: Εκκλησιαστική Κοινωνία, Συνοδικότητα και Αυθεντία».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Η Εκκλησία: Εντός του Κόσμου και για τον Κόσμο

A. Το Σχέδιο του Θεού για τη Δημιουργία: Η Βασιλεία

58. Ο λόγος για την αποστολή του Ιησού εκφράζεται περιεκτικά στη φράση «οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν» (Ιω. 3:16). Γι' αυτό, το πρώτο και κύριο μέλημα του Θεού για τον κόσμο είναι η αγάπη για κάθε παιδί, γυναίκα και άνδρα που υπήρξε κάποτε μέρος της ανθρώπινης ιστορίας και, μάλιστα, για ολόκληρη τη δημιουργία. Η βασιλεία του Θεού, την οποία κήρυξε ο Ιησούς αποκαλύπτοντας τον Λόγο του Θεού με τις παραβολές και εγκαινίασε με τις παντοδύναμες πράξεις του, ιδιαίτερα με το πασχάλιο μυστήριο του θανάτου και της ανάστασής του, είναι ο τελικός προορισμός ολόκληρου τους σύμπαντος. Η Εκκλησία ήταν στο σχέδιο του Θεού, όχι ως αυτοσκοπός, αλλά για να υπηρετήσει το σχέδιο της θείας οικονομίας για τη μεταμόρφωση του κόσμου. Γι' αυτό, η *διακονία* ανήκει στην ίδια τη φύση της Εκκλησίας. Το κείμενο μελέτης *Church and the World* (*Εκκλησία και Κόσμος*) περιέγραψε αυτή τη διακονία με τον εξής τρόπο: «Ὡς σῶμα του Χριστοῦ, ἡ Εκκλησία συμμετέχει στο θεῖο μυστήριο. Ὡς μυστήριο, ἀποκαλύπτει τον Χριστό στον κόσμο κηρύσσοντας το Ευαγγέλιο, τελώνοντας τις ιεροπραξίες που

καλούνται μυστήρια, και διακηρύσσοντας την καινούργια ζωή που δίνεται από αυτόν, προβλέποντας έτσι τη βασιλεία που είναι ήδη παρούσα σε αυτόν»⁶³.

59. Η αποστολή της Εκκλησίας στον κόσμο είναι να διακηρύττει σε όλους τους ανθρώπους, με λόγια και έργα, το χαρμόσυνο άγγελμα της σωτηρίας εν Χριστώ (πρβλ. Μάρκ. 16:15). Γι' αυτό, ο ευαγγελισμός είναι ένα από τα κυριότερα καθήκοντα της Εκκλησίας προς υπακοή στην εντολή του Ιησού (πρβλ. 28:18-20). Η Εκκλησία καλείται από τον Χριστό εν Αγίω Πνεύματι να καταθέσει μαρτυρία για τη συμφιλίωση με τον Πατέρα, τη θεραπεία και τη μεταμόρφωση της δημιουργίας. Έτσι, ένα δομικό στοιχείο του ευαγγελισμού είναι η προώθηση της δικαιοσύνης και της ειρήνης.

60. Σήμερα οι Χριστιανοί είναι περισσότερο ενήμεροι για το ευρύ φάσμα των διαφορετικών θρησκειών που υπάρχουν πέρα από τη δική τους και για τις θετικές αλήθειες και αξίες που αυτές περιέχουν.⁶⁴ Αυτό το γεγονός προκαλεί τους Χριστιανούς να θυμηθούν τις ευαγγελικές περικοπές στις οποίες ο

ίδιος ο Ιησούς εκφράζεται θετικά για εκείνους που ήταν «ξένοι» ή «διαφορετικοί» προς τους ακροατές του (πρβλ. Ματθ. 8:11· Λουκ. 7:9, 13:28-30). Οι Χριστιανοί αναγνωρίζουν τη θρησκευτική ελευθερία ως μία από τις βασικές διαστάσεις της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και, στη φιλανθρωπική δράση στην οποία κάλεσε ο ίδιος ο Χριστός, προσπαθούν να σέβονται αυτή την αξιοπρέπεια και να κάνουν διάλογο με τους άλλους, όχι μόνο για να μοιραστούν τον πλούτο της χριστιανικής πίστης, αλλά και για να εκφράζουν την εκτίμησή τους για οποιαδήποτε στοιχεία αλήθειας και καλοσύνης βρίσκονται σε άλλες θρησκείες. Στο παρελθόν, κατά το κήρυγμα του ευαγγελίου σε όσους δεν το είχαν ακούσει ακόμη, δεν αποδόθηκε πάντα ο προσήκων σεβασμός προς τις θρησκείες τους. Ο ευαγγελισμός θα πρέπει πάντα να σέβεται εκείνους που έχουν άλλες πεποιθήσεις. Η διάδοση του χαρμόσυνου μηνύματος για την αλήθεια που αποκαλύπτεται στην Καινή Διαθήκη και το κάλεσμα άλλων στην πληρότητα της εν Χριστώ ζωής αποτελεί μία έκφραση σεβασμού και αγάπης.⁶⁵ Μέσα στο σύγχρονο πλαίσιο

⁶³ *Church and World: The Unity of the Church and the Renewal of Human Community*, Geneva, WCC, 1990, κεφ. III, §21, σ. 27.

⁶⁴ Για ερωτήματα που σχετίζονται με αυτό το θέμα, βλ. "Religious Plurality and Christian Self-Understanding" (2006), που είναι ο καρπός μιας πορείας μελέτης για την απάντηση σε προτάσεις που έγιναν το 2002 κατά την Κεντρική Επιτροπή του ΠΣΕ στις τρεις ομάδες του επιτελείου της Πίστης και Τάξης, των Διαθρησκευτικών Σχέσεων και της Ιεραποστολής και του Ευαγγελισμού (βλ. σχετικά <http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/assembly/porto-alegre-2006/3-preparatory-and-backgrounddocuments/religious-plurality-and-christian-self-understanding.html>). Αυτή η έκθεση έπεται της συζήτησης για τη σχέση μεταξύ ιεραποστολής και παγκόσμιων θρησκειών που πραγματοποιήθηκε στη διάσκεψη της Επιτροπής επί της Παγκόσμιας Ιεραποστολής και Ευαγγελισμού στο Σαν Αντόνιο το 1989. Λόγω της συνάφειάς της προς τα γενικά θέματα αυτού του κεφαλαίου, θα γίνει κάποια σχετική αναφορά στις διαθρησκευτικές σχέσεις σε καθένα από τα τρία τμήματά του.

⁶⁵ Η «Οικουμενική Χάρτα» ("Charta Oecumenica", 2001) του Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Εκκλησιών (CEC) και του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Επισκοπικών Συνόδων (CCEE), §2, δηλώνει: «Δεσμευόμαστε για την αναγνώριση ότι κάθε πρόσωπο μπορεί να επιλέγει ελεύθερα τη θρησκευτική και εκκλησιαστική κοινότητα υπαγωγής του/της ως ζήτημα συνείδησης, που σημαίνει ότι κανείς δεν πρέπει να πιέζεται για να μεταστραφεί μέσω ηθικού εξαναγκασμού ή υλικών κινήτρων, καθώς επίσης και για τη μη παρεμπόδιση κάποιου να μεταστραφεί ανάλογα με την ελεύθερη προσωπική βούλησή του. Βλ. επίσης "Christian Witness in a Multi-Religious World: Recommendations for Conduct" του Ποντιφικού Συμβουλίου για τον Διαθρησκευτικό Διάλογο, του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών και του Παγκόσμιου Ευαγγελικού Συνδέσμου, που εγκρίθηκε στις 28 Ιανουαρίου 2011, στην http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/interrelg/documents/rc_pc_interrelg_doc_20111110_testimonianza-cristiana_en.html.

της αυξανόμενης γνώσης σχετικά με τον θρησκευτικό πλουραλισμό, η δυνατότητα σωτηρίας για όσους δεν πιστεύουν ρητά στον Χριστό και η σχέση ανάμεσα στον διαθρησκευτικό διάλογο και το κήρυγμα ότι ο Ιησούς είναι ο Κύριος έχουν αναδειχθεί σε κορυφαία θέματα προβληματισμού και συζήτησης μεταξύ των Χριστιανών.

Η Οικουμενική Απάντηση στον Θρησκευτικό Πλουραλισμό

Σχετικά με αυτά τα ζητήματα, εξακολουθούν να υπάρχουν σοβαρές διαφωνίες εντός και μεταξύ ορισμένων εκκλησιών. Η Καινή Διαθήκη διδάσκει ότι ο Θεός επιθυμεί τη σωτηρία όλων των ανθρώπων (πρβλ. Α' Τιμ. 2:4) και, ταυτόχρονα, ότι ο Ιησούς είναι ο ένας και μοναδικός σωτήρας του κόσμου (πρβλ. Α' Τιμ. 2:5 και Πράξ. 4:12). Τι συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν από αυτές τις βιβλικές διδασκαλίες σχετικά με τη δυνατότητα της σωτηρίας για όσους δεν πιστεύουν στον Χριστό; Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι, με τρόπους που γνωρίζει ο Θεός, η σωτηρία εν Χριστώ μέσω της δύναμης του Αγίου Πνεύματος είναι δυνατή για όσους δεν αποδέχονται ρητά τη χριστιανική πίστη. Άλλοι δεν κατανοούν πώς μια τέτοια άποψη μπορεί να αντιστοιχεί επαρκώς στα βιβλικά χωρία που αναφέρονται στην αναγκαιότητα της πίστης και του βαπτίσματος για τη σωτηρία. Οι διαφορές πάνω σε αυτό το θέμα θα έχουν αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο κάποιος αντιλαμβάνεται και διενεργεί την αποστολή της Εκκλησίας. Μέσα στο σημερινό πλαίσιο της αυξανόμενης γνώσης για τη ζωτικότητα των διαφόρων θρησκειών ανά τον κόσμο, πώς μπορούν οι εκκλησίες να φτάσουν σε μεγαλύτερη σύγκλιση γι' αυτά τα ζητήματα και να συνεργαστούν πιο αποτελεσματικά για τη μαρτυρία του Ευαγγελίου με λόγια και πράξεις;

Β. Η Ηθική Πρόκληση του Ευαγγελίου

61. Οι Χριστιανοί καλούνται να μετανοήσουν για τις αμαρτίες τους, να συγχωρήσουν τους άλλους και να ακολουθήσουν θυσιαστικό βίο διακονίας: η μαθητεία απαιτεί ηθική δέσμευση. Ωστόσο, όπως τόσο εμφατικά διδάσκει ο απόστολος Παύλος, οι άνθρωποι δικαιώνονται όχι με τα έργα του νόμου αλλά με τη χάρη μέσω τη πίστης (πρβλ. Ρωμ. 3:21, Γαλ. 2:19-21). Γι' αυτό η χριστιανική κοινότητα ζει εντός της σφαίρας της θείας συγχώρησης και χάριτος, η οποία φέρνει στο προσκήνιο και διαμορφώνει την ηθική ζωή των πιστών. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για την αποκατάσταση της ενότητας ότι οι δύο κοινότητες των οποίων η διαίρεση σηματοδότησε την απαρχή της Προτεσταντικής Μεταρρύθμισης έχουν επιτύχει συναίνεση γύρω από τα κεντρικά ζητήματα του δόγματος της δικαίωσης μέσω της πίστης, τη μεγαλύτερη εστία διαφωνίας κατά την εποχή της διαίρεσής τους.⁶⁶ Βάση της πίστης και της χάριτος είναι ότι είναι δυνατές η ηθική δέσμευση και η κοινή δράση και θα πρέπει να επιβεβαιώνονται καθώς είναι ουσιαστικές για τη ζωή και την ύπαρξη της Εκκλησίας.

62. Η ηθική των Χριστιανών ως μαθητών είναι ριζωμένη στον Θεό, τον δημιουργό που αποκαλύπτει, και λαμβάνει μορφή καθώς η κοινότητα προσπαθεί να κατανοήσει το θέλημα του Θεού σε διάφορες περιστάσεις χρονικές και τοπικές. Η Εκκλησία δεν βρίσκεται απομονωμένη από τους ηθικούς αγώνες της ανθρωπότητας στο σύνολό της.

⁶⁶ Βλ. την *Joint Declaration on the Doctrine of Justification*, Grand Rapids, Eerdmans, 2000 του διαλόγου Λουθηρανών και Ρωμαιοκαθολικών.

Μαζί με τους πιστούς άλλων θρησκειών, καθώς και με άλλους ανθρώπους καλής θέλησης, οι Χριστιανοί πρέπει να προάγουν όχι μόνον εκείνες τις ατομικές ηθικές αξίες που είναι ουσιώδεις για την αυθεντική πραγμάτωση του ανθρώπινου προσώπου, αλλά και τις κοινωνικές αξίες της δικαιοσύνης, της ειρήνης και της προστασίας του περιβάλλοντος, δεδομένου ότι το μήνυμα του Ευαγγελίου αναφέρεται τόσο στην προσωπική όσο και στην κοινωνική πλευρά της ανθρώπινης ύπαρξης. Έτσι, η *κοινωνία* περιλαμβάνει όχι μόνο την ομολογία της μίας πίστης και την τέλεση της κοινής λατρείας, αλλά και κοινές ηθικές αξίες, που βασίζονται στην εμπνευση και στις γνώσεις που παρέχει το Ευαγγέλιο. Ανεξάρτητα από την παρούσα κατάσταση της διαίρεσης, οι εκκλησίες έχουν επιτύχει φιλικές σχέσεις μεταξύ τους και γνωρίζουν πως ό,τι κάνει η μία επηρεάζει τη ζωή των άλλων, και, κατά συνέπεια, συνειδητοποιούν όλο και περισσότερο την ανάγκη να είναι υπόλογη η μία στην άλλη με σεβασμό προς τους ηθικούς προβληματισμούς και τις αποφάσεις τους. Καθώς οι εκκλησίες δεσμεύονται σε μια σχέση αμοιβαίας αμφισβήτησης και κατάφασης, εκφράζουν αυτό που μοιράζονται εν Χριστώ.

63. Μολονότι οι εντάσεις περί ηθικών ζητημάτων υπήρξαν πάντοτε μέλημα της Εκκλησίας, στον σημερινό κόσμο φιλοσοφικές, κοινωνικές και πολιτιστικές εξελίξεις έχουν οδηγήσει στην επανεξέταση πολλών ηθικών κανόνων, δημιουργώντας νέες συγκρούσεις επί ηθικών αρχών και ερωτημάτων, που έχουν αντίκτυπο στην ενότητα των εκκλησιών. Ταυτόχρονα, ηθικά ζητήματα σχετίζονται με τη χριστιανική ανθρωπολογία και δίδεται προτεραιότητα στο Ευαγγέλιο για την αξιολόγηση των νέων εξελίξεων

στη σκέψη περί των ηθικών ζητημάτων. Μεμονωμένοι Χριστιανοί και εκκλησίες συχνά βρίσκονται διηρημένοι εξαιτίας αντιτιθέμενων απόψεων σχετικά με τις ποιες είναι οι αρχές της προσωπικής ή της συλλογικής ηθικής που αντιστοιχούν στο Ευαγγέλιο του Ιησού Χριστού. Επιπλέον, ορισμένοι πιστεύουν ότι τα ηθικά ζητήματα δεν είναι από τη φύση τους «διασπαστικά για την εκκλησία», ενώ άλλοι είναι απόλυτα πεπεισμένοι γι' αυτό.

Ηθικά ζητήματα και η ενότητα της Εκκλησίας

Ο οικουμενικός διάλογος σε πολυμερές και διμερές επίπεδο έχει αρχίσει να σκιαγραφεί ορισμένες από τις παραμέτρους της σπουδαιότητας της ηθικής διδασκαλίας και της πρακτικής για τη χριστιανική ενότητα.⁶⁷ Εάν ο παρών και ο μελλοντικός οικουμενικός διάλογος πρόκειται να εξυπηρετήσει τόσο την αποστολή όσο και την ενότητα της Εκκλησίας, είναι σημαντικό αυτός ο διάλογος να θέσει ρητά τις προκλήσεις, τις οποίες εκπροσωπούν τα σύγχρονα ηθικά ζητήματα, με σκοπό τη σύγκλιση. Καλούμε τις εκκλησίες να εξετάσουν αυτά τα ζητήματα με πνεύμα αμοιβαίας προσοχής και υποστήριξης. Πώς μπορούν οι εκκλησίες, υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, να διακρίνουν μαζί τι σημαίνει σήμερα να κατανοούμε και να ζούμε με πιστότητα τη διδασκαλία και το παράδειγμα του

⁶⁷ Για παράδειγμα, η έκθεση του διαλόγου Αγγλικανών και Ρωμαιοκαθολικών “Life in Christ: Morals, Communion and the Church” στο *Growth in Agreement II*, 344-370 και το κείμενο μελέτης της Μεικτής Ομάδας Εργασίας του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας με τίτλο “The Ecumenical Dialogue on Moral Issues: Potential Sources of Common Witness or of Divisions” (1995) στο *The Ecumenical Review* 48(2), April 1996, 143-154. Για την πρόσφατη δουλειά για τη “Moral Discernment in the Churches” βλ. επίσης *The Standing Commission on Faith and Order Meeting in Holy Etchmiadzin, Armenia*, Geneva, WCC, 2011, 9-10 και 18-20.

Ιησού; Πώς μπορούν οι εκκλησίες, καθώς ασκούν μαζί αυτό το έργο της διάκρισης, να προσφέρουν κατάλληλα μοντέλα λόγου και συνετής συμβουλευτικής στις κοινωνίες στις οποίες καλούνται να διακονήσουν;

Γ. Η Εκκλησία στην Κοινωνία

64. Ο κόσμος τον οποίο «ούτα ήγάπησεν ὁ Θεός» είναι σημαδεμένος από προβλήματα και τραγωδίες που κραυγάζουν ζητώντας τη συμπονετική δραστηριοποίηση των Χριστιανών. Η πηγή του πάθους τους για τη μεταμόρφωση του κόσμου βρίσκεται στην κοινωνία με τον Θεό εν Χριστώ Ιησού. Πιστεύουν ότι ο Θεός, που είναι η απόλυτη αγάπη, το έλεος και η δικαιοσύνη, μπορεί να εργαστεί μέσω αυτών, με τη δύναμη του Αγίου Πνεύματος. Ζουν ως μαθητές του ενός, ο οποίος φρόντισε για τον τυφλό, τον παράλυτο και τον λεπρό, που καλωσόρισε τον φτωχό και τον περιθωριακό, και που προκάλεσε τις εξουσίες, οι οποίες ελάχιστα νοιάζονταν για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ή για το θέλημα του Θεού. Η Εκκλησία πρέπει να βοηθήσει τους αδύναμους μέσα στην κοινωνία ώστε να ακουστούν μερικές φορές θα πρέπει να γίνει η φωνή όσων δεν έχουν φωνή. Ακριβώς λόγω της πίστης τους, οι χριστιανικές κοινότητες δεν μπορούν να στέκουν άπραγες απέναντι σε φυσικές καταστροφές που έχουν αντίκτυπο στους συνανθρώπους τους ή απειλούν την υγεία, όπως είναι οι πανδημίες του HIV και του AIDS. Επίσης, η πίστη τις ωθεί να εργάζονται για μία δίκαιη κοινωνική ιεράρχηση, στην οποία τα αγαθά της γης θα ισοκατανέμονται, τα βάσανα των φτωχών θα βρίσκουν ανακούφιση και κάποια μέρα η απόλυτη εξαθλίωση θα εξαλειφθεί. Οι τεράστιες οικονομικές ανισότητες που πλήττουν την ανθρώπινη οικογένεια, όπως

αυτές στις μέρες μας που συχνά διαφοροποιούν τον παγκόσμιο Βορρά από τον παγκόσμιο Νότο, πρέπει να αποτελούν συνεχές μέλημα για όλες τις εκκλησίες. Ως πιστοί του «Βασιλέα της Ειρήνης», οι Χριστιανοί υποστηρίζουν την ειρήνη, ιδιαίτερα επιζητώντας να υπερβούν τις αιτίες του πολέμου (ανάμεσα στις οποίες είναι κυρίως η οικονομική αδικία, ο ρατσισμός, το εθνικό και το θρησκευτικό μίσος, ο υπερβάλλον πατριωτισμός, η καταπίεση και η χρήση βίας για την επίλυση των διαφορών). Ο Ιησούς είπε ότι ήρθε ώστε οι άνθρωποι να έχουν ζωή περίσσεια (πρβλ. Ιω. 10:10). Οι πιστοί του γνωρίζουν την ευθύνη τους να υπερασπίζονται την ανθρώπινη ζωή και την αξιοπρέπεια. Αυτές είναι υποχρεώσεις που βαρύνουν τόσο τις εκκλησίες όσο και τους πιστούς ξεχωριστά. Κάθε περιβάλλον θα παρέχει τις δικές του σκέψεις και ιδέες για τη διάκριση του ποια είναι η κατάλληλη χριστιανική απόκριση σε κάθε ιδιαίτερη συγκυρία. Ακόμη και τώρα, οι διηρημένες χριστιανικές κοινότητες μπορούν και πράγματι τα καταφέρνουν να κάνουν μαζί αυτή τη διάκριση και ήδη έχουν κοινές δράσεις με σκοπό να φέρουν ανακούφιση στην ταλαιπωρημένη ανθρωπότητα και να βοηθήσουν στη δημιουργία μιας κοινωνίας που νοιάζεται για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.⁶⁸ Οι Χριστιανοί θα προσπαθήσουν

⁶⁸ Βλ., για παράδειγμα, το κείμενο του διαλόγου Μεταρρυθμισμένων και Ρωμαιοκαθολικών με τίτλο “The Churches Community of Common Witness to the Kingdom of God”, του οποίου το δεύτερο κεφάλαιο διηγείται τη συνεργασία ανάμεσα σε αυτές τις εκκλησίες σχετικά με τα δικαιώματα των αυτοχθόνων στον Καναδά, το απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική και την ειρήνη στη Βόρεια Ιρλανδία. Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει τα μοντέλα διάκρισης που χρησιμοποιούνται σε κάθε κοινότητα στο PCPCU, *Information Service* N. 125 (2007/III), 121-138, και *Reformed World* 57(2/3), June-September 2007, 105-207.

να προωθήσουν τις αξίες της βασιλείας του Θεού εργαζόμενοι μαζί με τους πιστούς άλλων θρησκειών, ακόμη και με εκείνους που δεν έχουν καμιά θρησκευτική πίστη.

65. Πολλοί ιστορικοί, πολιτιστικοί και δημογραφικοί παράγοντες διέπουν τη σχέση ανάμεσα στην Εκκλησία και την πολιτεία, καθώς και ανάμεσα στην Εκκλησία και την κοινωνία. Ποικίλα μοντέλα αυτής της σχέσης, βασιζόμενα στις καταστάσεις που ισχύουν σε διαφορετικά περιβάλλοντα, μπορούν να αποτελούν νόμιμες εκφράσεις της καθολικότητας της Εκκλησίας. Αρμόζει απόλυτα στους πιστούς το να διαδραματίζουν θετικό ρόλο στη ζωή των πολιτών. Ωστόσο, υπήρξαν εποχές που οι Χριστιανοί συνεργάστηκαν με τις κοσμικές αρχές, ανεχόμενοι ή υποκινώντας αμαρτωλές και άδικες δραστηριότητες. Η σαφής κλήση του Ιησού προς τους μαθητές του να είναι «τὸ ἄλας τῆς γῆς» και «τὸ φῶς τοῦ κόσμου» (πρβλ. Ματθ. 5:13-16) οδήγησε τους Χριστιανούς να εμπλακούν με πολιτικές και οικονομικές αρχές, προκειμένου να προωθήσουν τις αξίες της βασιλείας του Θεού και να αντισταθούν σε πολιτικές και πρωτοβουλίες που είναι αντίθετες προς αυτές τις αξίες. Αυτή η πρακτική προϋποθέτει κριτική ανάλυση και έκθεση των άδικων δομών, καθώς και δουλειά για τον μετασχηματισμό τους, αλλά και υποστήριξη πρωτοβουλιών των πολιτειακών αρχών που προάγουν τη δικαιοσύνη, την ειρήνη, την προστασία του περιβάλλοντος και τη φροντίδα για τους φτωχούς και τους καταπιεσμένους. Κατ' αυτό τον τρόπο οι Χριστιανοί είναι ικανοί να σταθούν αντάξιοι της παράδοσης των προφητών, οι οποίοι κήρυξαν την κρίση του Θεού επί όλων των αδικιών. Πιθανότατα αυτή η στάση να τους εκθέσει σε διώξεις και βάσανα.

Η διακονία του Χριστού οδήγησε στην προσφορά της ζωής του πάνω στον σταυρό και ο ίδιος προείπε ότι οι ακόλουθοί του θα πρέπει να αναμένουν ένα παρόμοιο τέλος. Η *μαρτυρία* της Εκκλησίας θα επιφέρει, τόσο για τον καθένα όσο και για την κοινότητα, τον δρόμο του σταυρού, ακόμη και έως το σημείο του μαρτυρίου (πρβλ. Ματθ. 10:16-33).

66. Η Εκκλησία απαρτίζεται από όλες τις κοινωνικο-οικονομικές τάξεις, τόσο οι πλούσιοι όσο και οι φτωχοί χρειάζονται τη σωτηρία που μόνον ο Θεός μπορεί να παράσχει. Ακολουθώντας το παράδειγμα του Ιησού, η Εκκλησία καλείται και ενισχύεται κατά ένα συγκεκριμένο τρόπο ώστε να συμμερίζεται όσους υποφέρουν και να φροντίζει για τους ενδεείς και τους περιθωριοποιημένους. Η Εκκλησία κηρύσσει τα λόγια της ελπίδας και της παρηγοριάς του Ευαγγελίου, αφιερώνεται σε έργα συμπόνιας και ελέους (πρβλ. Λουκ. 4:18-19) και αποστέλλεται για να θεραπεύσει και να συμφιλιώσει τις κατεστραμμένες ανθρώπινες σχέσεις και να διακονήσει τον Θεό στο λειτουργήμα της συμφιλίωσης όσων είναι χωρισμένοι εξαιτίας του μίσους ή της αποξένωσης (Β' Κορ. 5:18-21). Μαζί με όλους τους ανθρώπους καλής θέλησης, η Εκκλησία επιδιώκει να φροντίζει για τη δημιουργία, η οποία στενάζει να συμμετάσχει στην ελευθερία των παιδιών του Θεού (πρβλ. Ρωμ. 8:20-22), με την εναντίωσή της στην κατάχρηση και την ερήμωση της γης και με τη συμμετοχή της στη θεραπεία από τον Θεό των κατεστραμμένων σχέσεων ανάμεσα στη δημιουργία και την ανθρωπότητα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

67. Η ενότητα του σώματος του Χριστού συνίσταται στη δωρεά της *κοινωνίας*, την οποία ο Θεός παρέχει πλουσιοπάροχα στους ανθρώπους. Όλο και περισσότερο αυξάνεται η συναίνεση αναφορικά με την *κοινωνία*, ως κοινωνία με την Αγία Τριάδα, και εκδηλώνεται με τρεις αλληλένδετους τρόπους: ενότητα στην πίστη, ενότητα στη μυστηριακή ζωή και ενότητα στη διακονία (σε όλες τις μορφές της, συμπεριλαμβανομένου του λειτουργήματος και της αποστολής). Η λειτουργία, ειδικά η τέλεση της ευχαριστίας, αποτελεί ένα δυναμικό παράδειγμα για το τι φαίνεται να είναι μια τέτοια *κοινωνία* στον παρόντα αιώνα. Στη λειτουργία ο λαός του Θεού βιώνει την κοινωνία με τον Θεό και τη σχέση με τους Χριστιανούς από όλες τις εποχές και τα μέρη της γης. Συγκεντρώνονται μαζί με τον προεστώτα τους, κηρύσσουν το Ευαγγέλιο, ομολογούν την πίστη τους, προσεύχονται, διδάσκουν και μαθαίνουν, δοξολογούν και ευχαριστούν, λαμβάνουν το Σώμα και το Αίμα του Κυρίου, και αποστέλλονται για ιεραποστολή.⁶⁹ Ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος έκανε

⁶⁹ Οι προηγούμενες προτάσεις επαναλαμβάνουν σε μεγάλο βαθμό και παραφράζουν την έκθεση του 9^{ου} Φόρουμ για τους Διμερείς Διαλόγους, που πραγματοποιήθηκε στο Breklum, στη Γερμανία τον Μάρτιο του 2008. Για την έκθεση που συντάχθηκε σε αυτό το Φόρουμ βλ. *The E-cumenical Review* 61(3), October 2009, 343-347. Βλ. επίσης <http://>

λόγο για δύο θυσιαστήρια: ένα εντός της Εκκλησίας και ένα άλλο ανάμεσα στους φτωχούς, τους βασανισμένους και όσους βρίσκονται σε κίνδυνο.⁷⁰ Έχοντας ενισχυθεί και τραφεί από τη λειτουργία, η Εκκλησία πρέπει να συνεχίζει τη ζωοποιό αποστολή του Χριστού στο προφητικό και παραμυθητικό λειτουργήμα προς τον κόσμο και στη μάχη ενάντια σε κάθε μορφή αδικίας και καταπίεσης, κακοπιστίας και σύγκρουσης που δημιουργούν οι άνθρωποι.

68. Μια ευλογία της οικουμενικής κίνησης υπήρξε η ανακάλυψη των πολλών πτυχών της μαθητείας που είναι κοινή στις εκκλησίες, έστω και αν δεν ζουν ακόμη σε πλήρη κοινωνία. Η διάσπαση και η διαίρεσή μας έρχονται σε αντίθεση με το θέλημα του Χριστού για την ενότητα των μαθητών του και εμποδίζουν την αποστολή της Εκκλησίας. Αυτός είναι ο λόγος που η αποκατάσταση της ενότητας μεταξύ των Χριστιανών, υπό την καθοδήγηση του Αγίου Πνεύματος, είναι ένα τόσο επείγον καθήκον. Η εν κοινωνία ανάπτυξη αποκαλύπτεται μέσα στην ευρύτερη κοινότητα των πιστών, η οποία ανάγεται πίσω στο παρελθόν και εμπρός στο μέλλον, ώστε να συμπεριλάβει ολόκληρη την κοινωνία των αγίων. Ο τελικός προορισμός της Εκκλησίας είναι η επίτευξη της *κοινωνίας* με τον Πατέρα, τον Υίο και το Άγιο Πνεύμα, να είναι μέρος της καινούργιας δημιουργίας, να δοξολογεί τον Θεό και να αγάλλεται σε αυτόν για πάντα (πρβλ. Αποκ. 21:1-4, 22:1-5).

69. «Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ὁ

κόσμος δι' αὐτοῦ» (Ιω. 3:17). Η Καινή Διαθήκη τελειώνει με το όραμα ενός καινούργιου ουρανού και μιας καινούργιας γης, μεταμορφωμένων από τη χάρη του Θεού (πρβλ. Αποκ. 21:1-22:5). Αυτός ο καινούργιος κόσμος είναι υπόσχεση που θα πραγματοποιηθεί στο τέλος της ιστορίας αλλά είναι ήδη παρών ως προσμονή ακόμη και τώρα καθώς η Εκκλησία, η οποία στερεώνεται με την πίστη και την ελπίδα κατά την ιεραποδημία της μέσα στον χρόνο, καλεί στην αγάπη και τη λατρεία «έλα, Κύριε Ιησού» (Αποκ. 22:20). Ο Χριστός αγαπάει την Εκκλησία όπως ο νυμφίος αγαπάει τη νύμφη του (πρβλ. Εφ. 5:25) και, έως τη γαμήλια τελετή του αρνίου στη βασιλεία των ουρανών (πρβλ. Αποκ. 19:7), μοιράζεται μαζί της την αποστολή του να φέρει φως και να θεραπεύσει τους ανθρώπους μέχρι να έρθει πάλι με δόξα.

www.oikoumene.org/fileadmin/files/wcc-main/documents/p2/brek-lum-statement.pdf.

⁷⁰ Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Ομιλία 50, 3-4 Εἰς τὸ Ματθαίου, στο J. P. Migne, *Patrologia Graeca*, 58, 508-509.

Σύντομη ιστορική αναδρομή

Η Πορεία προς το Κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα*

Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών περιγράφει τον εαυτό του ως «μια κοινότητα εκκλησιών που ομολογούν τον Κύριο Ιησού Χριστό ως Θεό και Σωτήρα σύμφωνα με τις γραφές και γι' αυτό προσπαθούν να ανταποκριθούν μαζί στην κοινή κλήση τους προς δόξα του ενός Θεού, Πατρός, Υιού και Αγίου Πνεύματος»⁷¹. Αυτή η «κοινή κλήση» παρακινεί τις εκκλησίες να επιδιώξουν μαζί τη σύγκλιση και τη μεγαλύτερη συναίνεση για τα εκκλησιολογικά ζητήματα που ακόμη τις χωρίζουν: τι είναι η Εκκλησία; Ποιος είναι ο ρόλος της Εκκλησίας στο κοσμικό σχέδιο του Θεού για την ανακεφαλαίωση των πάντων εν Χριστώ;

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων αιώνων, τον τρόπο με τον οποίο απάντησαν οι χριστιανικές εκκλησίες σε αυτά τα ερωτήματα έχει σηματοδοτήσει το γεγονός ότι ζουν και θεολογούν σε μία μη φυσιολογική κατάσταση εκκλησιαστικής διαίρεσης. Γι' αυτό δεν προκαλεί έκπληξη ότι η μεγάλη έμφαση στην εκκλησιολογία –το θεολογικό ερώτημα

⁷¹ “Constitution and Rules of the World Council of Churches” στο L.N. Rivera-Pagán (ed.), *God in Your Grace: Official Report of the Ninth Assembly of the World Council of Churches*, Geneva, WCC, 2007, 448.

σχετικά με την Εκκλησία– συνοδεύει την ιστορία της σύγχρονης οικουμενικής κίνησης.

Γι' αυτό, το Παγκόσμιο Συνέδριο της Πίστης και Τάξης το 1927 επικεντρώθηκε σε επτά θεολογικά ζητήματα.⁷² Ένα από αυτά ήταν αφιερωμένο στη φύση της Εκκλησίας. Το δεύτερο είχε να κάνει με τη σχέση ανάμεσα στη μία Εκκλησία, την οποία ομολογούμε, και τις διηρημένες εκκλησίες, τις οποίες βιώνουμε στην ιστορία. Με βάση τις απαντήσεις των εκκλησιών στα πορίσματα αυτής της συνάντησης,⁷³ οι οργανωτές του Β' Παγκοσμίου Συνεδρίου της Πίστης και Τάξης πρότειναν ως γενικό θέμα του επόμενου Παγκοσμίου Συνεδρίου «Η Εκκλησία στο Σχέδιο του Θεού».⁷⁴ Ενώ το Β' Παγκόσμιο Συνέδριο δεν περιορίστηκε ειδικά σε αυτό το θέμα, δύο από τα πέντε τμήματά του απηύθυναν κεντρικά εκκλησιολογικά ζητήματα: «Η Εκκλησία του Χριστού και ο Λόγος του Θεού» και «Η Κοινωνία των Αγίων».⁷⁵ Το Παγκόσμιο Συνέδριο του 1937 κατέληξε με την πεποίθηση ότι αυτά τα ερωτήματα για τη φύση της Εκκλησίας αποτελούν τις ρίζες των ζητημάτων που απομένουν και προκαλούν τη διαίρεση.⁷⁶

⁷² H.N. Bate (ed.), *Faith and Order: Proceedings of the World Conference – Lausanne, August 3-21, 1927*, New York, George H. Doran Co., 1927, κυρίως 463-466. *Reports of the World Conference on Faith and Order – Lausanne Switzerland August 3 to 21, 1927*, Boston, Faith and Order Secretariat, 1928, 19-24.

⁷³ Τη συλλογή των απαντήσεων βλ. στο L. Hodgson (ed.), *Convictions: A Selection from the Responses of the Churches to the Report of the World Conference on Faith and Order, Held at Lausanne in 1927*, London, Student Christian Movement Press, 1934.

⁷⁴ L. Hodgson (ed.), *The Second World Conference on Faith and Order Held at Edinburgh, August 3-18, 1937*, London, Student Christian Movement Press, 1938, 5.

⁷⁵ Ο.π., 228-235, 236-238.

Το 1948 η αναγνώριση της ενότητας εν Χριστώ οδήγησε στην ανάπτυξη μίας σχέσης αδελφοσύνης μεταξύ διηρημένων ακόμη κοινοτήτων, η οποία εκφράστηκε με την ίδρυση του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών. Η έκθεση εκείνης της πρώτης Γενικής Συνέλευσης του ΠΣΕ δήλωνε με σαφήνεια ότι παρά την ενότητά τους εν Χριστώ, οι εκκλησίες ήταν βαθύτατα διηρημένες εξαιτίας δύο αμοιβαία ασύμβατων αντιλήψεων περί Εκκλησίας, τις οποίες διαμόρφωναν μία πιο «ενεργητική» και μία πιο «παθητική» κατανόηση του ρόλου της Εκκλησίας για τη σωτηρία του κόσμου από τον Θεό.⁷⁷ Ήταν σε αυτό το νέο, περίπλοκο οικουμενικό πλαίσιο – στο οποίο η σύγκλιση επί μιας βιωμένης Χριστολογίας βοήθουσε τις εκκλησίες να αναγνωρίσουν η μία στην άλλη ίχνη της μίας Εκκλησίας ενώ παρέμειναν εκκλησιαστικά και εκκλησιολογικά διηρημένες– όταν η Επιτροπή της Πίστης και Τάξης του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών πραγματοποίησε το Γ' Παγκόσμιο Συνέδριό της το 1952.

Όπως ήταν αναμενόμενο για μία ακόμη φορά, η πρώτη από τις τρεις θεολογικές εκθέσεις που ετοιμάστηκε για το Γ' Παγκόσμιο Συνέδριο⁷⁸ βασίστηκε σε μια διεξοδική άσκηση συγκριτικής οικουμενικής εκκλησιολογίας. Οι καρποί αυτής της άσκησης

⁷⁶ Πρβλ. O. Tomkins, *The Church in the Purpose of God: An Introduction to the Work of the Commission on Faith and Order of the World Council of Churches*, Geneva, Faith and Order, 1950, 34.

⁷⁷ Πρβλ. “The Universal Church in God’s Design” στο W.A. Visser ‘t Hooft (ed.), *The First Assembly of the World Council of Churches Held at Amsterdam August 22nd to September 4th, 1948*, London, SCM Press Ltd, 1949, 51-57.

⁷⁸ *The Church: A Report of a Theological Commission of the Faith and Order Commission of the World Council of Churches in Preparation for the Third World Conference on Faith and Order to Be Held at Lund, Sweden in 1952*, London, Faith and Order, 1951.

καταγράφηκαν σε ένα βιβλίο με τίτλο *The Nature of the Church*⁷⁹ (*Η Φύση της Εκκλησίας*), και αυτό, με τη σειρά του, εκδόθηκε στα τρία κεφάλαια της τελικής έκθεσης του Συνεδρίου με τίτλο “Christ and His Church”⁸⁰ («Ο Χριστός και η Εκκλησία Του»). Αυτό ακριβώς ήταν το θέμα της έκθεσης μελέτης⁸¹ που παρουσιάστηκε, έντεκα χρόνια αργότερα, στο Τμήμα Ι του Δ΄ Παγκοσμίου Συνεδρίου της Πίστης και Τάξης, με τον τίτλο “The Church in the Purpose of God”⁸² («Η Εκκλησία στο Σχέδιο του Θεού»).

Η ίδια έμφαση στην οικουμενική εκκλησιολογία έχει φανεί στις κυριότερες εκθέσεις σχετικά με την ενότητα, που έγιναν δεκτές από τις Γενικές Συνελεύσεις του ΠΣΕ: στην έκθεση για την ενότητα «όλων σε κάθε τόπο», στο Νέο Δελχί το 1961⁸³. στην έκθεση για τη μία Εκκλησία ως «κοινότητα καταλλαγής» (κ.λ. conciliar fellowship), στο Ναϊρόμπι το 1975⁸⁴. στην έκθεση για την ενότητα της

Εκκλησίας ως *κοινωνία*, στην Καμπέρα το 1991.⁸⁵ στην έκθεση «Κεκλημένοι εις Μίαν Εκκλησίαν» (“Called to Be the One Church”), στο Πόρτο Αλλέγκρε το 2006. Όλα αυτά αθροιστικά υπήρξαν βήματα προς τη σύγκλιση και τη μεγαλύτερη συναίνεση για την εκκλησιολογία.

Υπό την πρόκληση του οικουμενικού οράματος «όλων σε κάθε τόπο» που επιτυγχάνεται από το Άγιο Πνεύμα με την πλήρη ορατή ενότητα στην αποστολική πίστη, τη μυστηριακή ζωή, το λειτουργημα και την αποστολή, η Επιτροπή Πίστης και Τάξης αφιέρωσε αξιοσημείωτο έργο στα χρόνια μετά τη Γενική Συνέλευση στο Νέο Δελχί για ένα κείμενο σύγκλισης περί του *Βαπτίσματος, της Ευχαριστίας και του Λειτουργήματος*.⁸⁶

Μια σημαντική στιγμή στον προβληματισμό της Πίστης και Τάξης για την εκκλησιολογία υπήρξε το Ε΄ Παγκόσμιο Συνέδριο του 1993 στο Σαντιάγκο της Κομποστέλα, στην Ισπανία. Ένας αριθμός παραγόντων διαμόρφωσαν αυτό το Παγκόσμιο Συνέδριο με τη θεματική «Προς την *Κοινωνία* στην Πίστη, τη Ζωή και τη Μαρτυρία» (“Towards *Koinonia* in Faith, Life and Witness”). Ο πρώτος παράγοντας ήταν η ερμηνεία των απαντήσεων των εκκλησιών στο κείμενο *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργημα*, οι οποίες αποτελούν μία εξάτομη έκδοση των επίσημων απαντήσεων.⁸⁷ Η προσεκτική ανάλυση των 186 απαντήσεων στο BEM κατέληξε σε

⁷⁹ R.N. Flew (ed.), *The Nature of the Church: Papers Presented to the Theological Commission Appointed by the Continuation Committee of the World Conference on Faith and Order*, London, SCM Press, 1952.

⁸⁰ *Report of the Third World Conference on Faith and Order*, Lund, Sweden: August 15-28, 1952, London, Faith and Order, 1952, 7-11.

⁸¹ *Christ and the Church: Report of the Theological Commission for the Fourth World Conference on Faith and Order*, Geneva, WCC, 1963.

⁸² P.C. Rodger and L. Vischer (eds.), *The Fourth World Conference on Faith and Order: Montreal, 1963*, New York, Association Press, 1964, 41-49.

⁸³ W.A. Visser 't Hooft (ed.), *The New Delhi Report: The Third Assembly of the World Council of Churches, 1961*, London, SCM Press, 1962, 116.

⁸⁴ D.M. Paton (ed.), *Breaking Barriers: Nairobi 1975 – The Official Report of the Fifth Assembly of the World Council of Churches, Nairobi, 23 November-10 December, 1975*, London-Grand Rapids, SPCK-Eerdmans, 1976, 60.

⁸⁵ M. Kinnamon (ed.), *Signs of the Spirit: Official Report Seventh Assembly – Canberra, Australia, 7-20 February 1991*, Geneva-Grand Rapids, WCC Eerdmans, 1991, 172-174.

⁸⁶ *Baptism, Eucharist and Ministry*, Geneva, WCC, 1982.

⁸⁷ Βλ. *Churches Respond to BEM* Geneva, WCC, 1986-1988, τόμ. I-VI.

έναν κατάλογο με ορισμένα κύρια εκκλησιαστικά θέματα που ζητούν περαιτέρω μελέτη: ο ρόλος της Εκκλησίας στο σωτηριώδες έργο του Θεού, η κοινωμία, η Εκκλησία ως δωρεά του λόγου του Θεού (*creatura verbi*), η Εκκλησία ως μυστήριο της αγάπης του Θεού για τον κόσμο, η Εκκλησία ως προσκυνηματικός λαός του Θεού, η Εκκλησία ως προφητικό σημείο και διάκονος της επερχόμενης βασιλείας του Θεού.⁸⁸ Ο δεύτερος παράγοντας που διαμορφώθηκε στο Συνέδριο του 1993 ήταν το αποτέλεσμα της πορείας μελέτης της Πίστες και Τάξης «Προς την Κοινή Έκφραση της Αποστολικής Πίστες Σήμερα» (“Towards the Common Expression of the Apostolic Faith Today”)⁸⁹, η οποία επέδειξε μια ενθαρρυντική σύγκλιση για το σύνολο του δογματικού περιεχομένου του Συμβόλου, συμπεριλαμβανομένων και όσων μαρτυρεί για την Εκκλησία. Ο τρίτος παράγοντας ήταν η πορεία μελέτης «Η Ενότητα της Εκκλησίας και η Ανανέωση της Ανθρώπινης Κοινότητας»⁹⁰, η οποία υπογράμμισε τη φύση της Εκκλησίας ως σημείο και όργανο του σωτηριώδους σχεδίου του Θεού για τον κόσμο. Ο τέταρτος παράγοντας ήταν οι εκκλησιολογικές προκλήσεις που πρόβαλε η συμφιλωτική πορεία για τη Δικαιοσύνη, την Ειρήνη και την Ακεραιότητα της Δημιουργίας.⁹¹ Επίσης, υπήρξε καινούργια οικουμενική

δυναμική που δημιουργήθηκε από την αυξανόμενη έμφαση στην εκκλησιολογία της κοινωμίας στους διμερείς διαλόγους. Αυτές οι κινήσεις στη δεκαετία του '80 συνέκλιναν στην απόφαση, την οποία έλαβε η Συνεδρίαση της Ολομέλειας της Πίστες και Τάξης το 1989, να ξεκινήσει μια νέα μελέτη σχετικά με ό,τι ονομαζόταν εκείνη τη στιγμή «Η φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας - Οικουμενικές Προοπτικές στην Εκκλησιολογία» (“The Nature and Mission of the Church - Ecumenical Perspectives on Ecclesiology”)⁹². Το κύριο θέμα του Ε΄ Παγκοσμίου Συνεδρίου – «Προς την Κοινωμία στην Πίστη, τη Ζωή και τη Μαρτυρία» (“Towards Koinonia in Faith, Life and Witness”)– αντικατοπτριζόταν σε όλη αυτή την πορεία μελέτης της δεκαετίας του '80. Καθώς το κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα* (*The Church: Towards a Common Vision*) λαμβάνει τη θέση του μέσα σε αυτή τη μακρά πορεία του περί Εκκλησίας προβληματισμού της Πίστες και Τάξης, νέα πνοή δόθηκε σε αυτό το έργο στο Ε΄ Παγκόσμιο Συνέδριο το 1993.

Μετά από αρκετά χρόνια μελέτης και διαλόγου της Πίστες και Τάξης, ένα πρώτο συμπέρασμα της μελέτης περί Εκκλησιολογίας δημοσιεύτηκε το 1998 υπό τον τίτλο «Η φύση και ο Σκοπός της Εκκλησίας» (“The Nature and Purpose of the Church”)⁹³.

⁸⁸ Βλ. *Baptism, Eucharist & Ministry, 1982-1990: Report on the Process and Responses*, Geneva, WCC, 1990, 147-151.

⁸⁹ Βλ. *Confessing the One Faith: An Ecumenical Explication of the Apostolic Faith as It Is Confessed in the Nicene-Constantinopolitan Creed (381)*, Faith and Order Paper 153, Geneva-Eugene, WCC-Wipf & Stock, 2010.

⁹⁰ Βλ. *Church and World: The Unity of the Church and the Renewal of Human Community*, Faith and Order Paper 151, Geneva, WCC, 1990.

⁹¹ “Final Document: Entering into Covenant Solidarity for Justice, Peace and the Integrity of Creation” στο D.P. Niles (ed.), *Between the*

Flood and the Rainbow: Interpreting the Conciliar Process of Mutual Commitment (Covenant) to Justice, Peace and the Integrity of Creation, Geneva, WCC, 1992, 164-190. Πρβλ. T.F. Best & M. Robra (eds.), *Ecclesiology and Ethics: Ecumenical Ethical Engagement, Moral Formation, and the Nature of the Church*, Geneva, WCC, 1997.

⁹² Πρβλ. G. Gassmann, “The Nature and Mission of the Church: Ecumenical Perspectives” στο T.F. Best (ed.), *Faith and Order 1985-1989: The Commission Meeting at Budapest 1989*, Geneva, WCC, 1990, κυρίως 202-204, 219.

⁹³ *The Nature and Purpose of the Church: A Stage on the Way to a Common Statement*, Geneva, WCC, 1998.

Οι θέσεις του ως προκαταρκτικού κειμένου εκφράστηκαν στον υπότιτλο: *Ένα στάδιο καθ' οδόν προς μία Κοινή Έκθεση (A Stage on the Way to a Common Statement)*. Πρόκειται για ένα κείμενο που αποτελείται από έξι κεφάλαια: «Η Εκκλησία ως Κοινωνία» [“The Church as *Koinonia* (Communion)”], «Ζωή εν κοινωνία» (“Life in Communion”), «Διακονία εντός και για τον Κόσμο» (“Service in and for the World”) και «Ακολουθώντας το κάλεσμά μας: Από τις Συγκλίνουσες Αντιλήψεις στην Αμοιβαία Αναγνώριση» (“Following Our Calling: From Converging Understandings to Mutual Re-cognition”). Οι απαντήσεις σε αυτό το κείμενο έγιναν δεκτές από εκκλησίες, οικουμενικές οργανώσεις και τοπικά συμβούλια εκκλησιών, ακαδημαϊκά ιδρύματα και ιδιώτες. Υπήρξαν πολλά επαινετικά σχόλια συνοδευόμενα από ορισμένα σημεία επικριτικής κριτικής. Για παράδειγμα, φάνηκε ότι *Η φύση και ο Σκοπός της Εκκλησίας (The Nature and Purpose of the Church)* χρειαζόταν περαιτέρω συμπλήρωση: πώς θα μπορούσε το θέμα της Εκκλησίας ως Κοινωνίας να αντιμετωπιστεί ξεχωριστά από το κεφάλαιο για την Εκκλησία του Τριαδικού Θεού; Επιπλέον, θεωρήθηκε ότι υπήρχαν παραλείψεις σε ορισμένα θέματα: για παράδειγμα, δεν υπήρχε κεφάλαιο για τη διδακτική αυθεντία και στο θέμα της ιεραποστολής δεν είχε δοθεί αρκετή προσοχή. Επίσης, το Παγκόσμιο Συνέδριο στο Σαντιάγο είχε απευθύνει κάλεσμα για μία μελέτη πάνω «στο ερώτημα ενός παγκοσμίου λειτουργήματος για τη χριστιανική ενότητα»⁹⁴, το οποίο δεν φαινόταν πουθενά στο κείμενο. Είναι

⁹⁴ T.F. Best and G. Gassmann (eds.), *On the Way to Fuller Koinonia: Official Report of the Fifth World Conference on Faith and Order*, Geneva, WCC, 1994, 243.

αξιοσημείωτο ότι ο Πάπας Ιωάννης Παύλος Β΄, το 1995, στην εγκύκλια επιστολή του σχετικά με τη δέσμευση στην οικουμενική κίνηση, *Ut Unum Sint*, καλώντας σε διάλογο για το λειτουργήμα του Επισκόπου Ρώμης, παρέπεμψε στη σύσταση της Πίστης και Τάξης από το Σαντιάγο.⁹⁵

Όταν παρήλθε ο χρόνος που απαιτούνταν και άρχισαν να έρχονται οι απαντήσεις, η επιτροπή κανόνισε την αναθεώρηση του εκκλησιολογικού κειμένου της, συντάσσοντας ένα νέο προσχέδιο υπό τον τίτλο «Η φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας» (“The Nature and Mission of the Church”)⁹⁶, που παρουσιάστηκε το 2006, στη Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στο Πόρτο Αλέγκρε, Βραζιλία. Επιδιώκοντας την ενσωμάτωση των προτάσεων από τις διάφορες απαντήσεις, αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια: «Η Εκκλησία του Τριαδικού Θεού» (“The Church of the Triune God”), «Η Εκκλησία στην Ιστορία» (“The Church in History”), «Η ζωή της Κοινωνίας εντός και για τον Κόσμο» (“The Life of Communion in and for the World”) και «Εντός και Για τον Κόσμο» (“In and For the World”). Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει πολύ από τον βιβλικό πλούτο σχετικά με τη φύση της Εκκλησίας ως λαού του Θεού, σώματος του Χριστού και ναού του Αγίου Πνεύματος, με βιβλικές θεωρήσεις για την εκκλησία ως κοινωνία (*κοινωνία*) και για την αποστολή της Εκκλησίας ως μέσου της βασιλείας και με μία επιβεβαίωση της

⁹⁵ *Encyclical Letter Ut Unum Sint of the Holy Father, John Paul II, on Commitment to Ecumenism*, Rome, Libreria Editrice Vaticana, 1995, §89.

⁹⁶ *The Nature and Mission of the Church: A Stage on the Way to a Common Statement*, Faith and Order Paper 198, WCC, Geneva, 2005.

πίστης ότι η Εκκλησία είναι Μία, Αγία, Καθολική και Αποστολική. Το δεύτερο κεφάλαιο σχετικά με την ιστορία υπογράμμισε τα προβλήματα που ταλαιπωρούν τις εκκλησίες στη σημερινή κατάσταση της διαίρεσής τους: πώς μπορεί η ποικιλία να εναρμονιστεί με την ενότητα και τι καθιστά την ποικιλομορφία θεμιτή; Πώς κατανοούν οι εκκλησίες την τοπική εκκλησία και πώς αυτή σχετίζεται προς τις άλλες εκκλησίες; Ποια είναι τα ιστορικά και ποια τα τρέχοντα ζητήματα που διαιρούν τους Χριστιανούς; Το τρίτο κεφάλαιο επισήμανε τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για την κοινωνία μεταξύ των εκκλησιών, όπως είναι η αποστολική πίστη, το βάπτισμα, η ευχαριστία, η *επισκοπή*, τα συμβούλια και οι σύνοδοι, μαζί με τα θέματα του παγκόσμιου πρωτείου και της εξουσίας που συμπεριλαμβάνονται σήμερα. Ένα τελικό κεφάλαιο εξερεύνησε πιο συνοπτικά τη διακονία της Εκκλησίας στον κόσμο με τη βοήθεια προς όσους υποφέρουν, με την υπεράσπιση των καταπιεσμένων, με τη μαρτυρία του ηθικού μηνύματος του Ευαγγελίου, με την εργασία για τη δικαιοσύνη, την ειρήνη και την προστασία του περιβάλλοντος, και γενικότερα με την επιδίωξη για την προαγωγή της ανθρώπινης κοινωνίας σύμφωνα με τις αξίες της βασιλείας του Θεού.

Αυτό το αναθεωρημένο κείμενο επί της εκκλησιολογίας είχε επίσης τίτλο «Ένα στάδιο καθ' οδόν προς μία Κοινή Έκθεση» (“A Stage on the Way to a Common Statement”) και επίσης εστάλη στις εκκλησίες για σχολιασμό. Παρελήφθησαν περίπου ογδόντα απαντήσεις, μολονότι μονάχα τριάντα προέρχονταν ειδικά από τις εκκλησίες. Οι περισσότερες από τις απαντήσεις των εκκλησιών, των ακαδημαϊκών και των οικουμενικών ιδρυμάτων και,

κυρίως, των ιεραποστολικών οργανώσεων, εξέφραζαν ικανοποίηση ότι αποδόθηκε μεγαλύτερη σημασία στην αποστολή της Εκκλησίας, ακόμη και με μια θέση στον τίτλο. Άλλα σχόλια αφορούσαν στη χρήση των δύο λέξεων—*φύση* και *αποστολή*—ότι θα μπορούσαν να επισκιάσουν το γεγονός ότι η Εκκλησία είναι από τη φύση της ιεραποστολική. Για να βοηθήσει την Ομάδα Εργασία επί της Εκκλησιολογίας κατά την αξιολόγηση των απαντήσεων στο κείμενο *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας* (*The Nature and Mission of the Church*), το προσωπικό της Πίστης και Τάξης προετοίμασε λεπτομερείς περιλήψεις και προκαταρκτικές αναλύσεις κάθε απάντησης.

Τρία ιδιαίτερα σημαντικά βήματα έγιναν στην αξιολόγηση του κειμένου *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας* (*The Nature and Mission of the Church*). Πρώτο, η Ολομέλεια της Πίστης και Τάξης, με 120 μέλη που εκπροσώπησαν τις διάφορες εκκλησίες, πραγματοποιήθηκε στην Κρήτη τον Οκτώβριο του 2009. Αυτή η συνεδρίαση έφερε σε επαφή πολλούς που συμμετείχαν στην Πίστη και Τάξη για πρώτη φορά και ήταν δομημένη κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μεγιστοποιεί τη συμβολή των συμμετεχόντων στα τρία προγράμματα μελέτης της Πίστης και Τάξης, ιδιαίτερα στην εκκλησιολογική μελέτη. Ένας αριθμός συνεδριάσεων της Ολομέλειας αξιολόγησε το κείμενο *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας* (*The Nature and Mission of the Church*)⁹⁷. Μια κύρια κατεύθυνση που δόθηκε από την Ολομέλεια ήταν να συντομευτεί το κείμενο και να γίνει πιο πολυσυλλεκτικό (contextual), πιο αντιπροσωπευτικό του βίου των εκκλησιών στον

⁹⁷ Πρβλ. John Gibaut (ed.), *Called to Be the One Church: Faith and Order at Crete*, Geneva, WCC, 2012, 147-193.

κόσμο και πιο προσιτό στο ευρύ αναγνωστικό κοινό. Δώδεκα ομάδες εργασίας συζήτησαν το κείμενο *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας (The Nature and Mission of the Church)* και προέβησαν σε λεπτομερείς αξιολογήσεις επί του κειμένου.⁹⁸

Δεύτερο, τον Ιούνιο του 2010 στην Αγία Ετσμα-ντζίν (Etchmiadzin), Αρμενία, η Διαρκής Επιτροπή της Πίστης και Τάξης αποφάσισε ότι μετά από προσεκτική εξέταση των απαντήσεων στο κείμενο *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας (The Nature and Mission of the Church)*, καθώς και των αξιολογήσεων του κειμένου από τη συνεδρίαση της Ολομέλειας στην Κρήτη, η χρονική στιγμή ήταν η σωστή για να ξεκινήσει η τελική αναθεώρηση. Ορίστηκε μια συντακτική επιτροπή αποτελούμενη από θεολόγους από την Αγγλικανική, την Καθολική, τη Λουθηρανική, τη Μεθοδιστική, την Ορθόδοξη και τις Μετερρυθμισμένες παραδόσεις· οι δύο συμπρόεδροι προέρχονταν από τη Μεθοδιστική και την Ορθόδοξη παράδοση αντίστοιχα.

Τρίτο, η επιτροπή ήταν ενήμερη για ένα σημαντικό κενό στην πορεία των απαντήσεων: δεν υπήρχε ακόμη ουσιαστική ανταπόκριση από τις Ανατολικές και τις Αρχαίες Ανατολικές Ορθόδοξες Εκκλησίες. Έτσι, μια σημαντική διορθώσιμη διάσκεψη έλαβε χώρα στην Αγία Νάπα, στην Κύπρο, στην Ιερά Μητρόπολη Κωνσταντίας, τον Μάρτιο του 2011, στην οποία συμμετείχαν 40 θεολόγοι, αντιπρόσωποι από δέκα Ανατολικές Ορθόδοξες και τρεις Αρχαίες Ανατολικές Ορθόδοξες Εκκλησίες. Η διάσκεψη παρήγαγε μια εκτενή αξιολόγηση του κειμένου *Η Φύση και η Αποστολή της Εκκλησίας (The Nature and Mission*

of the Church). Μία σημαντική πρόταση ήταν να εντάξει με μεγαλύτερη σαφήνεια το υλικό για το βάπτισμα, την ευχαριστία και το λειτούργημα στην παρουσίαση του τι είναι ουσιαστικής σημασίας στη ζωή της Εκκλησίας. Η διάσκεψη και η έκθεσή της υπήρξαν σημαντικές για την επόμενη συνάντηση της Ομάδας Εργασίας επί της Εκκλησιολογίας και έτσι διαδραμάτισε μοναδικό ρόλο στην πορεία που οδήγησε στο καινούργιο κείμενο.

Η εκτενή ανάλυση των απαντήσεων συνεχίστηκε στην πρώτη συνεδρίαση της συντακτικής επιτροπής στη Γενεύη, στα τέλη Νοεμβρίου του 2010. Δόθηκε νέα ώθηση στη διαδικασία μετά τη διορθώσιμη διάσκεψη, στις αρχές Μαρτίου του 2011. Συνεδρίαση της Ομάδας Εργασίας επί της Εκκλησιολογίας που πραγματοποιήθηκε στο Columbus, Οχάιο, ΗΠΑ, αργότερα εκείνο τον μήνα, κατέληξε σε ένα νέο σχέδιο κειμένου, το οποίο παρουσιάστηκε στη Διαρκή Επιτροπή της Πίστης και Τάξης στην Gazzada, Ιταλία, τον Ιούλιο του 2011. Τα μέλη της Επιτροπής παρέλαβαν πολλά σχόλια, τα περισσότερα θετικά, ωστόσο, πρότειναν ότι το κείμενο χρειαζόταν να τονίσει με μεγαλύτερη σαφήνεια τους τρόπους με τους οποίους είχε γίνει πρόοδος προς την κατεύθυνση μεγαλύτερης σύγκλισης, κυρίως σχετικά με το λείτουργημα, και ιδιαίτερα στις διμερείς εκθέσεις συμφωνίας, καθώς επίσης και στο πρόσφατο έργο της Πίστης και Τάξης, όπως είναι το κείμενο μελέτης *Ένα Βάπτισμα: Προς Αμοιβαία Αναγνώριση (One Baptism: Towards Mutual Recognition)*⁹⁹.

Το συγκεκριμένο αίτημα αντιμετωπίστηκε με την ενίσχυση ορισμένων διατυπώσεων και τη θεμελίωσή

⁹⁸ Πρβλ. ό.π., 207-231.

⁹⁹ *One Baptism: Towards Mutual Recognition*, Geneva, WCC, 2011.

τους με σημειώσεις οι οποίες τεκμηριώνουν την πρόοδο που σημειώθηκε προς την κατεύθυνση μεγαλύτερης σύγκλισης. Στη συνέχεια, μια άλλη εκδοχή ετοίμασε η συντακτική επιτροπή στο Οικουμενικό Ινστιτούτο του Μπوسσαί στην Ελβετία, τον Δεκέμβριο του 2011. Η συντακτική επιτροπή βοηθήθηκε σημαντικά από τις σκέψεις του προσωπικού της Επιτροπής επί της Παγκόσμιας Ιεραποστολής και του Ευαγγελισμού του ΠΣΕ. Το κείμενο που προέκυψε υποβλήθηκε τότε σε τέσσερις εξωτερικούς ειδικούς επί των οικουμενικών για μια νέα αξιολόγηση. Οι προτάσεις τους αξιολογήθηκαν και ενσωματώθηκαν από τη συντακτική επιτροπή και παρουσιάστηκαν στην Ομάδα Εργασίας επί της Εκκλησιολογίας σε μία συνεδρίαση που πραγματοποιήθηκε στο Freising, Γερμανία, στα τέλη Μαρτίου του 2012. Στη βάση των συζητήσεων και των αντιδράσεων στο κείμενο της συνεδρίασης του Freising, η Ομάδα Εργασίας επί της Εκκλησιολογίας έφτασε σε ένα τελικό προσχέδιο προς παρουσίαση στη Διαρκή Επιτροπή της Πίστης και Τάξης.

Στην Penang, Μαλαισία, στις 21 Ιουνίου 2012, παρουσιάστηκε το τελικό κείμενο στη Διαρκή Επιτροπή, η οποία ανώνυμα το ενέκρινε ως μία έκθεση σύγκλισης με τον τίτλο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα (The Church: Towards a Common Vision)*. Συνεπώς, το παρόν κείμενο δεν αποτελεί ένα στάδιο στον δρόμο για μια ακόμη κοινή έκθεση· είναι η κοινή έκθεση στην οποία οι προηγούμενες εκδόσεις της *The Nature and Purpose of the Church* και *The Nature and Mission of the Church*—οδηγήθηκαν. Το κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα (The Church: Towards a Common Vision)* φέρνει σε πέρας ένα ιδιαίτερο στάδιο στον προβληματισμό

της Πίστης και Τάξης σχετικά με την Εκκλησία. Η επιτροπή πιστεύει ότι ο προβληματισμός της έχει φτάσει σε τέτοιο επίπεδο ωριμότητας που μπορεί να προσδιοριστεί ως κείμενο σύγκλισης, που σημαίνει, ένα κείμενο με το ίδιο status και τον χαρακτήρα του κειμένου *Βάπτισμα, Ευχαριστία και Λειτουργία* του 1982. Ως τέτοιο αποστέλλεται στις εκκλησίες ως ένα κοινό σημείο αναφοράς, προκειμένου αυτές να ελέγξουν ή να διακρίνουν τις εκκλησιολογικές συγκλίσεις μεταξύ τους, και κατ' αυτό τον τρόπο να διακονήσει στο προσκυνηματικό ταξίδι τους προς την εκδήλωση αυτής της ενότητας για την οποία προσευχήθηκε ο Χριστός. Η Κεντρική Επιτροπή του Παγκοσμίου Συμβουλίου Εκκλησιών στη συνεδρίασή της στην Κρήτη, Ελλάδα, στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2012, δέχτηκε το κείμενο *Η Εκκλησία: Προς ένα Κοινό Όραμα (The Church: Towards a Common Vision)* και το συνέστησε στις Εκκλησίες-μέλη του για μελέτη και επίσημη απόφαση.